

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN
İLİŞKİLERİ VE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Canan DEMİRTAŞ KURT

Antalya, 2021

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN İLİŞKİLERİ
VE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Canan DEMİRTAŞ KURT

Danışman

Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Antalya, 2021

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

.... / / 2021

Canan DEMİRTAŞ KURT

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Canan DEMİRTAŞ KURT'un bu çalışması 16.07.2021 tarihinde Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek LisansTezi** olarak oy birliği/ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan: **Doç. Dr. Tuğba SARI**

.....

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Eğitim Bilimleri)

Üye: **Dr. Öğr. Üyesi Zöhre KAYA**

.....

(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Eğitim Bilimleri)

Üye (Danışman): **Doç Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY**

.....

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ Eğitim Bilimleri)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: COVID-19 Salgın Sürecinde Lise Öğrencilerinde Akran İlişkileri ve İnternet Bağımlılığının İncelenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca Belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli vesayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Akademik çalışmalarımın başlangıcı olan bu yolda, tecrübesizliklerim, eksikliklerim, hatalarıma karşın hiçbir zaman benden vazgeçmeyen ve benim de kendime inanmamı sağlayan, havlu atmayı düşündüğüm zamanlarda bir antrenör gibi maça devam etmem için beni motive eden, beni pozitif enerjisi ile her zaman yükselten; tecrübesi, bilgisi, kariyeri ile öğrencisi olmaktan gurur duyduğum ve kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY'a en değerli teşekkür ediyorum.

Bilgileri, tecrübeleri ile tezime katkıları bulunan ve tezimi geliştirmemde bana yardımcı olan sayın hocalarım Doç Dr. Tuğba SARI ve Dr. Öğr. Üyesi Zöhre KAYA' teşekkür ederim.

Bana her zaman güvenen, maddi ve manevi desteğini hep hissettiren, sağladığı özgürlükle güçlüklerin üstesinden gelmeyi başardığımı bildiğim ve kızı olmaktan gurur duyduğum çok sevdiğim babam Ali DEMİRTAŞ'a; beni azimli, güçlü bir kız olarak yetiştiren ve en güvenilir yol göstericim annem Nuray DEMİRTAŞ'a teşekkür ederim.

Son olarak hayattaki en büyük şansım, her durumda bana güvenen, desteğini, yardımlarını hep hissettiren, anlayışlı haliyle hayatımı güzelleştiren, sevgisiyle motivasyon kaynağım, en güzel iyikim olan ve bu süreçte bana bilgisi ve tecrübesi ile kolaylıklar sağlayan eşim Yasin KURT'a teşekkür ederim.

ÖZET

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN İLİŞKİLERİ VE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ İNCELENMESİ

DEMİRTAŞ KURT, Canan

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Temmuz, 2021, 136 sayfa

Bu araştırma, lise öğrencilerinde akran ilişkilerinin internet bağımlılığına etkisinin ne kadar ve ne yönde olduğunu araştırmak ve literatürde bu konulara yönelik araştırmalara katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklem grubunu, 2020-2021 Eğitim- Öğretim yılı 1. döneminde Antalya İli Kumluca İlçesi'n de bulunan fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, spor lisesi, anadolu liseleri, imam hatip liseleri ve meslek liselerinin 9., 10., 11. ve 12. sınıfında aktif olarak kayıtlı olan 435 (256 kadın, 179 erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada öğrencilerin internet bağımlılık düzeyini ölçmek için İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) ve akran ilişkilerini belirlemek amacıyla Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ) kullanılmıştır. Öğrencilerin bireysel değişkenlerine ilişkin verileri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel BilgiFormu (KBF) kullanılmıştır.

Araştırma verileri çoklu regresyon ve lojistik regresyon kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, eğitim öğretim dışında başka amaçlarla internete bağlanan öğrencilerde, eğitim öğretim amacıyla internete bağlananlara göre internet bağımlılığı gelişme riski daha yüksek bulunmuştur. Akran ilişkileri ölçeği alt boyutlarından akranlar arası yardımlaşma oranı az olanlarda, akranlar arası yardımlaşma fazla olanlara göre; akranlar arası çatışma fazla olanlarda, akranlar arası çatışma az olanlara göre internet bağımlılığı riski daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada cinsiyet, yaş düzeyi, okul türü, anne baba birliktelik durumu, internet bağlanırken kullanılan cihaz türüne göre internet bağımlılığı risk düzeyinin farklılaşmadığı bulunmuştur.

Araştırma bulguları alanyazın ışığında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bundan yola çıkılarak araştırmacılar ve uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İnternet Bağımlılığı, akran ilişkileri, lise ğrencileri

ABSTRACT

INVESTIGATION OF PEER RELATIONS AND INTERNET ADDICTION AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS DURING THE COVID-19 PANDEMI

DEMİRTAŞ KURT, Canan

Master Thesis, Guidance and Psychological Counseling Program

Supervisor: Assoc. Prof. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

July, 2021, 136 pages

This is a descriptive study conducted to examine the relationship between the peer relations and internet addiction as well as the relationship between some individual variables in high school students. The population of the study consisted of 435 (256 female, 179 male) students actively registered in the 9th, 10th, 11th and 12th grades of science, social sciences, anatolian, imam-hatip, vocational and sports high schools located in Antalya province Kumluca county in the 1st semester of the 2020-2021 academic year. In the study, the Internet Addiction Scale (IAS) was used to measure the level of internet addiction, and the Peer Relationship Scale (PRS) was used to determine the level of peer relations. In order to determine the data regarding the individual variables of the students, the Personal Information Form (PIF) developed by the researcher was used.

Research data were analyzed using multiple regression and logistic regression.

According to the findings obtained in the study, those who use the Internet for purposes other than education were found to have a higher risk of Internet addiction than those who use the Internet for educational purposes. Considering the sub-dimensions of the peer relationships scale, internet addiction risk level was found to be higher in those with less cooperation compared to those with more cooperation among peers and a similar result was achieved for those with more peer conflict compared to those with less peer conflict. In the study, it was found that the risk level of internet addiction did not differ according to gender, age level,

school type, relationship status of the parents, type of device used while connecting to the internet.

The findings of the study were discussed and interpreted by reviewing the literature. Recommendations were presented to researchers and practitioners based on this review.

Keywords: Internet Addiction, peer relationships, high school students

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	6
1.3 Araştırmanın Önemi	7
1.4 Araştırmanın Varsayımları	9
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.6 Tanımlar.....	10
1.6.1 İnternet	10
1.6.2 Bağımlılık.....	10
1.6.3 İnternet Bağımlılığı	11
1.6.4 Akran İlişkileri	11

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Bağımlılık	13
2.1.1 Psikoloji Öğretilerine Göre Bağımlılık	16
2.1.2 Bağımlılık Türleri.....	19
2.1.2 Davranışsal Bağımlılıklar.....	20
2.2 İnternet Bağımlılığı.....	23
2.2.1 İnternetin Tarihçesi	23

2.2.2 İnternet Bağımlılığı	25
2.2.3 İnternet Bağımlılığının Nedenleri	32
2.2.4 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı.....	38
2.2.5 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Nedenleri	40
2.3 Akran İlişkileri	45
2.3.1 Ergenlik Döneminde Bağlanma	45
2.3.2 Ergenlikte Akran İlişkileri.....	48
2.4 İnternet Bağımlılığı ve Akran İlişkileri	52
2.4.1 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Akran İlişkileri	52
2.5 İlgili Araştırmalar	54
2.5.1 Ergenlerde İnternet Bağımlılığıyla İlgili Yapılan Araştırmalar	54
2.5.2 Ergenlerde Akran İlişkileriyle İlgili Araştırmalar	58
2.5.3 Ergenlerde Akran İlişkileri ve İnternet Bağımlılığı İlişkisi İle İlgili Yapılan Araştırmalar	60

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.2 Evren ve Örneklem	63
3.3 Çalışma Grubu	64
3.4 Veri Toplama Aracı	66
3.4.1 Kişisel Bilgi Formu.....	66
3.4.2 İnternet Bağımlılığı Ölçeği	66
3.4.3 Akran İlişkileri Ölçeği.....	68
3.5 Verilerin Analizi	69

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	82
---	----

4.2 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	84
4.3 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Okul Türüne Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	86
4.4 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Aile Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	88
4.5 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türüne Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	90
4.6 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin İnternete Bağlanma Amacına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	92
4.7 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Akran İlişkileri Alt Boyutları (Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık) Arasındaki Korelasyonlar	97
4.8 Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri ve Akran İlişkileri Alt Boyutlarının (Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık) İnternet Bağımlılığını Yordamasına İlişkin Bulgular..	98

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1 “Lise Öğrencilerinin Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Anne-Baba Birliktelik Durumu, İnternete Bağlanılan Cihaz Türü, İnternete Bağlanma Amacı, Akran İlişkileri İnternete Bağımlı Olup Olmadıklarını Ne Düzeyde Yordamaktadır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular	100
--	-----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç	109
6.2 Öneriler	110
6.2.1 Araştırmacılara Öneriler	111
6.2.2 Uygulayıcılara Öneriler	112
KAYNAKÇA.....	114
EKLER	131
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu.....	131
Ek-2 İnternet Bağımlılığı Ölçeği	132

Ek-3 Akran İlişkileri Ölçeği	134
Ek- 4 Araştırma İzin Onayı.....	136
Ek-5 İnternet Bağımlılığı Ölçeği İzni.....	137
Ek-6 Akran İlişkileri Ölçeği İzni	138
Ek-7 Bildirim Onayı.....	139
ÖZGEÇMİŞ	140
İNTİHAL RAPORU.....	141

Tablolar Listesi

Tablo 3.1 Araştırma Grubuna İlişkin Frekans Analizi	65
Tablo 3.2 İnternet Bağımlılığına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	69
Tablo 3.3 Akran İlişkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	70
Tablo 4.1 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken = Cinsiyet)	83
Tablo 4.2 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken = Cinsiyet).....	83
Tablo 4.3 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken = Cinsiyet)	84
Tablo 4.4 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken(Bağımsız Değişken = Cinsiyet)	84
Tablo 4.5 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken = Yaş)	85
Tablo 4.6 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken = Yaş)	85
Tablo 4.7 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken = Yaş)	85
Tablo 4.8 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken = Yaş).....	86
Tablo 4.9 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= Okul Türü)	86
Tablo 4.10 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= Okul Türü)	87
Tablo 4.11 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= Okul Türü)	87
Tablo 4.12 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= Okul Türü)...	88
Tablo 4.13 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken = Aile Durumu)	88
Tablo 4.14 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken = Aile Durumu)	89
Tablo 4.15 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler(Bağımsız Değişken = Aile Durumu).....	89
Tablo 4.16 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken = Aile Durumu)	90
Tablo 4.17 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü).....	90
Tablo 4.18 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü).....	91

Tablo 4.19 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken = İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü).....	91
Tablo 4.20 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişkenler(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü).....	92
Tablo 4.21 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	92
Tablo 4.22 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	93
Tablo 4.23 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)	93
Tablo 4.24 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	94
Tablo 4.25 Yordayıcı Değişkenin Modele Girdiği Durum İçin İterasyon Öyküsü(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)	94
Tablo 4.26 Model Katsayılarına İlişkin Omnibus Testi (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	95
Tablo 4.27 Amaçlanan Modelin Özeti (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	95
Tablo 4.28 Hosmer ve Lemeshow Testi(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	95
Tablo 4.29 Lojistik Regresyon Modeli Sonucu Elde Edilen Sınıflandırma Tablosu (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı).....	96
Tablo 4.30 Amaçlı Model Değişkenlerinin Katsayı Tahminleri (Bağımsız Değişken = İnternete Bağlanma Amacı).....	96
Tablo 4.31 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Yordayıcı Değişkenler Arası Korelasyonlar- Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	97
Tablo 4.32 Lise Öğrencilerinde Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık, Cinsiyet Değişkenlerinin İnternet Bağımlılığına Etkisi.....	98

Şekiller Listesi

Şekil 3.1 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= İnternet Bağımlılığı Puanları).....	72
Şekil 3.2 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=İnternet Bağımlılığı Puanları).....	72
Şekil 3.3 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçını (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= İnternet Bağımlılığı Puanları).....	73
Şekil 3.4 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Yoksunluk Puanları).....	74
Şekil 3.5 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=Yoksunluk Puanları).....	74
Şekil 3.6 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçını (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= Yoksunluk Puanları).....	75
Şekil 3.7 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Kontrol Güçlüğü Puanları).....	76
Şekil 3.8 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=Kontrol Güçlüğü Puanları).....	76
Şekil 3.9 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçını (Skatter) Grafiği(Bağımlı Değişken= Kontrol Güçlüğü Puanları).....	77
Şekil 3.10 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= İşlevsellikte Bozulma Puanları).....	78
Şekil 3.11 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= İşlevsellikte Bozulma Puanları).....	78
Şekil 3.12 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçını (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= İşlevsellikte Bozulma Puanları).....	79
Şekil 3.13 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Sosyal İzolasyon Puanları).....	80
Şekil 3.14 Normal Olasılık Grafiği(Bağımlı Değişken= Sosyal İzolasyon Puanları).....	80
Şekil 3.15 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçını (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= Sosyal İzolasyon Puanları).....	81

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

İnternet sözcüğü, İngilizceden "international network" yani Türkçe olarak "uluslararası ağ" anlamına gelen sözcüklerin birleşimiyle oluşturulan bir kelimedir. Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından Türkçeye “genel ağ” şeklinde çevirimi sunulmuştur. İnternetin TDK’nin sitesindeki anlamı, bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağıdır (TDK, 2021).

İnternetin özellikle 1990’ların ikinci yarısından sonra insan hayatına girmesi ve hızla yayılması bu teknolojiyle ilgili daha çok çalışan ve anlayan yapıları da kapsama alarak değerlendirmeyi gerekli kılmıştır. Yeni değerlerin oluşmasında ve daha kolay yer edinmesinde toplumda büyük bir orana karşılık gelen gençler, bu teknolojiyi en çabuk öğrenen, uygulayan ve sağladığı imkânlardan daha fazla yararlanan kesim olmaktadır. Teknoloji çağının çocukları olarak adlandırılan günümüz gençliği, bu alanda iş yapan ve iş amaçlı kullanımların dışında interneti en fazla kullanan topluluk olmaktadır. Bu konuda nicel bir ölçüm sistemine sahip olmasak da, internetin kullanımını daha hızlı kavrayan, yapılan değişikliklere ya da yeni uygulamalara daha kolay uyum sağlayan buna zaman harcayan, sohbet eden, site oluşturan, oyunlar kuran, onunla sosyalleşen ve ona zamanını en fazla harcayan kesim olarak gösterilebilir (İnan, 2010) .

2019 yılında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Corona salgını ülkemizde de eğitim, finans, turizm, sağlık gibi birçok alandaki uygulama esaslarında değişime sebep olmuştur (Acar, 2020). Eğitim alanında yaşanan değişmelerle öğretimde yeni bir tarzla sürdürülmüş ve uzaktan eğitime geçilmiştir. Bunun sonucunda tüm öğrenciler evden eğitime geçmiş ve akranlarıyla yüz yüze görüşme fırsatları ve sürelerinin azaldığı ifade edilmiştir (Masaeli ve Farhadi, 2021). Bunun yanı sıra internet kullanımı mecburi hale gelmiş ve internet her öğrencinin hayatında daha fazla yer almak durumunda kalmıştır.

Akran ilişkileri, ergenler için önemli sosyal destek aktörlerinden biri olarak tanımlanabilir. Kritik bir evre olan ve yetişkinlikteki kişiliğin yüksek oranda tamamlandığı bu dönemin sağlıklı geçmesi için arkadaşlık ilişkilerinin kurulması önem gerektirir (Koç, 2019).

Günümüzde internetin sunduğu olanaklar sosyal ağlar geliştirmekte özellikle arkadaşlık edinme ve akran arası ilişkilerin en çok önemsendiği gelişim dönemi olan ergenlikte internet bir sosyal iletişim ağı olarak kullanılmaktadır. Fakat internetin sunduğu bu olanakların yanında doğru kullanılamaması bağımlılığa neden olmakta ve bu durum da “internet bağımlılığı” gibi bir sorunu meydana getirmektedir (Parra ve diğ. 2020).

İnternette geçirilen vaktin artması sonucunda bireylerin ilişkileri, düşünce biçimleri duyguları ve sosyal yaşamları etkilenmeye başlamıştır. İnternet bireylerin yalnızlaşmasına, sosyal ilişkilerine zayıflamasına sebep olduğu yapılan çalışmalarda incelenmiştir (Yalçın, 2006).

İnternetin geniş bir iletişim ağına sahip olması, sunduğu sosyal ağ siteleriyle, kişilere aynı anda başkalarıyla iletişim ve etkileşim fırsatları sağlaması günümüz dünyasında sanal da olsa bireyler için sosyal bir çevre oluşturmalarını kolaylaştırmaktadır. Sanal ortamlar ve farklı sosyal medya uygulamaları tüm dünya ile bağlantı kurulmasını, böylelikle küresel iletişim olanağını sağlamaktadır (Dikmen, 2019).

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre; ergenlik dönemi dediğimiz 12-19 yaş arasına denk gelmekte ve aile de dışarıda kalarak arkadaşlar ve akranlarla olan ilişkiler daha çok merkezi hale gelmektedir. Ergenler ve yetişkinler arasındaki iletişim paydası küçüldükçe akranlar ile kurulan iletişim ve yapılan paylaşımların paydası ters orantılı artmaktadır (Yenigün, 2019).

Özellikle ergenlik döneminde sosyalleşme ve akran ilişkileri önem kazanmakta bundan dolayı bir sosyalleşme aracı olarak internet bireylerin hayatında önemli bir yer kaplamaktadır. Bunun yanı sıra ergenlik dönemindeki bireylerin iletişimlerini ve haberleşmelerini internet aracılığı ile sürdürmeleri internet başında geçen zamanı artırmaktadır.

İnternet üzerinden sunulan birçok uygulama ile ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik kolaylaşmakta bunun yanında zamandan tasarruf sağlamaktadır. Bununla birlikte

internette geçirilen zaman artmakta, bu durumda internete bağımlılığı beraberinde getiren bir durum ortaya koymaktadır. Ayrıca bireylerin sosyal iletişim için internetin sunduğu imkânlarla olan eğilimleri internet başında geçirilen süreyi etkileyen başka bir değişkendir. Özellikle de iletişim kurma, arkadaşlık edinme, gruplaşma gibi gelişim ödevlerinin olduğu ergenlik döneminde bireylerin internetin sunduğu sosyal ilişki, sanal gruplar, farklı sohbet odası uygulamalarıyla iletişim alanları artmakta bu da doğru orantılı olarak internet kullanımını fazlalaştırmakta ve internete olan bağımlılıklarını artıran sebepler arasında yer almaktadır (Şavlı, 2019). İnternet bağımlılığının bugün ve gelecekte toplumu en çok tehdit eden riskler arasında yer aldığı, sürekli internet ve teknolojiyle daha fazla yaşayan genç nüfusu, ciddi davranış bozuklukları ve ilişkili psikolojik hastalıkların beklediği ifade edilmektedir (Moreno-Guerrero, Gómez-García, López-Belmonte ve Rodríguez-Jiménez, 2020).)

Değişen dünyada internet ve internet aracılığıyla sağlanan birçok olanak (arkadaşlık siteleri, oyunlar, eğlence, chat uygulamaları) özellikle genç kesimin dikkatinin yoğunlaşmasına ve günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir. İnternet bireylerin duygu durumları, davranışları ve tutumları üzerinde etkili olmakta; özellikle de kimlik kazanımının önemli olduğu ergenlik döneminde internet ortamındaki sanal dünyada bu kimlik ve karakter sorgusunun bir değişkeni olmaktadır (Toraman, 2013).

İnternet bağımlısı grubunda olan bireylerin sosyalliklerinin azaldığı ve kişilerarası ilişkilerde problem yaşadıkları da bildirilmiştir. İnterneti yoğun olarak kullananların aileleri ve arkadaşları ile daha az etkileşimde bulundukları, onlara daha az zaman ayırdıkları belirtilmektedir (Durak Batıgün ve Hasta, 2010). Bu bağlamda bireyin kurduğu ilişkilerde sahip olduğu sosyal desteğin bağımlılığı etkileyen faktörlerin yanında yer aldığı görülmüştür. Akran ilişkilerinin, psikolojik iyi oluşun oluşturulmasında ve devamlılığının sağlanmasında önemli bir ölçüt olduğu sonucuna ulaşan Savcı ve Aysan (2016) tarafından yapılan çalışmada, akran ilişkilerinin ergeni pozitif etkilediği savunulmaktadır.

İnternetin, bireylerin hayatını kolaylaştırıcı yanı sıra bireyin internete olan bağımlılığını arttırmaktadır. Ayrıca özellikle ergen bireylerin sosyal ilişki ve eğlence arayışlarında interneti sıklıkla bir araç olarak kullanma talepleri, internete olan bağımlılıklarını önemli düzeyde arttıran faktörler arasında görülebilir. İnternette geçen zamanın giderek artması ve özellikle genç bireylerde bağımlılık olgusunu doğurması

beraberinde internetin yayılmasına neden olan durumun ve psikolojik alandaki etkinin ne olduğunun araştırılması gerektiğini düşündürmektedir (Şavlı, 2019).

İnternetin birçok avantajı onun kullanımını pekiştirmektedir. Bu avantajlara değinecek olursak; en başta internet asgari çaba gerektirir. Kısa zamanla en düşük maliyetle bulunduğu mekânı değiştirmeden iletişime geçmeyi sağlar. Daha az enerji, para, zaman vb. harcayarak işlemlerinizi gerçekleştirebilir, buluşmalarınızı yapabilir ve diğer kullanım sebeplerinizi gerçekleştirebilmektedir (Bayraktutan, 2005). İnternetin süre sınırlaması olmadığını, günün herhangi bir saati iletişim sağlanabildiğini ortaya koymuştur. İnternette kontrol bireyin kendi elindedir. İstedığınız zaman iletişime geçilmesi dilediğinizde sonlandırılması internet kullanımını çekici kılmaktadır. İletişimin kişinin kendi parmak uçlarında olması, istediği kimlikle yüz yüze iletişimde sahip olamayacağı bir özgürlük alanı sunar. İnternet ortamında bulunan sosyal iletişim platformlarında (chat odaları, farklı uygulamalar) bireyler kendilerini olmak istedikleri, kendi diledikleri gibi tanıtabilir. Bu durum günlük hayatta sosyal ilişkiler kurmakta özgüven sorunu yaşayan bireylerin cesaretini artırmaktadır. Bunun yanında internetin mekândan bağımsız olması, kişilerin sosyalleşme alanlarının yakın çevrede olma zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır (Sevinç, 2019).

İletişimin serbest ve istenildiği zaman isimsiz ya da takma isimlerle gelişebiliyor olması ve iletişimi başlatılması ve bitirilmesinin tamamen kişinin kontrolünde olması bireyleri hem cesaretlendirmekte hem de çekiciliğini artırmaktadır. İnternet üzerinden günlük yaşantımızda iletişim kurulamayacak kişilerle de iletişim kurulabilir. Ayrıca bir avantajı da göz kontağı kurmakta zorlanan kişiler için bu sorunu ortadan kaldıran bir iletişim aracıdır. Yine bunun yanında ergenlik döneminde kendini konuşarak değil yazarak ifade etmeyi daha iyi başaran ve içe kapanan, konuşarak iletişim kurma becerisi düşük düzeyde olan bireyler içinde yazışarak iletişim seçeneği sunan internet yadsınamayacak bir özgürlük alanı sunmaktadır (Moral,2018).

Kendisini ve dünyayı algılamada olumsuz bilişlere sahip olan kişi, bilişsel davranışçı kuramının açıklamalarına göre yoğun internet kullanımı ile farklı bir duygusal gelişim sürecine girmektedir. Bireylerin bu olumsuz bakış açısının ve düşük benlik değerinin sanal ortamlarda, istenilen rolü oynama, yüz yüze olmaya gerek kalmadan iletişim kurma yeni bilişsel şemaların oluşmasında önemli rol oynamaktadır. İnternet bağımlılığı arttıkça; bireyler de sık olarak karşılaşılan bilişsel varsayımlar

arasında ; “ben sadece internet ortamında iyiyim”, “internet olmadan ben başarısız bir insanım”, “internet bana saygı duyulan tek yer”, “internet benim tek arkadaşım” ifadeleri dile getirilmektedir. Bu ifadeler kişide internet bağımlılığını geliştirmektedir (Berber Çelik, 2016).

İnternet kullanımdaki artışla birlikte internet bağımlılığı ve sosyal ilişki kavramları önem kazanarak genç, yaşlı pek çok kişiyi etkisi altına almıştır. Ergenlik döneminde bireylerin sahip olduğu akran ilişkileri ile aynı zamanda iletişim unsuru olan internette geçirdiği vakit oranıyla bağımlılık düzeyini etkilemesi arasında literatürde birden fazla araştırma yer almaktadır. Çevik ve Çelikkaleli (2010) tarafından yapılan araştırmaya göre ergenler arasında arkadaşlık ilişkileri yüksek olan puanlı olan bireylerin doğru orantılı olarak internete bağımlılık puanlarının da yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmaya istinaden; internet başında geçirilen süre arttıkça arkadaşlık bağlılığının da arttığının ve bu değişkenler arası ilişkinin pozitif olumlu olduğu belirtilmiştir. Buna karşın, yapılan başka bir çalışmada problemleri internet kullanan kriterlerine sahip olarak değerlendirilen ergen bireylerin kullanmayanlara nazaran kişiler arası ilişki puanlarının düşük olduğu ortaya konmuştur (Zorbaz, Tuzgöl Dost, 2014 ; akt. Milani, Osualdella ve Di Blasio, 2009). Tüm bunlara istinaden değişen dünyada internette geçirilen süre ile akranlarla iletişim arasında ilişki olduğu ifade edilmiş (Erdemir, 2021; Kırıcı, 2020) bu durumda internet bağımlılığı ile akran ilişkilerinin incelenmesine ilişkin çalışmaların yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılan bu çalışmayla da ortaöğretim öğrencilerinin akran ilişkileri ve ile internet bağımlılığı arasında bir ilişki incelenecektir.

Bunun yanında COVID-19 salgınında internet kullanımı ve gençlerin internete yöneliminin arttığı ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada salgın sürecinde bilgi edinmek, stresten uzaklaşmak veya anksiyete yaşama durumlarının bunu etkilediği ifade edilmiştir (Parra ve diğ.,2020; Li, Sun, Meng, 2021; Jones, Mitra, Bhuiyan, 2021). Bunun yanında ülkemizde yaşanan kapanmalar, uygulanan kısıtlamalar, eğitimin online sürdürülmesi, yüz yüze iletişimin asgari düzeye inmesinin de bu süreçte internet kullanımını artırdığı düşünülmektedir. Yaşanan kapanmalarda arkadaşlarından uzak kalan tüm günlerini evde geçirmek durumunda kalan ve bunun içinde en kolay ve ulaşılabilir yapının internetteki ortam, sanal uygulamalar olması, arkadaşlarından uzakta kalan gençlerin sosyalleşme ihtiyacını sosyal medya bağlantılarıyla sürdürmesi, uzaktan eğitim sebebiyle ders takibinin internette yapılması veya konu çalışma, soru

özmleri için yine internet platformlarını kullanmalarının internet bağımlılığı kullanımını artırdığı ifade edilmiştir.

Li, Beames, Newby ve diğ. (2021) COVID-19 süreci tüm insanlarda stres oluşturan bir durum meydana getirmiştir. Salgınla ilgili yaşananları takip etmek stresi artırdığı ifade edilmiştir. Bu süreçte hem salgınla ilgili gelişmeleri takip etmek hem de stresi azaltmak için internete yönelme durumu meydana gelmiştir. İnsanlarda sokağa çıkma kısıtlamaları sosyal hayatın duraklama noktasına gelmesi, alışverişlerin internet aracılığıyla sürdürölmesi internet kullanımını artırmıştır. Bunun yanında evde kalınan süreçte aktivite olarak internette eğlence, videoya yönelimin iki kat arttığı insanların daha fazla film ve dizi indirdiği çalışmalarda kaydedilmiştir (Paschke, Austerman ve Kutscher; 2021; Amini ve Hassanzadeh, 2021; Jones, Mitra ve Bhuiyan, 2021).

Ergenlik döneminde akran ilişkilerinin gelişim özellikleri içinde önemi farklı kuramcılar tarafından vurgulanmaktadır. Akran ilişkileri, ergenlerin okul, aile, sosyal ve kendine yönelik değerlendirmelerinde başat bir etkiye sahiptir. Gelişen teknoloji ile beraber internet kullanımı günlük yaşamın kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde internet kullanımının artması, ilişkileri etkilemesi beklenen bir sonuçtur.

Literatürde akran ilişkileri ve internet bağımlılığıyla birlikte ilgili birçok bağımsız değişkenle gerçekleştirilmiş çalışmalar yer almakta ancak sadece akran ilişkisi ile internet bağımlılığına yönelik çalışma çok sınırlı kalmaktadır. Bunun yanında alan yazında akran ilişkilerinin internet bağımlılığına etkisi ve etki yönü ile ilgili tutarlı olmayan çalışma sonuçları yer almaktadır. Bu çalışma ile kişisel merakımı gidermenin yanında hem alanyazına katkı sağlamak hem de akran ilişkileri ve internet bağımlılığı ile ilgili çalışma yapıcak olan araştırmacılara fikir vermesi amaçlanmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; örgün eğitimde farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlik dönemindeki bireylerin internet bağımlılığı düzeyi ile akran ilişkileri düzeyinin arasındaki ilişkinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. İnternet bağımlılığı ve ergenlik döneminde önem arz eden akran ilişkilerinin birbirlerini etkileme düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu sebeple aşağıda yer alan alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. Lise öğrencilerinin internet bağımlılığını yordama da cinsiyet, yaş, lise türleri, anne baba birliktelik durumu, internete bağlanılan cihaz türü ve internete bağlanma amacı faktörü etkili bir sınıflama yordayıcısı mıdır?

2. Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Lise öğrencilerinde akran ilişkileri ve akran ilişkileri alt boyutları internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

İnternet ilk çıktığı andan itibaren bu yana kullanım oranı hızlı bir şekilde artış göstermiştir. İnternet artık hayatımızın vazgeçilmezleri arasına girmiştir. İnternetin olmadığı bir yaşam neredeyse düşünülmemektedir. Yaşam alanımızdaki paydasını düşünürsek çok kısa bir sürede yüksek bir orana ulaşmıştır.

We Are Social (2020) raporuna göre, 7.75 milyarlık dünya nüfusunun % 59'u yani 4.54 milyar internet kullanıcısı bulunmaktadır. Bir önceki yıl ile karşılaştırdığımızda internet kullanıcı sayısında 298 milyonluk bir artış yaşanmış. Dünya nüfusun %49'u yani 3.80 Milyar kişi aktif bir şekilde sosyal medyakullanıcısı ve 2019 Ocak verilerine göre aktif sosyal medya kullanıcı sayısında 321 milyonluk artış yaşanmış. Dünya genelinde günde 6 saat 43 dakika internette zaman harcanıldığı Türkiye'de ise bu rakam 7 saat 29 dakika olarak kaydedilmiştir. Türkiye internet kullanım oranında dünya ortalamasının üzerindedir.

İnternetin çok hızlı geliştiği ülkelerden biri olan Türkiye'de 1998 yılında 230 bin civarında olan internet abone hane sayısı, 2004 yılında %7 iken 2020yılı Temmuz ayında Türkiye genelinde internet erişim imkânına sahip hanelerin oranı %88,3 olmuştur. İnternet kullanım oranları 2004 yılında 16-24 yaş arası bireylerin olduğu grupta %26,6 iken 2020 yılı Temmuz ayında %90,8 olarak kaydedilmiştir. Bunun yanında 2020 temmuz ayı internet kullanımı istatistiklerine göre 25-34 yaş arası grupta % 91,7 ; 35-44 yaş arası grupta %85,9 ; 45-54 yaş arası grupta %68,5 ; 55-64 yaş arası grupta %42,6 ; 64-75 yaş arası grupta %19, 8 olarak belirtilmiştir (TÜİK,2020). Bu durumda interneti en çok Erikson'un psikososyal gelişim kuramında

12-18 yaş arasını kapsayan dönem olarak ifade edilen, ergenlik dönemindeki bireylerin ve genç yetişkinlik dönemindeki grubun kullandığı kaydedilmiştir.

Ergenlik döneminde aileden ayrılma ve akranlarla iletişim önemli hale gelmektedir. Zamanla gelişen ve çeşitlenen iletişim yolları da gençlerin. İletişim kanallarını farklılaştırmıştır. Bunun sonucunda birbirleri ile haberleşmek, sohbet etmek, görüşmek isteyen bireylerin alternatifler sunan internete yönelimi artmaktadır.

Bu süreçte arkadaşlarıyla iletişimlerini de sadece internet üzerinden konuşma, görüntülü görüşme ve yazışma şeklinde gerçekleştiren öğrencilerin internet başında geçirdiği zamanlar sonucunda internetsiz yapamama, internet olmadan eksik hissetme ve internetin olmadığı zamanlarda iletişimden ve etkileşimden uzak kaldığı durumunu düşünmesi internet bağımlılığına sebep olabileceği öngörülmüştür. Teknolojik gelişmelerle birlikte de internete olan bağlılık sürekli artmakta, kullanım oranı her geçen gün yükselmektedir. Bu durum yıllar içerisinde daha da artacağı şeklinde öngörülebilir. Bu durumda ergenlik dönemindeki yüksek kullanım oranlarının araştırılması gerektiğini düşündürmüştür.

Tüm bunların yanında COVID-19 nedeniyle tüm dünyanın düzenini etkileyen bu salgının etkilerinin ülkemizde de en yoğun yaşandığı 20 yaş altı grubun rutinlerini değiştirdi. Okula gidemeyen öğrenciler öğretim sürecini evlerinden internet aracılığıyla farklı platformlardan takip etmek durumunda kaldılar. Dışarıya çıkma süreleri de çok kısıtlı olan 20 yaş altı bireylerin evde serbest zamanı değerlendirmesi için internet ve sosyal medya ilk akla gelen çözüm yolunun olduğu ifade edilebilir. Akademik yaşamlarının yanında sosyal olarak arkadaşlarından ayrı kalan gençler iletişim kurmak için yine internetteki iletişim platformlarını kullanmak durumunda kalmışlardır. Son yıllarda kullanımı hızla artan internetin COVID-19 salgını nedeniyle ister istemez hatta mecburi olarak evlere girmesi ve çocukların günün önemli bir kısmını internet başında geçirmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı COVID-19 sürecinin internet üzerinde ve akran ilişkileri ilişkisine etkisinin önemli olduğu düşünülmesi ve bu sürecin az rastlanır bir durum oluşturması araştırmanın gerekliliğini ve önemini artırdığını düşündürmüştür.

İlgili alan yazında çalışmalara bakıldığında'' internet bağımlılığıyla'' ilişkisini incelemek üzere farklı değişkenler ile bir arada ''akran ilişkileri'' ele alınmıştır. Ergenlik döneminde iletişim ve etkileşimin önemli bir yerinin olması ve bununda günümüz dünyasında internet sayesinde küresel düzeylerde gerçekleştirebilme

olanağını, kolay ulaşım, iletişimi isimsiz ve temassız gerçekleştirme özgürlüğü, 24 saat kullanılabilirliği vb. sebeplerle imkânlar oluşturmalarını sağlamıştır. İnternet bağımlılığı üzerinde tek değişken olarak akran ilişkilerinin boyutunu, etkisinin yönünü, düzeyini araştırmayı ve araştırma sonuçlarının başta okul rehberlik servislerindeki psikolojik danışman meslektaşlara ve diğer alanlarda çalışmalarını sürdüren uygulamacılara faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca konu ile ilgili çalışan araştırmacıların araştırmalarına katkısının olacağı umulmaktadır.

1.4 Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada yer alan örneklem grubu öğrencilerinin soruları ciddiyetle, içtenlikle ve saydam bir şekilde cevaplandıkları,
- Oluşturulan örneklem grubunun tezin amacına uygun olarak yapılacak araştırmada belirlenen örneklem çalışma grubunun evreni doğru ve yeterli düzeyde temsil ettiği,
- İlişkileri incelenecek değişkenleri ölçmek için kullanılan “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” ve “Akran İlişkileri Ölçeği”nin uygun ölçme araçları olduğu,

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu çalışma Antalya ilinde yer alan Kumluca ilçesi’nde ki farklı lise türlerinde öğrenim gören ve ergenliğin 14-18 yaş grubunu kapsayan lise dönemindeki öğrencilerin verileri ile sınırlıdır.
- İnternet bağımlılığının varlığı ve bağımlılık düzeylerini ölçmeyi hedefleyen Nichols ve Nicki (2004)’n geliştirdikleri Günüş ve Kayrı (2009)’nin uyarlama çalışması yaptığı “İnternet Bağımlılık Ölçeği” ile arkadaş ilişkilerinin belirlenmesinde kullanılmak üzere Bukowski, Hoza, Boiwin (1994) tarafından geliştirilen, Erkan Atik, Çok, Esen Çoban, Doğan ve Güney Karaman (2014) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan “Akran İlişkileri Ölçeği (AİÖ)”ölçeklerinin ölçtüğü veriler ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

1.6.1 İnternet

İlk çıktığı andan itibaren hızlı bir gelişim gösteren internet, birçok çok sayıda bilgisayarın birbirlerine bağlanmasını ifade eden bilgisayar ağlarının aralarında bağlantı sağlamaları ile ifade edilen, global düzeyde bilgisayarlar arası ağ anlamına gelen iletişim sistemidir (İnan, 2010).

Başlangıç internet, sadece bilgisayar uzmanları, mühendisler ve bilim adamları tarafından kullanılmaktaydı ve karmaşık bir kullanımı vardı. Evlerde ve ofislerde bugünkü gibi bilgisayarlar yoktu ve internet sadece e- posta amacıyla kullanılmaktaydı (Arısoy, 2009). 1991’de Tim-Barnes Lee’nin dünyayı çevreleyen ağ “(*world wide web-www*)” sistemini icat etmesi ile sistem bilginin paylaşılmasını kolaylaştıran bir hal aldı. Bu gelişmeyle birlikte erişim sağlayan toplam kişi sayısı 617.000’e ulaşmış bilgisayar ağı bugünkü ‘internet’ adını almış ve kullanan kişi sayısı hızla artmıştır. Kurumlar, işletmeler, üniversiteler bu gelişime hemen uyum sağlayarak bu bilgi ağını kullanmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda bağlantı noktaları oluşmuş, bunlara isim verilmiş ve 1994’te ilk siber bank kurulmuştur (Arısoy, 2009).

Türkiye’de internet 1993 yılının Nisan ayından itibaren bağlıdır. Gelişimi 1990’ların başına dayanan internet bağlantısı ülkemizde ilk olarak Ortadoğu Teknik Üniversite’sinde (ODTÜ) gerçekleştirilmiştir ve ilk olarak akademik çevrelerde yaygınlaşmaya başlamıştır.

1.6.2 Bağımlılık

Bağımlılıkta, bireyin söz konusu olgu üzerindeki kontrolünü kaybederek iradesi dışında kullanımı sürdürmesidir. Bireyin onsuz yaşayamaması ve olmadığında yoksunluk hissetmesi durumudur (Baylyyeva, 2019). Derin (2013)’e göre bağımlılık, tedavi amacı dışında bağımlı olunan maddenin süregelen biçimde artarak kullanımının gerçekleştirilmesidir.

Bağımlılık aynı zamanda “süre” kavramıyla da ilintilidir. Temel ihtiyaçlar dışında vaktinin büyük bir bölümünü bağımlı olunan eyleme ayırmasıdır. Bağımlılıkta kişi 24 saatinin büyük bir oranını, fiziksel enerjisini bağımlı olduğu madde ve bununla

ilgili konulara harcar. Bağımlılık yapan maddeden ayrı kalındığında kişinin yerine alternatifini koyamamasıdır.

1.6.3 İnternet Bağımlılığı

Bağımlılık olgusunun temelini oluşturan alkol ve madde bağımlılığının yanında değişen dünya, teknolojik alanda yaşanan gelişmeler, internetin her alanda yaygın kullanımı, ceplerimize kadar girip kolay ulaşma imkânı sağlaması ve bundan dolayı internetin yanlış kullanımının son yıllarda artması alan yazına “internet bağımlılığı” olarak yeni bir bağımlılık türü ortaya çıkarmıştır (Baylyeva, 2019).

İnternet bağımlılığı kavramı ilk defa 1995 yılında Dr. Ivan Goldberg tarafından kullanılmıştır (Acat, 2019). İlk işe vuruk tanımı ve internet bağımlılığı ile ilgili kriter Young tarafından 1999’da yapılmıştır (Durak Batıgün ve Hasta, 2010).

İnternetin de bağımlılık yapan bir tür olduğunu bu bağımlılığın diğer bağımlılık türlerinden yola çıkarak ölçütlerini belirlemiştir. Young’a göre internet kumar oynamak gibi bağımlılığa sebep olmaktadır DSM-IV’te tanımlanan bağımlılık ölçütleri kimyasal madde bağımlılığı değerlendirilerek oluşturulduğundan ve davranışsal bağımlılıklara yer vermediğinden madde bağımlılığı ile ölçüt uyumluluğu gözetmeyen internet bağımlılığına en çok benzeyen DSM-IV’te “patolojik kumar oynama” başlığını dikkate alarak; patolojik kumar oynama tanı kriterlerini patolojik internet kullanım durumuna uyarlayarak “internet bağımlılığının” ilk kez ciddi olarak tanı ölçütlerini oluşturmuştur (Arısoy, 2009).

1.6.4 Akran İlişkileri

Akran ilişkisi yaşamın her döneminde ihtiyaç duyulan, belli dönemlerinde aileden daha önemli hale gelen, yakın yaş ve gelişim döneminde olan, benzer yaşam standardı ve sosyal ortamı paylaşan kişilerin etkileşim ve iletişimini ifade etmektedir (Koç, 2009). Ergenlik döneminde ise gelişim dönemi özelliği olarak aileden yavaş yavaş ayrılış ve akran grupları ile daha fazla zaman geçirme onlara kendini ait hissetme oluşmaktadır.

Akranlar arasında heyecan, yenilik arayışı ergenleri riskli ve tehlikeli davranışlar sergilemeye yönlendirmektedir. Özellikle bu dönemde sosyal onay görme,

yaşıtları arasında ön plana çıkma önemlidir ve iletişim kurmakta zorluk çeken ergen gerçekleştiremediği ihtiyaçlarını internette karşılamaya çalışmaktadırlar. Kimlik edinme çağında olan ergenler internet ortamında istedikleri kimliğe bürünerek iletişime geçebilirler bu da onların internette kalma sürelerini etkilemektedir. Görüldüğü üzere diğer bağımlılıklarda da olduğu gibi internet bağımlılığı da bireyin karşılanmayan ihtiyaçlarının doyurulması için araç rolünde olarak görülmektedir (Kaygusuz, 2013; Moral,2018).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde internet bağımlılığı, internet bağımlılığının nedenleri akran ilişkileri, bağlanma ile ilgili kuramsal bilgiler ve internet bağımlılığı, akran ilişkileri ile ilgili alan yazında yapılmış ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1 Bağımlılık

Bağımlılık kavramı ilk ortaya çıktığında kimyasal bir maddeye olan (alkol, uyuşturucu, sigara) olan bağımlılık olarak ortaya çıkmıştır. Ardından 1995 yılında American Psychiatric Association tarafından revize çalışmaları yapılan DSM-IV (Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı)'te bağımlılık kavramının içeriğinde başlık olarak yer almasa da madde bağımlılığıyla ilgili teşhislere de yer verilmiştir (Kaman, 2019).

DSM-4 'te yer alan oluşturulmuş tanı kriterlerinden 3 tanesinin kişide var olması "bağımlılık" tanılması için yeterli olmaktadır. DSM-4 'te bağımlılık için oluşturulmuş tanı kriterleri aşağıda yer almaktadır. Bunlar (Delibaş, 2019) ;

1. Tolerans gelişmesi (kullanılan madde miktarının aynı etkiyi sağlamak için giderek artırılması)
2. Madde kesildiğinde ya da azaltıldığında fiziksel veya ruhsal yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması
3. Madde kullanımını kontrol altına almak ya da bırakmak için yapılan çabaların boşa çıkması
4. Maddeyi sağlamak, kullanmak ya da bırakmak için büyük zaman harcanması
5. Madde kullanımı nedeni ile sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azaltılması ya da tamamen bırakılması
6. Maddenin planlandığından daha uzun süre ve fazla miktarda alınması

7. Fiziksel ya da ruhsal sorunların ortaya çıkmasına ya da artmasına rağmen madde kullanımının sürdürülmesi olarak ifade edilmiştir.

Birçok kişi tarafından bağımlılık deyince ilk akla gelen esrar, eroin, tütün vb. bağımlılık türleri olmaktadır. Değişen çağ ile birlikte son yıllarda bağımlılık kavramının içeriğinde de güncellemeler ve değişimler yaşanmaktadır. Tüm bu değişimler ışığında da hem günlük hayatımıza hem de alan yazına farklı kavramlar girmiştir. Kumardan tüketime, yemek yemeden televizyona, bilgisayar oyunlarından internete, kontrolsüzce alışveriş yapmaktan sekse kadar pek çok bağımlılık çeşidi oluşturmaktadır (Toraman, 2013; Arısoy, 2009).

Bağımlılıkla ilgili ilk olarak Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) fiziksel ve psikolojik olarak 2 alt başlığa ayırarak madde bağımlılığı ve alışkanlıklara yönelik bağımlılık olarak ayırmıştır. DSÖ'nün International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (ICD) tarafından düzenlediği bağımlılık; kişinin karşı koyamadığı durumun diğer davranışları üzerinde etkisinin olması ve üstünlük sağlaması olarak tanımlamıştır (Karakurt Çetinkaya, 2019).

Bağımlılık, bir nesne veya varlığa karşı iradeyi devre dışı bırakarak aşırı istekli olma ve bağımlı olunan durumun güdümüne girilmesidir (Kaplan, 2019). Türk Dil Kurumu'nda ki sözcük anlamıyla bağımlılık, bir başka şeyle koşullanmış olma; o şeye bağlı olma durumudur. Kişinin bağlı olduğu olgu olmadan hayatını normal olarak devam ettirememesi, olmadığında büyük bir yoksunluk hissi ve en kısa sürede bu ihtiyacı giderme isteği ile ilişkilendirilebilir. Daha öncede yapılmış bağımlılık tanımlarından yola çıkarsak bağımlılık; madde veya davranışın amacı dışında artarak devam eden tekrar etme hissine karşı dayanma gücünün giderek azalması, sadece eylemi yapma ya da madde kullanma fikrinin zihni meşgul etmesi bireyin kişisel sosyal yaşamlarında problemlere neden olmasına karşın tek amacın bağımlı olunan durumu gidermek ve gideremediğinde büyük bir eksiklik/yoksunlukla belirginleşen durumdur.

Ögel (2020) bağımlılığı somut olarak bir metaforla şöyle tanımlar;

“Bağımlılık bir oyundur. Sonu belli olan ama denemenin yine de göze alındığı bir oyun. Bağımlılık, tek kişilik bir oyun değildir. Çok fazla kişinin rol aldığı bir gösteridir. Oyunu seyretmekte oyunun içinde olmakta keyifli değildir. Buna rağmen

oyun sürekli sahnelenir... Bağımlılık oyununu bozmak kaos getirir. Kaosa katlananlar yeni bir oyun kurabilir.”

Bağımlılık kavramını tanımlamanın ya da tek bir açıklamasının olmasındaki karışıklığı gidermek için Vaillant (1992) şöyle bir öneride bulunmuştur. “Kullanıma hazır, sıkı bir tanım bulmaya çalışmak yerine, onu bir dağa ya da mevsime benzetmeliyiz, tıpkı yaşandığı zaman görülen bir şeymiş gibi” (Akt. Kaman, 2019). Bağımlılık kavramının tanımı yapılırken aşağıda yer alan üç maddenin önemli olmakta ve ayrı düşünülememektedir.

- Bağımlılık duyulan şey için çok güçlü istek,
- Zaman zaman kontrolü kaybetmek,
- Bağımlılık duyulan şey için ısrarcı olmak.

Başlarda kişinin kontrolün kendisinde olması özgürlüğü ile başlasa da, zamanla bireyin özerkliği azalmakta bununla birlikte farklı tutum ve davranışlar geliştirmesine sebep olmaktadır (Tarhan ve Nurmedov, 2010). Tüm bağımlılıklar temelde fiziksel bir hastalıktır. Bağımlı olunan durum beyindeki salgı mekanizmasını etkiler. Çünkü beyindeki ödül mekanizması sistemini etkileyerek madde ya da davranışın kişide keyifle şematize edilmesine ve bu durumu sık tekrarlar gerçekleştirerek bağımlı olunması durumunu oluşturur. Bağımlı olan kişinin farklı alanlarda birçok olumsuzluğu deneyimlemesine rağmen bu durumu kompulsif biçimde sürdürmeye devam eder (Toker Uğurlu, Balcı Şengül ve Şengül, 2012).

Bu durum sadece uyuşturucu (alkol, sigara, uyuşturucu) madde salgılatan bağımlılık türleriyle eşleştirilmektedir fakat diğer bağımlılık türleri de beyinde kimyasal tepkimelerin düzenine etki etmektedir.

Kaplan (2019), uyuşturucu maddelerin kimyevi maddeler içerdiğinden beyni direk etkilediği bilinen bir durum olduğundan, davranışsal bağımlılıklarında beyinde kimyasal madde salgılanmasına sebep olarak dolaylı yoldan aynı etkiyi gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bağımlılığın kişiye apaçık zararı verici durumlar oluşturmaya sebep olmasına rağmen bireyin madde bağımlılığında o maddeyi kullanmaya devam etmesi, davranışsal bağımlılık ise maddeye bağımlılık olmaksızın madde arayışına girme durumudur (Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve ark., 2018).

Bağımlılığa sebep olan madde veya etmenlerden yetişkinliğe oranla bakıldığında ergenlikte daha çok etkilenilir. Çünkü ergenlik fiziksel, duygusal ve kişilik gelişiminin yoğun olarak yaşandığı, hassasiyetin doruk noktasında olduğu ve bağımlılık konusunda daha çok riske açık olduğu bir yaşam dönemidir (Berber Çelik, 2006).

Bağımlılık bağımlı olan kişinin günlük yaşamında aksamalara sebep olmaktadır. Bireyin iş hayatındaki, sosyal yaşantısındaki, akademik yaşantısındaki sorumluluklarını yerine getirememesi sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Kişiler bağımlı oldukları olguyu yaşamlarının merkezine alarak ondan uzak kalındığı veya bu ihtiyacı gideremediği zaman yaşamdaki diğer etkenlerin anlamı cılızlaşarak etkisini kaybetmektedir. Bu da kişilerin yaşamlarında maddi ve manevi sorunların oluşmasına aile hayatlarında, arkadaşlık ilişkilerinde sorunların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Yine birey bu sorunlardan uzaklaşmak ve rahatlamak için bağımlı oldukları etkene başvurmakta bu durumda bağımlılığın artarak kısır döngü oluşması durumunu ortaya çıkarmaktadır.

2.1.1 Psikoloji Öğretilerine Göre Bağımlılık

Psiko dinamik yaklaşıma göre bağımlılık psikolojik öğretileri içinde en bilineni Freud'un 1856-1939 yılları arasında ortaya attığı "İnsan denen varlığın bütün davranışlarının nedeni vardır" varsayımından yola çıkarak, içgüdü yapılarının temeline cinselliği oturatarak benliği 'id', 'ego', 'süperego' olarak ayırmıştır. Freud'un savunmasına göre sağlıklı kişilerde id, ego, süperego denge içerisinde. Bağımlı bireylerde ise bu denge bozulmuştur (Tarhan ve Nurmedov, 2017). Psiko dinamik bağımlılık cinsel, sosyal, genel güvensizlik temeline dayanmaktadır (Yeltepe Ercan, Yargıç ve Karagözoğlu, 2016). İlk başlarda saldırgan dürtüler ve arzulardan yola çıkılırken yeni yaklaşımlarda alkol ve madde bağımlılığını en çok tetikleyen durumların anksiyete ve depresyon olduğu ifade edilmektedir (Ant, 2018).

Kritik dönem özelliklerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememiş olması sonrasında saplantıya durumların ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Örneğin; oral dönemde yeterli düzeyde süt veya parmak emmeyen çocuğun oral hazzı dengeli tamamlayamadığından tütün ve alkol gibi maddelere bağımlılık geliştirebileceğini ifade etmektedir (Tarhan ve Nurmedov, 2017). Bireyin maddeye başlama sebeplerine bakıldığında; kişiler,

ruhsal uyarılar, engellenme yetersizliği ve baskılayıcı duygularla baş etmek için maddeye yöneldiğini ifade edilmektedir (Ant, 2018). Kişinin yaşamındaki sorunların kaynaklık ettiği bağımlılık, bir diğer sorun olarak görülmektedir (Kalyoncu, 2005).

Psiko analitik öğretide yer alan madde bağımlılığı ile ilgili yaklaşımlar bulunmaktadır.

1.Nevrotik çatışmada; toplumsal düzenin getirdiği kısıtlamalar ile kendi istekleri arasında kalan birey kendisini özgür hissetmek ister bu durumda bağımlılık yapıcı madde ya da davranışa yönelir.

2. Kişilik bozukluğu; olan bireylerde bağımlılık yapıcı davranış ya da özellikle maddeye yönelme riski daha fazladır. Bireyler yanlış yaptıklarında, düzeltemediği hatalarda yaşananları unutabilmek ve yok sayabilmek adına madde kullanmaya başlamaktadır. Yapılan araştırmalarda madde kullanan bireylerin %25-40'ının travmatik yaşantıları olduğu görülmüştür (Triffleman, Delucchik, Marmar ve Ronfeldt, 1995).

3. Bağımlılık yapan madde ile ilişki; birey duygusal olarak yaşamındaki sorunları karşısında çaresiz ve güçsüz hissettiğinde bağımlılık almaya yatkın hale gelir. Bir süreliğine de olsa konudan uzaklaştığını hisseder. Böylece stres düzeyi artan durumlarda daha çok bağımlılık yapıcı davranış veya maddeye yönelerek bağımlı hale gelir.

4. Bireyin bağımlılık geliştirmesi aslında bir tür savunma mekanizmasıdır. Birey duygusal dalgalanmaları sırasındaki üzümlük, öfke ve endişeyi azaltmak için bağımlılık yapıcı madde veya davranışa yönelir (Ant, 2018).

Alfred Adler'in geliştirmiş olduğu bireysel psikoloji kuramına dayanır. Adler 'in (1980-1937) kuramında 'aşağılık kompleksi' ve "üstünlük çabası"nı vurgular. Öğretisinin dayandığı temel; aşağılık kompleksi durumunda oluşan karışıklığın kaygı, tedirginlik, güvensizliği beraberinde getireceği, bireyin bununla baş etmede yetersiz kaldığı durumlarda alkol ve madde kullanımı ile egoyu güçlendirdiğini ifade eder (Tarhan ve Nurmedov, 2017).

Davranışçı Bilişsel Psikolojinin dayandığı şartlı refleksle öğrenme varsayımına dayanan bu öğretide, cinsel içerikli uyarılar ve beslenme ile birlikte bağımlılık geliştirilen madde alınırse belli zaman sonra bağımlı olunan maddenin besin ve cinsel içerikli uyarıların yerine geçeceğini ifade eder (Tarhan, Nurmedov, 2017). Kişilerin bağımlı olmasında insan doğasında var olan refleksif tepkiler kadar dışarıdan etkileyen uyarılarda sebep olmaktadır. Davranışçı kurama göre; kişide bulunan kaygı, stres

durumunun alkol ya da davranışsal yapılarla giderilmeye çalışılması ve bir süreliğine de olsa bireyin bu baskıdan kurtulması bağımlılık yapan duruma tekrar yönelme ve bunu alışkanlığa dönüştürme ile bağımlılık gerçekleşmektedir (Ant, 2018). Diğer bir ifade ile işlevsel olmayan yapılar/inançlar ile duruma hizmet eden davranışlar ve bu inanın pekişmesi sonucu bağımlılık ortaya çıkmaktadır (Taştepe, 2019).

Bu kuramın öğretisine göre, olumlu pekiştireç bir davranış sonucu ödüllendirme yani yeni bir şeyin kişinin hayatına girmesi, olumsuz pekiştireç ise, bireyi mutsuz eden bir durumun ortadan kalkmasıdır. Dolayısıyla kişiye kendisini kötü hissettiren olumsuzluk ortadan kalkınca birey daha iyi hissetmekte ve davranışın tekrar edilme oranı artmaktadır. Taştepe (2019)'nin ifade ettiği üzere birey kendisini ve dünyayı değersiz algılaması ve özgüvensizliğin eşlik ettiği biliş süreçleri etkili olmaktadır. İnternet bağımlılığında bu inanışlara *“Ben sadece internet ortamında iyiyim”, “Gerçek hayatta değersizken, internette ulaşılamaz bir konumdayım”, “Saygı duyulduğum tek yer internet”, “İnternette olmadığım zaman kimse beni sevmiyor”, “İnternet benim tek arkadaşım”, “İnsanlar bana internet ortamı dışında kötü davranıyor”* gibi ifadeler örnek verilebilir. Bu inanışlar kullanımı dolayısıyla tekrarı ve bağımlılığa sebep olmaktadır.

Bireyin bağımlılık sürecinde ortamda bulunan ışık, ses vb. öğeler bağımlılık yapıcı durumla bağlantılı olmakta ve çağrışım yapmaktadır. Bu da bireyde kullanım isteği oluşturan hareketlenme ve istekliliğe neden olmaktadır. Bu yüzden kişinin kullanımını tetiklemektedir (Ant, 2018).

Ancak bu öğreti içgüdü, dürtü, güdü gibi bireyin iç dinamiklerini hesaba katmadığından her bağımlılık tipini açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Tarhan ve Nurmedov, 2017).

Sosyal öğrenme yaklaşımını benimseyen sosyal çalışmacılar, toplumdaki ekonomik, kültürel, sosyal, hukuksal, eğitim sistemlerinin toplumdaki davranışları etkileyen ve düzenleyen yapılar olduğunu ifade etmektedirler. Bireyin bağımlılık yapan maddelere yönelmesinde veya bağımlılık geliştirmesinde aile bağları, akranlarla ilişkileri, sosyal çevreleri ve diğer topluluklarla etkileşimi önem arz etmektedir. Çünkü birey gözlem yaparak model almayı böylece modelleme ile de öğrenmeyi gerçekleştirmektedir (Ant, 2018).

Bilişsel öğretiye göre; bireyin bağımlılık yapıcı maddeye yönelmesinde işlevsel olmayan çarpıtılış inançları sebep olduğu görüşündedirler. Bahsedilen çarpıtılmış

inançları; beklentisel inançlar, sorundan uzaklaşmaya yönelik inançlar ve yaşamı kolaylaştırıcı ya da izin verici inançlar şeklinde ifade edebiliriz. Örneğin, Beklentisel inançlar madde kullanımında daha çok görülmektedir. Kişi madde kullandığında kendisini daha iyi hissettiğini ifade eder.

Bireyin bağımlılıkla ilgili yanlış inanç ve bilgisinin olduğu zorlu yaşantı koşullarının arttığı zamanlarda aktif hale gelme riskinin yüksek olduğunu ifade eder. Bu durum içsel ve dışsal koşullar olarak ayrılır. Dışsal koşullar; önünde bağımlılık yapıcı madde kullanan birinin görülmesi veya bulunduğu ortamda bağımlılık yapan maddelerin yer alması. İçsel koşullar; duyguları içeren kaygı, tedirginlik, depresyon gibi yaşantıları içermektedir (Ant, 2018).

2.1.2 Bağımlılık Türleri

Ögel (2001) yazın çalışmasında bağımlılığa sebep olacak olgunun her an her şey olabileceği, herhangi bir maddeye bağımlılık geliştirilebileceği ifade edilmektedir. Fakat bazı maddelere bağımlılık geliştirme oranı diğerlerine göre daha fazladır. Bu maddelere daha kolay ve sık bağlanılmaktadır. Bağımlılık terimi ilk ortaya çıktığı yıllarda kimyasal olan ve kişilerin kimyasını etkileyen madde bağımlılıkları üzerine çıktığından günümüzde de bağımlılık deyince “ilk olarak madde bağımlılığı” düşünülmektedir (Derin, 2013). Bağımlılık deyince ilk akla gelen esrar, eroin, tütün vb. olmaktadır. Ancak artık “madde bağımlılık”larının yanında “davranışsal bağımlılıklar” da araştırmalara konu olmaya başlamıştır (Ögel, 2001).

Amerikan Psikiyatri Birliği tanı ölçütleri kitabı DSM-IV’te bağımlılık tanımlaması yapılabimesi için on iki aylık süreçte sorunların klinik olarak görülmesi gerekmektedir. Bağımlılık sürecinde bireyin bu duruma karşı direncinin azalar yoksunluk çekmesi, maddeye karşı tolerans geliştirerek eşiğin artması, bireyin madde kullanımını kontrol edememesi, bağımlılık sebebiyle diğer etkinliklere zaman ayırmanın azalması bağımlı olunan maddeye daha fazla zaman ayrılmaktadır. Bireyin maddeye karşı direnci ve iradesinin giderek azalması ve bağımlılıktan kurtulmak istese de bırakamaması, hayatının diğer alanlarında oluşan aksamalar nedeniyle fizyolojik ve psikolojik sorunların oluşmasına karşın kullanıma devam etmekle örüntülü olmaktadır (Akt. Müezzini, 2019).

DSM V'te DSM IV'te ki semptomların yanında aşırı ölçüde kullanılan madde sebebiyle beyinde ödül dizisi oluşturduğuna, bu ödül dizisinin doğrudan etkilendiğine bununla birlikte davranışların pekişmesine veya ani bir oluşuma etki ettiği ifade edilmiştir (Müezzın, 2019).

Değişen gündemlerle birlikte son yıllarda davranışsal bağımlılığın içeriği de güncellenmiştir. Böylelikle Toraman (2013), kumardan tüketime, yemek yemeden televizyona, bilgisayar oyunlarında internete kadar pek çok bağımlılık çeşidine yer vermiştir. “Alveriş bağımlılığı”, “internet bağımlılığı”, “kumar bağımlılığı”, “cinsel bağımlılıklar” ve “yeme-içme bağımlılığı” gibi tıbbi yardım gerektiren başka bağımlılık türleri de alan yazına girmiştir (Uzbay, 2009).

DSM IV'te var olan bağımlılık ölçütleri sadece kimyasal bağımlılıkları kapsayıp davranışsal bağımlılıkları kapsamadığından, kimyasal olan bağımlılık dışında kalan bağımlılıklar ‘dürtü kontrol bozukluğu’ olarak tanımlanmıştır (Arısoy, 2009). Amerikan Psikiyatri Birliğinin (APA) yayınladığı DSM-IV'te internet bağımlılığı bir bağımlılık türü olarak tanımlanmamış iken (APA, 2000); DSM-V'te “Madde Kullanımı ve Bağımlılık Bozuklukları” başlığı altında sadece madde bağımlılıkları değil, madde istismarı ile seyreden kompulsif davranışlara ek olarak madde istismarı ile seyretmeyen kompulsif davranışlar (patolojik kumar alışkanlığı, seks bağımlılığı, internet bağımlılığı vb.) kategorisi içine girmiştir (Berber Çelik, 2016). Konu üzerinde dikkat edilecek durumun, eylemsel/ davranışsal bağımlılığa, madde bağımlılığı kadar özen gösterilip kolay fark edilememesi ve dolayısıyla zararlı alışkanlık olarak değerlendirilip hastalık olarak görülmemesidir (Derin, 2013).

2.1.2 Davranışsal Bağımlılıklar

Madde bağımlılığındaki arayış ve davranış belirtilerinin yer aldığı ancak ortada somut olarak bağımlı olunan kimyasal bir maddenin bulunmadığı ve bağımlı olunan durumun ancak davranışsal sonucunun gözlemlendiği bağımlılık durumudur (Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve ark., 2018).

Davranışsal bağımlılık terimi ilk kez Griffiths tarafından “aşırı dozda insan makine etkileşimini sağlayan davranışsal bağımlılık” şeklinde ilk ortaya koyan kişidir (Sevinç, 2019). Madde bağımlılıklarında bir kişiye bağımlı diyebilmek için Mark Griffiths tarafından belirlenmiş fizyolojik ve psikolojik örüntüleri içeren 6 özelliğin bulunması gerekir. Davranışsal bağımlılıklarda da; dikkat çekme, duygu durumunda

değişiklik, tolerans geliştirme, yoksunluk, çatışma ve tekrarlama bileşenlerini içeren 6 özelliğin görülmesi durumunda bağımlılığın ana bileşenleri oluşmuş olur (Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu, 2016).

Dikkat çekme; bireyin o işi yapmıyor olduğu halde aklının o fiilde olması, zihnini meşgul etmesidir. Bireyin zihninin bir yanında sürekli bağımlı olunan davranışla ilgili plan, program, istek, hayal şeklinde tasarıların pasif olarak devam etmesidir.

Duygu değişikliği; bağımlı olunan madde ya da davranışın varlığı veya yokluğu durumu kişinin duygusal tepkileri etkilemesi durumudur. Bunlar direk hormonal dengeyi etkileyen kimyasal bağımlılıklar olabileceği gibi (örneğin; madde kullanımında rahatlama, sakinlik eksikliğinde gerginlik) davranışsal bağımlılıklarda da, bağımlı olunan eylemi gerçekleştirdiğinde keyif ve mutluluk hormonu olan serotonin salgılanırken gerçekleştiremediği durumlarda öfke nöbetleri ve tahammülün azalması eşlik etmesidir.

Tolerans; bireyin doyumunu sağlama eşiğinin giderek düşmesidir. Kişinin bağımlılık geliştirdiği madde ya da duruma karşı duygu değişikliğinde bahsi geçen ruh halini yaşayabilmesi için zaman geçtikçe madde miktarını ya da davranış süresini artırmasıdır. Örneğin; eroin kullanan birini ilk kullanımda etkileyen dozun zaman geçtikçe doz miktarını artırması durumunda aynı etkinin devam etmesidir. Örneğin; başlarda internet başında geçen zamanın gün geçtikçe artması, kalma süresinin uzaması, ayrılma eyleminin zorlaşmasıdır.

Yoksunluk; birey sıklıkla yaptığı eylemi yapamadığında geri çekilme semptomları gözlenir ve arayış içinde olur. Bu durumun eksikliğini yüksek düzeyde yaşar ve bir an önce bunu gidermek ister ve gideremediğinde normal hayatına devam edemez.

Çatışma; bireyin bağımlılık durumundan dolayı aile, arkadaşlık, sosyal ilişkilerinde ve iş, okul, akademik yaşantısında aksamaların olması, problemlerin meydana gelmesi, kişilerarası çatışmalarla karşı karşıya kalması durumudur. Birey çevresindeki insanlara ve sahip olduğu statüsüyle ilgili konulara karşı sorumluluklarını yerine getiremez. Çatışma aynı zamanda kişinin kendi iradesiyle çatışmasını da ifade etmektedir. Kişi bırakması gerektiğini bildiği ve zaman zaman bırakmak istediği halde bunda başarılı olamamasıdır.

Godman (1990)'ın davranışsal bağımlılık konusunda yaptığı betimleme hem tanılama hem de ortak belirtileri özetlemesi açısından yararlıdır: “Bağımlılık, hem zevk üretmeyi hem de iç rahatsızlıklarından kurtulmayı sağlayan bir davranışın davranışı kontrol etmek için tekrarlanan başarısız denemelere (güçsüzlük) ve önemli olumsuz sonuçlara (yönetilemezlik) rağmen devam etmesidir. Söylenenlerden de anlaşılacağı üzere birey, durumun farkında olmasına karşın, kaçınılmaz olarak bir çıkmazın içinde ‘zıtlıkları’ yaşamaktadır.

Goddman (1990) davranışsal bağımlılıkların belirlenmesine yönelik ortak özelliklerden yola çıkarak tanı kriterleri belirlemiştir. Belirli bir davranışta bulunmaya direnmede tekrarlayan başarısızlık

- a. Davranışı başlatmadan hemen önce artan gerginlik hissinin oluşması
- b. Davranışı gerçekleştirme anında zevk veya rahatlama
- c. Davranışa başlarken veya sürdürürken kontrol eksikliği hissi

Aşağıda yer alan kriterlerden en az beşini bir aydır süreyle gösteriyor olmak ve uzun süredir devam etmesi halinde davranışsal bağımlılık tanılması yapılabilmektedir. Bu kriterler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Davranışla sık sık ya da normalden fazla olarak ya da amaçlanandan daha uzun süre meşgul olmak,
2. Davranışı sık sık, amaçlanandan daha uzun süre meşgul olmak,
3. Davranışı azaltmak, kontrol etmek veya durdurmak için sürekli tekrar eden çabaların olması,
4. Davranışı başlatmak için yapılan eylemler, davranışta bulunmak için yapılan eylemler veya etkilerinden kurtulmak için çok fazla zaman harcanması,
5. Yerine getirilmesi gereken mesleki, akademik, ev içi veya sosyal sorumluluklar yerine getirmesi beklenirken bu yükümlülüklerini gerçekleştireceği enerji ve vakti davranışa ayırma,
6. Davranış nedeniyle sosyal mesleki veya kişisel yaşamındaki aktiviteler, faaliyetlerin azaltılması veya tümüyle vazgeçilmesi,
7. Davranışın kalıcı veya tekrarlayan sosyal, finansal, psikolojik veya fiziksel bir soruna sebep olmasına rağmen davranışın devam sürdürülmesi,

8. Tolerans: aynı yoğunlukta devam eden davranışta etkinin azalması sonucu istenen etkiyi elde etmek için davranışın yoğunluğunu ve sıklığını artırılmasıdır,
9. Davranışta bulunmak isteyip bulunamadığı zamanlarda huzursuzluk veya sinirlilik halinin meydana gelmesi (Alavi, Ferdosi, Jannatifard, ve ark., 2012).

Son yıllarda gelişen teknolojik yapılarla birlikte davranışsal bağımlılık alt başlığı altında değerlendirilecek olan bilgisayar oyunu bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı gibi bağımlılık türleri ortaya çıkmıştır (Mustafaoğlu, 2018). Teknolojik gelişmeler bir yandan olumlu, hayatı kolaylaştıran avantajlar sunarken; bir yandan da bireylerin yaşamlarındaki diğer alanları da ele geçirerek sorunlar sorunların ortaya çıkmasına, Arısoy (2009)' un da belirttiği gibi sağlıklarının olumsuz etkileneceğine dair bulgularda mevcuttur.

2.2 İnternet Bağımlılığı

2.2.1 İnternetin Tarihçesi

İnternetin ilk olarak dünyamıza girişi 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya arasındaki rekabete dayanmaktadır (Arısoy, 2010). 1957 yılında Rusya uzay aracını uzaya fırlatmıştır. Ardından Amerika Birleşik Devletleri bu davranışa karşı bir yol geliştirmek için soğuk savaş döneminde nükleer bir saldırı durumunda bir bilgisayardaki verileri başka bir bilgisayara transfer etmeyi sağlamak amacıyla kurulan askeriye'nin bünyesinde yer alan İleri Araştırma Ajansı (ARPANET)' na talimat vermiştir (Günlü, 2016; Taştepe, 2019). 1960'larda Amerikan ordusunda çalışan Vonnegut isimli bir asker, özellikle ordunun savaş alanlarında haber iletişiminin, kolaylaştırmak ve bilgi gizliliğini sağlamak için yaptığı çalışmalarla ilk kez internet kullanılmaya başlanmıştır (Regan, 2012; akt. Günlü, 2016).

Amerikan Hava Kuvvetleri 1962'de ABD'ye düzenlenebilecek olası nükleer bir saldırıdan sonra hasar almış olsa da saldırı sonrası da çalışabilecek ve tüm ülkede kullanılabilecek bir askeri bilgisayar ağı tasarlamıştır (İnan, 2010).

İlk kurulduğu sıralarda sınırlı bir şebeke olan ARPANET (Amerikan Savunma Bakanlığı Araştırma Projesi), savunma kaynaklarını geliştirecek askeri bilgilerin

depolanması ve bir saldırı karşısında sistemin bütününün çökmesini önleyecek bir tedbir sistemi olarak kurulmuştur (Kaman, 2019). Paket-anahtarlama (pakets witched) şebekelerine dayanmaktadır (İnan, 2010).

İlk bilgisayar ağı 1969'da Kaliforniya'da kurulmuştur. 1980'li yıllarda soğuk savaşın önemini yitirmesiyle birlikte akademik ve ticari işletmelerde bilgisayar sistemini yakın markaja almaya başlamıştır (Telk k Şen, 2015).

İnternetin ülkemize girişi ise 1987 yılında Ege  niversitesi'ne bağlı olarak kurulan Türkiye  niversite ve Araştırma Kurumları Ağı ile giriş yapmıştır. 12 Nisan 1993 yılında Ankara ve Washington arasındaki kiralık hatlarla sürdürülen bağlantı sistemi kullanılmıştır. Ülkemizde öncelikle akademik alandaki kullanıcılara internet eriŐimi sağladığı bilinmektedir. İnternet daha sonraları sırası ile Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi  niversitesi ve İstanbul Teknik  niversitesi bağlantı sistemlerine de kurulumu yapılarak yaygınlaşmaya başlamıştır (Baylyyeva, 2019). 1996 yılında TURNET ismi ile ağ erişim sistemiyle çalışmalarını devreye sokmuŐtur. 1997 yılında akademik çevreler arası bağlantıyı gerçekleŐtirebilmek için ULAKNET çalışmaya başlamıştır. 1999 yılında TURNET'in yerini TTNET adında yeni bir oluŐum almıştır. Böylece ticari kuruluŐların eriŐimini TTNET, akademik kuruluŐların ise ULAKNET sağlamıştır (Duygu, 2020).

Ülkemize internetin giriŐiyle önemli gelişmeler yaŐanmıŐtır. Bu gelişmelerin en önemlilerinden ve internet kullanımına hız kazandıran durum ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line: Asimetrik Sayısal Abone Hattı) modem sisteminin kullanılması ve yüksek hızda kullanım imkânının sağlanmasıdır.

2003 yılında e-DönüŐüm planında Türkiye Projesi'nde bilinçli internet kullanımını güçlendirmek, internet kullanımını geliştirmek, resmi iş ve iŐlemlerin internet ortamında gerçekleŐtirilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bununla beraber ilerleyen süreçte gelişen teknolojiyle GSM (Global System for Mobile Communications: Mobil İletişim İçin Küresel Sistem)operatörlerinin internet hizmeti vermeye başlaması sonucunda artık internetin cebimize kadar girmesiyle ülkemizde kullanıcı sayısı on milyonlarca kişiyi bulmaktadır (İnan, 2010).

İnternet tüm ülkeleri dolayısıyla tüm dünyayı saran her an bilgisayar ağları, telefon operatörü ile eriŐimin gerçekleŐtirilebildiėi, sınırsız bilgi kapasitesini içinde barındıran ve her an bilgiye ulaŐıma imkân veren dünyanın herhangi bir yerinden bir baŐkası ile yazılı, sesli, görüntülü iletişimi mümkün kılan bir sistem teknolojisidir

(Duygu, 2020). Bu yüzden de Christakis (2010)'in belirttiği üzere insanlar arası etkileşimi inceleyen akademisyenler dikkatlerini son yılların en büyük etkileşim kaynağı olan internete çevirdi.

İnternet, birçok ağ yapısı bağlantılarından oluşan, küresel bir iletişim ağı olan ve yaygın kullanılan bir sistemdir. Başlarda bilgiye kolay ulaşma, bunu saklayabilme ve hızlı paylaşabilme ‘‘ amaçlarıyla hayatımıza giren internetin kullanım alanları ve oranları her geçen gün artmaktadır (Tarı Cömert, Kayıran, 2010).

İnternetle ilgili bu bu hızlı ivme artışının sebepleri olarak günlük hayatta sosyal iletişim kurmada zorlananlar için bağlantı kurmayı kolaylaştırması, kimliklerini ve fiziksel özelliklerini gizleyerek kendilerini ifade etme imkânı sunması, kendilerini olmak istedikleri kişiler şeklinde yansıtmak imkânını, birçok kişilik tipi ile bağlantıya geçme fırsatının olması toplum olarak birlik ve beraberliği pekiştirme, gruplarla etkileşim ve birlikte hareket etmeyi güçlendirme olanaklarının olması ve ayrıca artık kullanımda saat sınırlamalarının olmaması, bir seferde her yerde sınırsız, kolay, tüm bunlara hızlı, ucuz erişim durumu internetin tercih edilirliğini artırmaktadır (Akbulut, 2013; Karakurt Çetinkaya, 2019; Davis, 2001). Bu da saatlerce oturum açmayı mümkün kılan ve bağımlılığa yol açan sebeplerden biri olmaktadır.

2.2.2 İnternet Bağımlılığı

“Internet addiction” Türkçedeki karşılığı “internet bağımlılığı” kavramı alan yazına ilk kez 1996 yılında Goldberg’ın şaka amaçlı attığı e-mail ile girmiştir. (Günüş, 2009).

İnternet bağımlılığı temel olarak ortak birleşilen kriteriyle, internetin gereğinden daha fazla, amacından farklı kullanımını içeren durum olarak yapılan tanımına; Egger (1996), Thomson (1996), Young (1996) gibi bazı araştırmacılar “internet bağımlılığı (internet addiction)” terimini kullanırken, Morahan-Martin, Schumacher (2000), Davis (2001), Scott (2002) “patolojik internet kullanımı (pathological internet use)”, Davis, Flett, Besser (2002) “problemlili internet kullanımı (problematic internet use)” Anderson (1998), Scherer (1997) ise, “internet bağıllığı (internet dependency)” şeklinde kullanımlarda bulunmuşlardır (Keser Özcan ve Buzlu, 2005). Buradan yola çıkarak görülmektedir ki; internet bağımlılığıyla ilgili farklı isimler kullanılmıştır. Goldberg ve Young ilk başlarda addiction (bağımlılık)

kavramını kullanmış ancak daha sonraları ‘problematic internet use’ (problemli internet kullanımı) kavramını daha fazla kullanmışlardır. DSM-IV’te herhangi bir madde ya da uyarıcının patolojik kullanımı/ kötüye kullanımı, “bağımlılık (addiction)” olarak tanımlanmamaktadır. Örneğin “kumar bağımlılığı” yerine “patolojik kumar oynama” tercih edilmektedir.

İnternet kullanım alanlarının yaygınlaşması ve kullanımının artması sağladığı kolaylıklar ve yararının yanında bazı tehditleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu yüzden internetin bireylerin fiziksel, ruhsal, sosyal alanlarının üzerindeki etkileriyle ilgili tartışmalar ve çalışmalar yaşamaktadır (Kayri, Tanhan ve Tanrıverdi, 2014).

Hızlı gelişen teknolojinin yanında çok hızlı yaygınlaşan internet ve internet bağımlılığı araştırmalara sıkça konu olmaktadır (Berber Çelik, 2016). 2010 yılına kadar yapılan çalışmalarda ergenlerin yaklaşık %2-8 oranında internet bağımlılık oranı kaydedilmiştir. Son yıllarda bu oranın %20'lere çıktığı ifade edilmiştir. Dünya genelinde internet oranları değişiklik göstermekle birlikte ortalama olarak %0,3 ile %38 arasında olduğu kaydedilmiştir (Özceylan, Toprak ve Doğan, 2020).

İnternet bağımlılığı olgusu hakkındaki ilk bilinen kökleri 1980’lerde ki bilgisayar bağımlılığı raporlarına kadar uzanabilir. Shotton 1991 yılında tipik bilgisayar bağımlısı profilini belirlemek için yaptığı çalışmada bağımlı bilgisayar kullanıcılarının bilgisayarda daha fazla zaman harcadıklarını ve bu kullanım süresini kontrol etmekte zorlandıklarını varsaydı. Ardından Griffiths teknoloji bağımlılıklarının insan – makine etkileşimini içeren davranışsal bağımlılık olduğunu ve kimyasal bağımlılık olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etti. Griffiths 1998 yılında internet bağımlılığının tanımını, çevrimiçi etkinliklere katılırken ruhsal değişim yaşanması, artan bir toleransın olması, çevrimiçi olunan sürenin artması, geri çekilme, çevrimdışı olduğunda internet ihtiyacının nüksetmesi şeklinde yapmıştır (Di Nicola, 2004).

Ayrıca internet bağımlıları ile ilgili yapılan çalışmalarda, teknoloji bağımlılarının göstermiş olduğu tanı ölçütleriyle benzerlik gösterdiği, bu sebeple de patolojik düzeyde internet kullanımını teknolojik bağımlılıklar listesine eklemiştir (Taştepe, 2019). Teknolojik bağımlılıklar listesinde oyun bağımlılığı, televizyon, cep telefonu, sosyal medya bağımlılığı gibi bağımlılıklar yer almaktadır. Bu durum televizyon bağımlılığı gibi pasif bir şekilde olabileceği gibi oyun bağımlılığı gibi oyun bağımlılığı şeklinde aktif bir yapıda gerçekleşebilmektedir.

1996 yılında internet bağımlılığıyla ilgili ilk tanı ölçütlerini DSM –IV’ teki madde bağımlılığının tanı ölçütlerinden uyarlayarak Goldberg düzenlemiştir. Goldberg’in internetin uygunsuz kullanım modeline göre aşağıda yer alan maddelerden 3 ve daha fazlasının bir yıl içinde görülmesi:

1. Aşağıdakilerden herhangi birisi ile tanımlanan tolerans:
 - a. İnternette ilk baştaki alınan duygusal hazza ulaşmak için kullanım süresinin giderek artması,
 - b. İnternetin kullanım süresinin sabit kalması sonucu etkisinin giderek azalması,
2. İnternetin fazla ve uzun süreli kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az 2 veya daha fazlasının günlük hayatını aksatacak şekilde ortaya çıkması: Bu bölümdeki semptomların ortaya çıkması mesleki, sosyal veya başka alanda işleyişin sıkıntıya girmesine neden olur.
 - a. Psikomotorajitasyon,
 - b. Anksiyete,
 - c. İnternette sürekli düşünme,
 - d. İnternetle ilgili fantezi ve rüyalar,
 - e. Parmaklarla istemli ya da istemsiz klavyeye tuşlama hareketi yapma,
3. İkinci bölümdeki semptomları önlemek ya da hafifletmek için internet ağına bağlanma.
4. İnternet başında amaçladığından ve planladığından daha fazla kalma.
5. İnternet kullanımını kontrol etmede istekli olmak ama bunu başaramamak.
6. İnternet kullanımıyla ilgili faaliyetlere (internet kitapları satın almak, yeni tarayıcılarını denemek, internet satıcılarını araştırmak, yeni sitelere üye olmak, internetle ilgili gelişimleri yakından takip etmek) hatırı sayılır zaman harcanmak.
7. İnterneti uygunsuz kullanımı nedeniyle sosyal, mesleki, eğlence faaliyetleri önemli ölçüde azalır ya da vazgeçilir.
8. İnternet kullanımı nedeniyle uyku sorunları yaşamak, evlilikte problemler oluşması, mesleki ve sosyal sorumlulukların ihmali, çevresindeki sevdiği insanlarla vakit geçirmeyi terk etmesi sonucu kişinin yaşamının zorlantıya girmesi.

Young (1996) internet bağımlılığını *sarhoş edici madde içermeyen bir dürtü*

kontrol bozukluğu olarak tanımlamıştır (Ayas, Horzum, 2013). İnternet bağımlılığı kavramı üzerine dikkat çeken ve ilk bilimsel çalışmaları 1996-1998 yılında Young başlatmıştır. İnternet bağımlılığını dürtü kontrol bozukluğu başlığı altında yer alan ‘‘patolojik kumar oynama’’ başlığı altında değerlendirmiş ve ‘‘patolojik kumar oynamanın’’ tanı ölçütlerini kriter olarak belirlemiştir (Arısoy, 2009).

Young internet bağımlılığıyla ilgili tanı ölçütlerini belirlemek için internet bağımlılığı dürtü kontrol bozukluğu başlığı altında ele alınan ve kumar oynama tanı ölçütü belirtileri ile benzerlik gösterdiğinden internet bağımlılığı tanı ölçütleri belirlenirken kumar bağımlılığı tanı ölçütleri dikkate alınmıştır (Kaçmaz Zehir, 2019).

DSM IV’te yer alan herhangi bir maddeye bağlı olmayan ‘patolojik kumar oynama’ kriterlerinin ‘internet bağımlılığına’ uyarlanmış hali ile internet bağımlılığı tanı ölçütlerini belirlemiştir. İnternet bağımlılığı için aşağıdaki 8 maddeden 5 maddeye ‘evet’ denmesi internet bağımlısı tanısı için gereklidir:

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme, internette yapılan aktivitelerin hayalini kurma, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme, vb).

2. İstenilen keyfi almak için giderek daha fazla oranda internet kullanma ihtiyacı duyma.

3.İnterneti kullanımını kontrol etme, azaltma ya da tamamen bırakmaya yönelik başarısız girişimlerin olması.

4. İnternet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda huzursuzluk, çökkünlük ya da kızgınlık hissedilmesi.

5. Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalması.

6. Aşırı internet kullanımı nedeniyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresiyle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme.

7. Başkalarına (aile, arkadaşlar, terapist, vb) internette kalma süresi ile ilgili yalan söyleme.

8. İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (örn: çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı) uzaklaşmak için kullanma (Arısoy, 2009; Ögel, 2017).

İnternet bağımlılığında madde bağımlılığından farklı olarak, kimyasal maddeyi kullanmaya başladığında ‘bağımlı’ ifadesi kullanılırken, internette amaçsızca, aşırı şekilde uzun saatler kullanmaya başlanmasıyla bağımlılıktan bahsedilmeye başlanır.

Suler 1999 yılında sağlıklı internet kullanımı ve patolojik internet kullanımı arasında ayırım yapmak için 8 faktör geliştirmiştir. Suler’e göre bireyin sağlıklı internet tutkusu, patolojik internet kullanımı veya bu ikisinin arasında bir yerde olabileceğine 8 faktörle olan ilişkisiyle belirlenebileceğini ifade ederek bu faktörleri şöyle sıralar:

1.Çevrimiçi olduğu sırada ihtiyaç duyulan etkinlik sayısı. Birey interneti fiziksel, kişisel, kişilerarası ihtiyaçlarını karşılamak için kullanır. Dolayısıyla birey ne kadar çok ihtiyacın internete bağlı hallederse o kadar internet başında vakit geçirir.

2. Kişinin temeldeki ihtiyaçları ne kadar bastırılırsa birey bu ihtiyaçlarını gidermenin yollarını arayacaktır. İnternette bu ihtiyaçların gerçek hayattan daha kolay karşılandığı bir yer olduğu için ihtiyacın karşılanmamış olması internet kullanım süresiyle ters orantılıdır.

3. Farklı türdeki internet etkinlikleri farklı ihtiyaçları etkiler. İnternette belirli bir etkinlik ne kadar özellik içerir ve geniş bir ihtiyaç yelpazesine hitap ederse internet ihtiyacı da o kadar artar. Ve bir etkinliğin birçok özellik içermesinin çekiciliği daha fazla internet kullanımına sebep olur.

4. İnternetin kullanıcının gerçek yaşamdaki işlevselliğini etkilemesi. Fiziksel, sağlık, iş performansındaki işleyişin bozulması. Bozulan alanların sayısı ve aksamaların derinliği patolojinin ciddiyet boyutunu ortaya çıkarır.

5. İnternet kullanıcısının internet faaliyetiyle ilgili depresyon, hayal kırıklığı, öfke, suçluluk ve yabancılaşma gibi duygusal problemler yaşaması.

6. Bireyin ihtiyaçlar konusunda farkındalık geliştirmesi. Kişi motivasyonlarını ne kadar iyi anlarsa internette giderdiği bu ihtiyacın daha çok farkında olur. Bastırılan ihtiyaçları internet aracılığıyla gideren kişi bunu gerçek ihtiyaçlar olarak ele almadıkça bu kısır döngü sonsuza kadar devam emektedir. Bireyin internet faaliyetleri ile ilgili çatışmaları veya yoksunlukları hangi ihtiyaçların tetiklediğini bilmesi sorunu sağlıklı olarak ele almasını mümkün kılar.

7. Deneyim ve katılım aşamasında birey interneti deneyimledikçe internet etkinliklerinin tatmin edici olmadığını fark eder. Böylece birey için internet ihtiyacı ve aşırı internet kullanımı ortadan kalkar.

8. Sanal dünya ve gerçek dünyanın denge ile bütünleşmesi. Sağlıklı internet kullanımı çevrimiçi dünya ile gerçek dünya ilişkilerinin bütünleştirilmesidir. Patolojik İnternet Kullanımının kişinin kişisel yaşamından uzaklaşması ve hatta çevrimiçi dünya ile gerçek yaşamdan izole bir yaşantı gerçekleştirmesidir şeklinde ifade eder (Di Nicola, 2004). Ögel (2017) bir kişiye internet bağımlısı denilebilmesi aşağıda yer alan belirtilerin çoğunu yaşıyor ve gösteriyor olması gerektiğini ifade eder:

- İnternet kullanımını sonlandırmada zorlanmak,
- Bırakmayı içinden geçirse de kullanmaya devam eder,
- Çevresi tarafından çok fazla kullandığına yönelik uyarıların olması,
- Sosyalleşmek, insanlarla paylaşım yapmak yerine internete bağlanmayı tercih etmek,
- İnternette çok vakit harcadığı için uykusuz kalmak ve problemler yaşamak,
- Çevrimiçi olmadığı zamanlarda bile interneti düşünmek,
- İnterneti daha az kullanması gerektiğini bilmek, bunun için çabalamak ama başaramamak,
- İnternet olmayınca kendisini rahatsız ve karamsar hissetmek
- Uzun süreler internet kullanımından kaynaklanan fiziksel sorunlar yaşamak,
- Her fırsatta internete bağlanmayı amaçlamak,
- İnterneti üzüntülerden ve olumsuz düşüncelerden kaçmak için kullanmak.

İnternet bağımlılığıyla ilgili oluşturulmuş ortak bir tanım yoktur. Bunun bir sorun olduğunda ortak fikirler mevcuttur ama adı konmamıştır. Sadece süreyi temel alarak tanımlama ya da değerlendirme yapmak yeterli olmamaktadır. Burada hangi nedenle ve amaçla kullanıldığıyla ilişkilidir. Bu durum çalışma şekli, toplum, ortam, kültür gibi durumlardan etkilenebilmektedir. Ancak yine de internet bağımlılarının bağımlı olmayanlara göre daha fazla süre internet başında kaldıkları yapılan araştırmalarda belirlenmektedir. Lee ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan

çalışmada internet bağımlılığı ve internetle ilgilenme süreleri arasında doğru orantılı bir ilişki saptanmıştır.

Yapılan çalışmalarda ortak saptamanın fazla yoğun kullanımla belirginleştiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmalardan Young (2004)'ın sürdürdüğü araştırmada kullanıcıların haftalık 40- 80 saat arası, Di Nicola (2004) 25,88 saat, Simkova ve Cincera (2004) 44 saat, Hardie ve Tee (2007) 68,88 saat gibi farklı süreler ortaya çıkarmışlardır (Günüç, 2009).

İnternet bağımlısı kullanıcılarının bağımlı olmayanlara göre fazla sürede internet başında kaldığı sonucu çıkarılmakta ve haftada kullanımlarının olduğu ve tek seferde 20 saati bulan kullanım sürelerinin olasılığının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu sebepten dolayı uyku bozuklukları yaşadıkları bunun da bireyin aşırı yorgun olmasına eğitim ve mesleki işlevlerinin aksamasına sebep olduğu dile getirilmiştir. İnternet başında çok zaman harcadığında bu durumda kişinin mesleki, sosyal, işle ilgili, aileyle ilgili, zihinsel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olduğunu belirtmektedir (Di Nicola, 2004; Young, 1999).

Sırasıyla ABD, Kanada ve Hollanda (Gross, Juvonen ve Gable, 2002; Hampton ve Wellman, 2001; Sikkema, 2005)'da yürütülen çalışmalarda ergenlerin büyük çoğunluğunun günde ortalama 3-4 saat çevrimiçi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan anketlerde ergenler tarafından internete, sosyalleşip, ilişki kurmak ve ortam oluşturmak için yüksek oranda başvurulmuş bir platform ve kaynak olduğu kaydedilmiştir (Selfhout ve ark., 2009). Aşırı internet kullanımı olumsuzluğu çağırırsa da, bireyin hangi amaçla interneti kullandığı önemli bir kıstastır (Günüç, 2009). Pratarelli, Browne ve Johnson'ın ikna edici bir tanımlayıcı modelinde (1999) interneti kullananları 4 'e ayırmıştır.

1. İnterneti iş amaçlı anlamlı ve verimli şekilde kullanmak.
2. İnternetin genellikle işlevsiz şekilde aşırı kullanımıyla ilgili davranış stillerini içerir.
3. İnterneti sosyalleşmek veya cinsel içerikli amaçlarla kullanmak. Bu faktör daha çok içe kapanık ve utangaç bireylerin kullanım amacını içerir.
4. İnternetle ilgisi olmayan ya da teknolojiyle az ilgilenen kişileri tanımlar.

İnternet bağımlılığının kişiyi negatif bir döngü içine hapsedtiği gözlemlenmiştir. İnternet bağımlılığı, sadece internetle ilgilenme, internette geçirilen zamanın farkında olamama, internet kullanımına bağlı duygusal bozukluklar ve çevresel stresler yaşama gibi semptomları içerir (Selfhout, Branje, Delsing, Bogt ve Meeus, 2009).

Ögel (2020) bazı araştırmacıların sorunlu internet kullanımıyla ilgili görüşlerini çevrimiçi ortamdaki eylemleri kontrol etmede güçlük olarak nitelendirir ve genellikle aşağıdaki beş özellikte tanımlar:

1. Kişi internet kullanımını sonlandırmaya niyetlense de buna devam eder.
2. İnternet kullanımı kişinin düşünce ve davranışlarını yönetir.
3. İnternet kullanımı imkânsız hale geldiğinde kişi hoş olmayan duygular hisseder.
4. İnterneti olumsuz duygulardan kaçmak için kullanır.
5. İnternet kullanımı kişinin başkalarıyla veya kendisiyle çatışmasına neden olur.

Burada öncelikle durumun başını ele almalıyız. Yani bireyler interneti hangi amaçlarla kullanmaya başlıyor, internete yöneliyor sonrasında bağımlılık düzeyine yükseliyor.

2.2.3 İnternet Bağımlılığının Nedenleri

Hızlı bir şekilde hayatımıza giren, kolayca entegre olan ve yaşamımızın olmazsa olmazları arasına giren internetin bu kadar önemli hale gelmesinde sebepler bulunmaktadır. Bu sebepleri Ögel (2017) şöyle ifade etmektedir:

1. İnternet Emek Gerektirmez: İnternet mekânsal değişim yapmadan en az maliyet ve zaman tasarrufuyla iletişimlerimizi ve işlerimizi halletme kolaylığı sunar.
2. İnternet Sorumluluk Gerektirmez: İnternette gerçek kimlik dışında iletişim kurma imkânının olması, anonim ilişkiler kurulması kullanılan veya verilen sözlerin sorumluluğunu almama konusunda özgürdür.
3. İnternet Sosyalleşme Mekânıdır: gerçek hayatta hiç karşılaşma fırsatı bulunmayan ilgi alanları ortak, içe kapanık bireylere alternatif sosyalleşme platformu sunmaktadır.

4. Göz Kontağı Kurmanıza Gerek Yoktur: Bazı insanlar göz kontağı kurmayı sevmezler bundan özellikle imtina ederler. Bu bireyler içinde tanışmalar, bir grubun içine ilk kez girme, kalabalığın içinde konuşmak zorunda kalmak başta gençleri ve tüm insanları farklı boyutlarda sebep olduğu heyecan duygusunu üst düzeylerde yaşarlar. İnternet ortamı bu gerekliliği ortadan kaldırarak paravan görevi görür ve iletişim kurmakta bireyleri özgürleştirir (Makas, 2018).

5. Kendini İfade Etmek Daha Kolaydır: Bazı insanların yüz yüze gelmeden daha kolay iletişim kurduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bire bir iletişimde ‘hayır’ demeyi beceremeyen kişiler içinde internette kendi istediğini söylemek kolay olmaktadır. Ayrıca bazı insanlar için internette tanımadıkları yüzünü hiç görmedikleri ve görmeyecekleri insanlarla daha derin paylaşımda bulunmayı mümkün kılmaktadır.

6. Bir Grup Parçası Olmak Kolaydır: İnternette birçok alanda kurulmuş gruplara, forumlara girmek, üye olmak ve çıkmak gerçek hayattan daha kolaydır ve kişiler internetteki gruplarda kendini daha rahat ifade edebilmekte ve gruba daha fazla aidiyet hissi oluşabilmektedir.

7. İnternet Sınırsız Kimliktir: İnternette kim olmak istiyorsanız o kişisinizdir. Bireyler sahip olduklarından ve gerçek hayatta tanındıklarından farklı kimliklerle kendilerini tanıtmaya ve o şekilde iletişim kurma kolaylığı sunar. Bu da özellikle kimlik sorgusu ve arayışının aktif olduğu ergenlik döneminde bireyler tarafından fırsat olarak değerlendirilebilir.

8. İnternette Buluşmak Kolaydır.

9. İnternet Statü Verir: İnternet kendi içinde statü, ait olma ya da farklı olma duygusu verir.

10. Toplumsal Denetim Zayıftır: İnternette bir görüş, ideolojik düşünceler sansürlensünce paylaşma ve çok daha yüksek sayıda kişiye ulaşma imkânı sunmaktadır.

11. İnternet Sınırsızdır: İnternette sınırın olmaması günün herhangi bir saati girebilme imkânı, her an girebilme olanağı özellikle sınırların öğrenmeye çalışıldığı ergenlik döneminde tehlike oluşturmaktadır.

12. Kontrol Kişidedir: Hayatı kontrol etmeyi hep isteriz ama edemeyiz bu yüzden sanal hayat insanlara bu duyguyu tatma fırsatı sunar. İstediğiniz zaman başlama/bitirme bireyin kendi elindedir.

13. İnternette Ödül Boldur: İnsan beyni hep ödüle odaklıdır. Ödül aldığı şeye daha fazla ilgi duyar. Ödüle kolay, hızlı ve pratik şekilde ulaştırır.

14. İnternette Seçenek Çoktur: İnternet size birçok konuda (alışveriş, iş, oyun) birçok seçenek sunar ve alternatif alanınızı genişletir.

15. İnternet Dikkat Gerektirmez: İstediğimiz zaman bırakıp başka şeylerle ilgilenme, durdurma, kaldığımız yerden devam etme ve sadece tek bir konuya uzun süre odaklanma zorunluluğunun olmaması da interneti çekici hale getiren yönlerden birisidir.

16. Stresle Başa Çıkma Yoludur: Günlük sıkıntılar ve sorunlardan uzaklaşmak isteyen ve monotonluktan sıkılan kişiler için bir sürede olsa sıkıntılardan, problemlerden uzaklaşmak için birçok alternatif içeriğiyle de stres atma fırsatı sunar.

Yaşamımızın olmazsa olmazları arasına giren ve hayatımızı kolaylaştıran teknolojik imkânların yararları aşırı ve uygunsuz kullanım sonucu zarara dönüşmektedir. İnternetin yeterli düzeyde ve uygun kullanımı gerçekleştirilemediği takdirde kişilerin hayatlarını olumsuz etkileme ve bağımlılık durumu meydana gelmektedir (Gökçearslan ve Günbatar, 2012). İnternet ve bilgisayar yetişkinler kadar çocuklar ve gençler içinde faydalı yanı bulunmaktadır. Eğitsel, eğlence ve iletişim aracı olarak zengin içeriklerin katkıları yadsınamaz. Ancak bu olumlu yanlarının yanında dengeli yönetilemediğinde riskler ve olumsuzluklarda taşımaktadır (Canbek ve Sağıroğlu, 2007). Kayri, Tanhan ve Tanrıverdi (2014) tarafından çağdaş bilgi toplumunda internet kullanımının fazlaca arttığı ve internet bağımlılığının yaygınlaştığı belirtilmektedir.

Bundan dolayı çağımızın en değerli icatlarının başında gelen hatta insanlığı yeni bir çağa geçiren internet, bağımlılık riskini barındırmaktadır. Bu yüzden yeni gelişen bağımlılık türleri arasına “internet bağımlılığı” başlık olarak girmiş bulunmaktadır.

İnternet bağımlılığı uzun yıllardan beri çalışılan bir konu olmakta ve bu bağımlılığın nedenleri ile ilgili belirgin bir yaklaşım olmamakla farklı çalışmacılar sebeplerini başka yönlerden farklı şekillerde ele almışlardır.

Davis 2000 yılında bilişin işleyişinin davranışın sebebi olduğunu, bilişin davranışları belirlediğini söylemiştir. Stres olumsuz benlik değeri, sosyal destek yetersizliği gibi patoloji oluşturacak bilişsel yapıların, internet gibi stres oluşturan ve pekiştiricilerin olduğu ortamda bulunması ile patolojik internet kullanımının başladığını ifade eder. İnternet bağımlılığı teriminin kullanımının yanlış olduğunu

bağımlılığın kişi ile uyaran arasında fizyolojik bağımlılık olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun DSM IV'te de bir kimyasal olmayan bir uyaranın aşırı düzeyde kullanımını tanımlamak için bağımlılık terimini kullanmadığını patoloji terimini kullandığını ifade eder. Patolojik İnternet Kullanımını Davis (2001) tarafından genel ve özel internet bağımlılığı olarak ikiye ayrılmıştır:

Özel internet patolojisi, internette belirli bir programa bağımlı hale gelen kişileri ifade eder. Özel patolojik kullanım cinsel materyallere, borsa, hisse senedi alım satım, kumar oynama gibi sebeplerle aşırı kullanımı içerir.

Genel internet patolojisi, spesifik bir hedefi olmadan e-posta veya chat yapmayı içeren ve sosyal teması güçlendirme ve geliştirme arzusu ile çok fazla aşırı süreli kullanımı içeren ve yaşamındaki sorumluluklarının, günlük rutinlerinin aksamasına sebep olması durumudur (Davis, 2000).

Bilişsel davranışçı modele göre, internet bağımlılığının temeli psikopatolojiktir. Psikopatolojik sebeplerin internet bağımlılığının yordayıcısı ve ıraksal nedeni olduğunu öne sürer. Yani psikopatolojik durum (depresyon, sosyal anksiyete, madde bağımlılığı vb.) internet bağımlılığının tespit edilmesinde etkindir. Ama psikopatolojik durum tek başına internet bağımlılığına neden olmaz. Altta yatan psikopatoloji ortadan kalkarsa internet bağımlılığının ilerlemesi de durur diye düşünülebilir. Yani bilişsel davranışçı yaklaşım; psikopatolojik durum bireyi sadece internet bağımlılığına yatkın hale getirdiği görüşünü savunur (Ögel, 2020).

Bireyin internette yeni bir şeyle karşılaşması ya da keşfetmesi internet bağımlılığının temelini oluşturan etmenlerdendir. Örneğin; ilk kez açık artırma sitesini keşfetmesi, internetten hisse alım satımını yapabildiğini öğrenmesi ve bundan memnun olması pekiştirme süreci olarak değerlendirilebilir. Kişi ilk anda karşılaştığında yaşadığı duyguyu tekrar yaşamak için bu aktiviteyi tekrarlamayı sürdürür. Böylece birey bu duruma ulaşmak için interneti kullanır ve bu da sık sık internet kullanımını artırarak internet bağımlılığına sebep olan etkenlerden birisi olarak değerlendirilebilir (Ögel, 2020).

Zihinsel süreçlerde internet bağımlılığına sebep olur. Burada internet bağımlılığına sebep olan faktörlerden biriside bireyin bilişsel çarpıtmalarıdır. Bireyin bilişsel çarpıtmalarını 2' ye ayırırsak;

1-Kendisiyle ilgili bilişsel çarpıtmalar,

2- Dünyayı yorumlamasıyla ilgili bilişsel çarpıtmalar.

Kişinin kendisiyle ilgili çarpıtmaları arasında kendinden emin olamamak, güven duygusu eksikliği, kendini olumsuz değerlendirdiği yönleri etkili olabilmektedir. Birey burada ‘ben sadece internette iyiyim’ ‘internet dışında değersizken sanal ortamda değerli bir insanım’, ‘internet dışında başarısızım’ gibi düşüncelerle örneklendirilebilir (Türkçapar, 2014; Burns, 2012; Ögel, 2020). Bu durumda birey kendini olumlu değerlendirdiği ve değerli hissettiği internet ortamında daha fazla vakit geçirmek ister. Dolayısıyla olumlu duygular yaşadığı interneti daha sık ve yoğun kullanarak internet bağımlılığına yol oluşturduğu söylenebilmektedir.

Dünyayla ilgili çarpıtılmış inançları da olayları genellemeyi içerir. Örneğin; ‘internet bana saygı duyulan tek yer’, ‘beni sanal ortamın dışında kimse sevmiyor’, ‘internet tek arkadaşım’, ‘internet dışında insanlar bana kötü davranıyor’ şeklindeki bilişsel çarpıtmaları içerir. Bireyin kendisi dışındaki dünyanın ona yönelik durumunu içerir ki bu olumlu duyguları sadece internet ortamında yaşaması sebebiyle internet başında daha fazla vakit geçirmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır (Türkçapar, 2014; Burns, 2012; Ögel, 2020).

Caplan, sadece bilişsel sürecin internet bağımlılığını açıklamak için yetersiz olduğunu sosyal yaşam özellikleri ve becerileri ile kendini ifade etme becerisini bilişsel davranışçı modelle bütünleştirerek; kendini yüzyüze ifade etmede yetersiz olduğunu hisseden bireylerin sanal iletişimi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Dolayısı ile sanal iletişimin sağladığı kolaylıklar ve olanaklarla birey internet başında daha fazla vakit harcamaya bu da aşırı internet kullanımına, internet olmadığında yoksunluk hissetmeye, internetin duygu durumu etkilemesi gibi olumsuz sonuçlara sebep olmasıyla internet bağımlılığını kompulsif davranışa dönüştüğünü ifade eder. Bu durumda bireyde strese yol açtığını ve bu stresi gidermek için daha fazla internet başında kalarak kısır döngü oluştuğu şeklinde açıklar.

En başta bilgi ve haberleşme aracı olarak kullanılan internette bugün mesleki, ekonomik, kültürel, toplumsal yapılar etkili olmaktadır. Bunun yanında psikolojik, sosyal, zihinsel durumlarda sebep olabilmektedir. Spesifik düzeyde incelediğimizde e-ticaret, alışveriş, oyun, eğlence, sosyalleşme, grup oluşturma, eğitim, günlük hayatın sorunlarından uzaklaşma, hobiler, merak giderme amacıyla internetin kullanımına yönelim olmaktadır. Bu yüzden birçok farklı sebebi olabilen internet bağımlılığını tek bir duruma, patolojiye, olguya indirgemek açıklama için yeterli olmamaktadır.

Spada geliřtirmiř olduđu “meta kognisyon teorisi”’n de depresyon, kaygı, stres, sıkıntıların arttıka internet kullanımının da dođru orantılı olarak artacađı olumsuz biliřsel internetin uygunsuz kullanmayı etkilediđi ve tetiklediđi dűřűncesini ortaya koymuřtur (Telkűk řen, 2015).

Son yıllarda konuya nűro-biyolojik yaklařımlarda dahil edilmiřtir. űzellikle nűro-transmitterlerde bozulan yapıya odaklanarak serotonin ve dopamin yapısı űzerinde durulmuřtur. Dopamin yapısını birűok psikoaktif maddenin aktive etmesi űdűl- bađımlılık sistemiyle internetin rolűnű gűçlendirmektedir. Tıpkı alkol madde bađımlıları beyinde haz veren dopamin miktarını artırdıđı gibi, dopaminin azalmasının kiřide aynı heyecan ve hazzı yařamak iűin tekrar maddeye ya da davranıřa yűnelmesiyle bađımlılıđın oluřtuđunu aűıklarlar (Telkűk řen, 2015).

Alan yazında internet bađımlılıđı űzerine yűrűtűlműř birűok arařtırma bulunmaktadır. Dűnya Sađlık űrgűtű tarafından aűıklanan Tokyo Bildirgesi’nde farklı űlkelerde yer alan farklı yař gruplarıyla gerűekleřtirilmiř arařtırmada internet bađımlılıđı sıklıđının %0-90 gibi geniř bir aralıka deđerlerin bulunduđu sonuűların yer aldıđı belirtilmiřtir. Amerika’da yapılan 18 arařtırmanın sonuűlarından yola űıkararak dűzenlenmiř bir derleme űalıřmasında problemlili internet kullanım sıklıđının %0-26 olduđu bu durumun űlkemizde yapılan űalıřmalar sonucu ortaya űıkan verilerinde % 6- 25,8 aralıđında yer aldıđı kaydedilmiřtir (Delibař, 2019).

Amerika Birleřik Devletleri’nde Greenfeld tarafından 1999 yılında yaptıđı űalıřmada internet bađımlılıđını 17.000 űevrimiűi katılımcı ile yaptıđı űalıřmasında % 16 olarak kaydetmiř, Morathan Martin ve ark. tarafından 277 űniversite űđrencisi ile yapılan űalıřmada %8.1 ve Kubey ve ark. tarafından 576 űniversite űđrencisi ile yűrűtűlen űalıřmada sonuű %9.3 bulunmuřtur. Fransa’da (Rodgers ve ark., 2013) 392 ergenle yaptıđı űalıřmada sonuű %20.7, Yunanistan’da (Siomos ve ark., 2008) 2200 ergenle yaptıđı űalıřmada sonuű %8.2 sonucuna varılmıřtır. (Krejewspka-Kulake ve ark., 2011) 358 űniversite űđrencisi ile űalıřmasında oran %10, Tayvan’da (Lin ve ark., 2010) 3616 űniversite űđrencisi ile űalıřmasında %15.3, Kore’de (Jang ve ark., 2008) 851 lise űđrencisi ile űalıřmasında % 4.3 , űin’de (Ni ve ark., 2009)3557 űniversite űđrencisi ile űalıřmasında sonuű %6.44 olarak ifade edilmiřtir (Telkűk řen, 2015).

űlkemizde internet bađımlılıđı ile ilgili űalıřmalar yűrűtűlműřtir. űlkemizde (řahin,2014) 328 űniversite űđrencisi ile yapılan űalıřmada sonuű %1.8 bulunurken, (Canan ve ark., 2010) bir bařka űalıřmada 1034 űniversite űđrencisi ile yapılan

çalışmada sonuç %9.7 , (Batıgün, 2011) 1198 üniversite öğrencisi ile yürütülen çalışmada sonuç % 18.89 bulunmuştur.

İnternet bağımlılığı ile ilgili netleşmiş ortak bir tanımın olmaması, çalışmacıların internet bağımlılığına yaklaşım farklılığı, yıllara ülkelere göre değişen yapılar, kültürler vb. sebeplerden dolayı sonuçlar arasında sapmalar olduğu görülmektedir. Genellikle üniversite öğrencileri ile lise öğrencileri üzerinde çalışılması da çalışmacıların internet bağımlılığı konusunda genç bireyler arasında internetin daha fazla kullanılması ve bağımlılık riskinin daha fazla öngörüsüne dayanması sebebinden ileri geldiği düşünülmektedir.

2.2.4 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı

Türk sonuçlarına göre nüfusumuzun %30.5 'ini 10-29 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Bu durum ülkemizde genç nüfusun yüksek orana sahip olduğunu bu yüzden önemsemesi gereken genç, ergen nüfusu olduğunu gözler önüne sürer. MEB 2020 istatistiklerine göre Türkiye'de ki ortaöğretim kurumu sayısı 13 bin 46, ortaöğretimdeki öğrenci sayısı ise 5 milyon 630 bin 652 olarak belirtilmiştir (MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020). Bunun yanında örgün eğitim dışındaki 14- 18 yaş arası bireyleri düşündüğümüzde gerek nüfus içinde yeri, gerekse ergenliğin birçok kritik noktayı barındıran bir dönem olması sebebiyle bu yaş grubu ile ilgilenmek son derece önemlidir.

Ergenlik dönemi, fiziksel, sosyal, duygusal değişimlerin çok hızlı ve yoğun yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemdeki birey diğer zamanlara göre daha hassas, depresyona daha açık ve melankolik olabilmektedirler. Bu dönemdeki bireylerin çarpıtılmış düşünceleri vardır (Steinberg, 2007). Psikolojik olarak yeterli olgunluğa erişmemiş ergenler bağımlılık içeren davranış ve maddelere daha çok yönelmektedirler. Ve bu bağımlılık yapan davranış ya da maddelerin zararlarından yetişkinlere göre çok daha fazla etkilenmektedirler. Bu süreçte internet ortamının, sanal dünyanın cazibesi artmakta ergenlerin internet bağımlısı olması daha kolay ve mümkün hale gelmektedir. Bu dönemdeki gelişimsel ihtiyaçlar problemleri internet kullanımının nedeni olurken, otokontrol mekanizmasının daha olgunlaşmasının ilk dönemlerinde olması diğer bağımlılık türleri gibi internet bağımlılığı tehdidine karşı açık hale gelirler. Ergenlik döneminin özelliklerinden yenilik ve heyecan arayışı olması nedeniyle alkol veya madde deneme, süratli araç kullanma gibi risk içeren

tehlikeli davranışlara yönelmenin daha kolay olduğu göz önüne alındığında internette chat, sörf gibi birçok aktivitede bulunmak ergenler için teknolojiideki macera anlayışını oluşturmaya (Berber Çelik, 2016; Ceyhan, 2008).

Konuyla ilgili çalışma yapan bir çok araştırmacıda ergenlerin risk grubu oluşturduğuna ve bu dönemin internet bağımlılığına sebep olacak hassas bir dönem olduğuna dikkat çekmektedir (Odabaşıoğlu, Öztürk, Genç ve Pektaş, 2007; Tarhan ve Nurmedov, 2011; Ceyhan, 2008).Yürütülen çalışmalar sonucunda ergenlerin ve çocukların yetişkinlere göre internet kullanımının çok daha fazla olduğu kaydedilmiştir (Gezer Şen, Sevim, Artuç, 2005).Aşırı internet kullanımının kişinin sosyal, akademik, günlük hayat rutininde eksiklik yaşamasına neden olan ve problemli internet kullanımı olarak tanımlanan durum özellikle 12-18 yaş aralığındaki ergen bireyler en riskli grubu oluşturmaktadır (Cengizhan, 2005; Şahan, Çapan, 2017).Araştırmacılar gençleri kapsayan bu risk faktörlerine farklı açılardan dikkat çekmektedir. Christakis (2010) interneti 21. Yüzyılın insanlığı ele geçirecek en riskli salgını olarak ifade etmektedir.

İnternet bağımlılığı hangi yaş grubu olursa olsun bireylerde psikolojik, fizyolojik ve sosyal olarak olumsuz sonuçlara yol açar. Ancak internet bağımlılığında en riskli grup ergenler olarak ifade edilmiştir (Köse, 2016). Ergenlik döneminde aile denetimi çocukluk dönemine göre azaldığından ve düşünmenin, otokontrolün, farkındalığın yetişkin olgunluğunda olmadığından ergen bireyleri bu konuda dezavantajlı hale getirir (Kuss, Olatz Lopez, 2016). Yani bağımlılık oluşmasında riskli dönem oluşturan ergenlikte internet bağımlısı olma ihtimali yüksek olabilmektedir.

Ergenlik dönemini içeren 12-18 yaş aralığında arkadaşlık, sosyal kabul, sosyal ilişkiler, karşı cinsi tanıma, iletişim ve etkileşim büyük önem içerir. Bu sebeple sohbet odalarında konuşma, mesajlaşma, farklı uygulamalarla farklı türlerde iletişim imkânı sunan internet ile vakit geçirme süresi artmaktadır. Dolayısıyla internetsiz kalınca büyük eksiklik yaşayan ve internette çok fazla vakit geçiren ergenlerde internet bağımlılığı/ patolojik internet kullanımı durumu oluşmakta ve bunun sonucunda günlük yaşamlarını da etkilemektedir (Ceyhan 2008).

Yapılan bir çalışmada psikolojik olarak sağlıklı ve dengeli olan ergenlerin bile sohbet odalarında uzun süreler vakit geçirdikleri şans ve bilgisayar oyunlarında plan dışı süresiz zaman harcadıkları ve bunun sonucunda bağımlı hale gelerek sorun

yaşamaya başladıkları belirtilmiştir. Dolayısıyla internet ergenlerde fizyolojik, psikolojik ve sosyal problemler meydana getirmektedir (Treglia, Tomasson, 2018).

Bu nedenle internet kullanımı ergenler de fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak bir tehdit oluşturmaktadır

Aşırı internet kullanımıyla temellendirilen ve bireylerin akademik, sosyal, mesleki yaşamlarında sorunlara, aksamalara yol açan internet bağımlılığı her yaş gurubunda görülürken 12-18 yaş aralığına denk gelen ergenlikte daha fazla rastlanmaktadır. Bu dönemde cinsel merakın artması ve internette birçok siteye, görsele kolay ulaşım, geniş sosyalleşme alanı ve bunun hızlı ve kolay şekilde gerçekleştirilebilmesi, çekingen bireyler için kendini ifade etme alanı oluşturmaları vb. sebeplerle tercih kullanılmasını daha da artırmaktadır.

Ergenlik sürecinde ailelerden uzaklaşan ve akranlarıyla ilişkileri ve sosyalleşmesinin önemli hale gelmesiyle; kendine ait sosyal ortam geliştirme çabalarıyla internetin kullanımı sıklaşmakta ve bunun hayatlarındaki en önemli kısım haline gelmesiyle internette kalınan süresi giderek artmaktadır (Şahan ve Çapan, 2017).

2.2.5 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Nedenleri

Bireyler ergenlik döneminde kimlik arama, farklı kimlikleri deneyimleme, hayatlarında heyecan arayışı, riskli davranışlarda bulunma eğilimi, özgürlük, güçlü olma, grupta değerli olma, ait olma, kendini anlatma gibi psikolojik ihtiyaçlar yoğun şekilde yaşar. Bu psikolojik ihtiyaçlarını giderme çabası sadece gerçek yaşamda değil sanal dünyada da ihtiyaçlarını giderme ve deneyim kazanmasına imkân bulur. Zamanla sosyal aktivitelere vakti kalmayan veya katılmayan, gerçek hayattaki sosyalliğinde sorunlar oluşmaya başlayan öğrencileri internet bağımlılığı ile ilgili risk grubunda değerlendirilebileceği ifade edilmektedir (Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014; Colwell ve Payne, 2000).

İnternet sağladığı imkânların yanında bireylerin sağlıksız kullanımlarında engelleyici yanları bulunmaktadır. Bunu ayarlama olgunluğu daha gelişmemiş ergen bireyler için avantajlı gibi görünen durum gerçek hayattaki işlevselliğinin azaltmasına, akademik, sosyal hayatını aksatmasına neden olarak dezavantajlı ve problemlili bir durum haline gelir. Gelişimsel dönem itibari ile bağımlılığa karşı açık ve risk grubunda olan ergenler için bu durum daha tehlikeli olmaktadır. Bazı ergenlerin

internette uzun vakit geçirmesi, hem ailesel hem de sosyal ilişkilerinde problemlere sebep olmaktadır. İnternet başında geçirilen kontrolsüz vakitler ve uygunsuz (şiddet, cinsellik, sohbet odaları vb.) siteler bireyin kişiliğini etkilemekte ve karakterinin yapılanmasında internet faktörü yadsınamaz önem arz etmektedir.

2.2.5.1. Kimlik Denemeleri

İnternet kimlik oluşturma dönemi ve çabası içinde olan ergenlere farklı fırsatlar sunar. Bireyler kimlik alanları (iş, aşk, dünya görüşü) (Atak, 2011), kimlik türleri (Morsünbül, 2011) hakkında sayısız bilgiye internet sayesinde ulaşabilmektedir. Kimlik sürecindeki ergenin kendi kimliği hakkında geribildirim alabileceği ortam iletişim ağı sağlar. İnternet yaygınlaştıkça ve ulaşılabilirliği kolaylaştıkça ergenler kimlik alanlarıyla ilgili araştırmalarını, gerçek dünyanın yanında çevrimiçi yaptıkları etkileşimlerle de sürdürdükleri ifade edilmektedir (Morsünbül, 2011).

Ergenlikte birey kimlik denemeleri yapması sebebiyle özdeşim kurabileceği model arayışındadır. İnternette bu model arayışında sınırsız veri sunmaktadır. İnternetin sebep olduğu temel sorunlardan biri bireyin çok fazla uyaranla sansürlüce iletişim kurabilmesidir (Derin ve Bilge, 2016). Bu bireyler internette küresel olarak iletişim imkânına erişebildiklerinden farklı inanç, değer, tutumdaki tüm kültürlerden bireylerle iletişim sağlanabilmektedir. Bu durumlarda internetten kolaylıkla, hızlı, ekonomik şekilde kurulan iletişime yönelmeyi artırır. Dolayısıyla gençlerin internet başında uzun saatler kalmasına neden olmakta bu durum işlevselliğe zarar vermeye başladığında internet bağımlılığı oluşmaktadır.

2.2.5.2 Kendini İfade Etme

Ergenlik döneminin doğası gereği birey yaşadığı problemin sadece kendi başına geldiğini düşünmekte ve bundan dolayı sorunları büyüten bir tavır sergileyebilmektedirler. Bu dönemde içe kapanıklık, sessizleşme, durgunluk, çevreden kopan, can sıkıntısı, aile ile çatışma ve sorunlar, arkadaşlarıyla sorunlar yaşama, iletişim problemleri, sosyal çevresi içinde beğenilmeme korkusu, kendisi ve gelecek hakkında endişe duyma, karamsarlık gibi sorunlar yaşayabilmektedirler. Birey bu sorunlardan kaçmak için unutabileceği bir ortam arayışına girer. Bundan dolayı da, eğlenebileceği ve zevk alabileceği seçenekleri barındıran, anlaşıldığı duygusunu yaşadığı ve kendisini anlatabileceği, kendisine iyi gelen, önemli hissettiği internet

ortamına yönelir. Bu ortamda gerçek hayatta karşılayamadığı duygusal desteği ve kabulü sağladıkça daha fazla kullanmakta ve uzun vakitler geçirebilmektedir (Ögel, 2017).

Genç yaşlarda internet kullanımına Ögel (2012): *“İnternet bir isyan ortamıdır. Sürekli bir şeyler yapmalarını söyleyen ebeveynlerine karşı gençlerin elinde güçlü bir silahtır. Bu nedenle internet bağımlılığı, aile içi çatışmaların olduğu ortamlarda daha da çok beslenir. İnternet, demokratik amaçlara hizmet etmeye uygun yapısıyla gençlik için de oldukça iyi bir kendini ifade etme, sesini duyurma ve kendini gerçekleştirme platformu kimliğindedir.”* şeklinde ifadelerle yer vermiştir.

2.2.5.3 Sosyalleşme

Bireyler artık sosyalleşirken teknolojik birçok imkânı da kullanmaktadırlar. Cep telefonu, bilgisayar gibi iletişim araçlarının başında internet gelmektedir. (Büyükşahin Çevik ve Çelikkaleli, 2010). Gençlerin sosyalleşmesinde, karakter gelişiminde ve kişilik oluşumunda gerçek dünyadaki sosyal çevresi kadar sanal dünyadaki etkileşim örüntülerinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Yani internetin hayatımızın bu kadar içinde yer aldığı ve vazgeçilmez olduğu bir zamanda; bireylerin kimlik sorgulama, duygusal ilişkilerin önem kazandığı karşı cinsi tanıma, kariyer planlama ve meslek seçim krizi sürecinde yaşanan gerginlikler deneyim kazanma, bilgi sağlama, kimlik kazanma ve yapılandırmada internet önemli pay sahibi olmaya devam etmektedir (Karaca, 2007). Gençler internette birçok sosyal paylaşım uygulamalarından üyelik gerçekleştirip kendi hayatları ile ilgili özel genel bilgileri paylaşabilmektedir (Büyükşahin Çevik ve Çelikkaleli, 2010). Sanal dünyada filtre, sansür olmadığı ve her türlü içeriğin bulunabildiği gibi bilgiye ulaşımı kolaylaştırırken bilgi kirliliğine sebep olması nedeniyle bireylerin kişiliklerini olumlu da olumsuz da etkileyebilmektedir.

Ergenlik sürecinde sosyalleşmenin gelişimsel ihtiyaçları tarafından bireyleri diğerleriyle iletişimi kuvvetlendirmeye yöneltirken, sosyal kaygı sorunu olan bireyler için durum daha da kaygı verici olmaktadır. Böylesi durumdaki ergenlerin bu ihtiyaçlarını internet aracılığıyla giderir. Bu durum “Sosyal Telafi Yaklaşımı” ile açıklanmaktadır (Peter, Valkenburg ve Schouten, 2005; akt, Şahan, Çapan, 2017). Bu yaklaşım, gerçek hayatta, göz teması ile iletişim kuramayan bireylerin sanal ortamdaki gruplara üye olarak “aidiyet” ve “kendini ortaya koyma” gelişimini bu yollarla

gerçekleştirmektedir. Ayrıca internette kurdukları ilişkilerde gerçek kimliklerini gizleyebildiklerinden reddedilme ve olumsuz geri dönüşler alma kaygısı yaşanmaması internet kullanımını artırmaktadır (Çelikkaleli, Ata ve Avcı, 2018). Bu durumda bağımlılığı oluşumuna alt yapı oluşturabilmektedir. Sosyalleşmeyi internet üzerinden sürdürmek bireylerde tek yönlülüğe neden olmakta ve gerçek hayattaki iletişim kurma becerisini olumsuz etkilemektedir.

Ergenlikte “sosyal onay” ve “sosyal kabul” önem ifade eder. Kişiler arası ilişkilerde çekingen, kendini ifade etmede başarılı olamayan, sosyal kaygıları olan, öz yeterlilik algısı düşük, diğerleriyle kurduğu iletişimlerde güvensiz ve rahat olamayan kaygılı bireyler için çevrimiçi ortamlar büyük bir fırsat sunar. Böylece bireylerin korku, utangaçlık gibi kişiye kendisini iyi hissettirmeyen durumların ve ortamların en aza indirilmesini sağlar. Bundan dolayı yüz yüze ilişkilerde zorlanan, birebirde fikirlerini paylaşmaktan ve alacağı tepkilerden çekinen bireyler interneti sıklıkla tercih ederler. Bunun yanında bireylere sanal ortamda kimliklerini gizleyerek istediği kişi olma, farklı kimlikleri deneme imkânı veren ilişkilerde tutuk olan ve başarısızlık algısı bulunan bireylerin gerçek hayattan daha fazla sanal ortamda vakit geçirmesine neden olmaktadır. Bu durumda da aşırı internet kullanımının sorunu ortaya çıkmaktadır (Eijnden, Lemmens ve Valkenburg, 2016; Savcı, Aysan, 2016;).

İnternetin sağladığı sohbet odalarında yeni arkadaşlıklar kurabilme imkânı, gerçek yaşamda sınırlı kalan arkadaş seçeneklerinin internet ortamında farklı kişilikteki insanlarla, sadece çevresiyle değil tüm dünya ile iletişim kurmaya olanak vermesi ergenlik döneminin zorlu süreçlerini, kaygı ve streslerini azaltmaktadır. İnternetin, kişinin hayatına daha fazla insan girmesi, hayatına giren insanları tanımayı kolaylaştırması, sosyal kaygıyı azaltarak ergenlerin farklı kişilerle iletişim kurabilmesine, tecrübe kazanmasına bu durumda gerçek yaşamda sosyalleşmesine olumlu etkisi olduğu ifade edilmektedir (Taş ve Ayas, 2018). Etkileşimsel yapısı, anonim olması, gizliliği sağlayabilmesi interneti daha cazip hale getirmektedir (Moral ve Kumcağız, 2016). Savcı ve Aysan (2016), ergenlerde internet büyük oranda akranlarla iletişimi sürdürmek, haberleşmek amacıyla da kullanıldığını ifade eder. Sosyal medyanın sosyal gelişim ve bağlılığa olumlu etkisi olduğunu; sosyal medyada aktif olan ergenlerin sosyal medya kullanmayanlara göre aidiyet duygusunun daha gelişmiş olduğu vurgulanmaktadır (Savcı ve Aysan, 2017).

2.2.5.4 Sosyal Görünüş Kaygısı

Birçok insan, diğer insanlarla iletişim kurarken bir yandan da onların gözündeki izlenimleri, kendileri hakkındaki düşüncelerini önemserler (Yıldırım, 2020). Ergenlikte fiziki özellikler hızlı bir şekilde değişmektedir. Boy uzaması, kilo artması, ellerin ve kolların büyümesi ile birlikte bireylerde sosyal görünüş ile ilgili dikkatler oluşmaya başlar. Ergenler için özellikle akranlarının gözünden nasıl göründükleri önemlidir. Sosyal görünümün bireyin davranış ve girişimlerinde etkisinin artmasıyla kendisinin görünümü ile ilgili kaygı yaşanmakta bu durumda “sosyal görünüş kaygısı” şeklinde ifade edilmektedir (Dikmen, 2019). Sosyal görünüş kaygısı yaşayan bireylerin kişiler arası ilişkilere başlamada, sosyalleşmede ve kendini ifade etmede çekingen kaldığı ifade edilmektedir (Kara, 2016). Bu bireyler sosyal ortamdan uzak durmak, sosyal ortamlara girerken endişeli davranışlar sergilerler. Başkalarının kendisini incelemesi ve olumsuz değerlendirme yapılması kaygısı taşırlar (Yıldırım, 2020). Sosyal medyanın hayatımızda yer almasıyla ve son zamanlarda popüler hale gelmesiyle sosyal görünüş algısı yeni bir boyut kazanmıştır. Artık model alınan ve gençleri etkileyen bireyler televizyon ekranından internete geçmiştir. Son yıllarda internette fotoğraf paylaşımı artmakta ve bununla ilgili herkes tarafından kolayca yorum yapılabilmektedir (Seyfi ve Arpacı, 2016). Bununla ilgili internette sınırsız örnekler ve gelişen teknolojiyle geliştirilen programlar da durumu desteklemektedir. Dolayısıyla başkaları ve özellikle akranları tarafından görünümün önemli hale geldiği ergenlikte, bu gelişmeler internet kullanımını pekiştirici nitelikte olmaktadır. Akpınar Aydoğmuş ve Özden Yıldırım (2019)’ın yürüttüğü çalışmada sosyal medya tutumları ile problemli internet kullanımı arasında pozitif yönde olumlu ilişki bulunmuştur. Dikmen (2019)’ın internet bağımlılığı ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında bireylerin sosyal görünüş kaygısı ölçeğinden aldığı puanlar arttıkça internet bağımlılığı ölçeğinden aldığı puanlarında arttığı sonucu elde edilmiştir.

Yukarıda bahsedilen konulardan yola çıkarak henüz tam anlamıyla yetişkin birey farkındalığı, iradesi, öz denetim mekanizmasına karşılık gelen olgun düşünce yapısı gelişmemiş ergen bireyler için risk grubunda olduğunu ve yaşamlarını çeşitli açılardan etkilemektedir. Özellikle meslek seçimi ve kariyer planlama sürecinde zamanın önemli olması internet bağımlılığının bireylere kayıplar yaşatacağı kaçınılmazdır.

İnternetin toplumun bütün kesimine hitap etmekte ve bütün kesimini kapsamaktadır. TÜİK verilerine göre interneti en çok kullanan yaş grubunun 16-24 yaş grubu olduğu ve son üç yılın verileri incelendiğinde de bu durumun oranının istikrarlı olarak arttığı kaydedilmiştir. 2018 TÜİK verilerine göre %9,8, 2019 verilerine göre %90,8, 2020 verilerine göre %91,8 oranında kullanımla gençler arasında internet kullanımının giderek arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemiz genç nüfusu fazla olan bir ülke olarak gençleri yakından ilgilendiren internet ve internet bağımlılığı ile ilgili araştırmalar yapmak daha da önemli hale gelmektedir.

İnterneti en çok kullanan yaş grubunun ergenlik dönemindeki yaş grubu olması ve psikolojik, fizyolojik, duyuşsal, sosyal birçok durumla aynı anda ayak uydurmak ve bu dönemi sağlıklı atlatmak için çabalamak durumunda olması zihninin çabuk karışıp bağımlılığa daha açık hale gelmesi konunun hassasiyetini ortaya koymaktadır.

2.3 Akran İlişkileri

2.3.1 Ergenlik Döneminde Bağlanma

Temelde “bireyin kendisi için önem arz eden diğer insanlarla duygusal bağlar kurmasıyla” ilgilenen bağlanma kuramı, başka kişilerle yakın ve sosyal ilişkiler kurmanın tüm insanların benliğinde var olan psikolojik bir ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir. Bağlanma kuramı bebekle yakın ilişkiler kurarak güven hissinin oluşmasını sağladığını bunun da bebeğin keşfetmesini pekiştirdiğini ifade eder (Bintaş Zörer, 2015). Bowlby’nin açıklamasına göre bağlanma kişilerin kendileri için önemli olan diğer insanlara karşı hissettikleri kuvvetli bağlardır. Bowlby’nin yaklaşımına göre bağlanma hastalıkta, zayıf anlarda, tehdit altında hissedince duyulan yakınlık kurma isteği şeklinde ifade ettiği dile getirilmektedir (Sirel Yakupoğlu, 2019).

Bebeklik döneminde çocuk ile anne arasında kurulmuş ilişki bireyin gelecekte insanlarla olan ilişkisini de etkiler. Ergenlikten önceki dönemlerde gerçekleştirmiş olduğu bağlanma tarzının bu dönemde yansıması olarak akranlar ve diğer insanlarla kurulan ilişkilerin niteliğini belirleyen benlik yapısının bu dönemde belirginleştiği görülür. Güvenli gerçekleştirilen bağlanmalar bireye gelişim olanağı sunarken güvensiz bağlanmalar bireyin sonraki yaşlarında içe kapanık, ilişki başlatma ve sürdürmede başarılı olamayacağını ifade eder (Tüzün ve Sayar, 2006; Yavuzer, 2004).

Ergenlik ebeveyne bağılılığını azaldığı bir dönemdir. Hatta bu süreçte bazıları ilişkiyi bitirebilir, bazılarıysa benzer yakınlıkta devam ettirir. Bu yüzden bu dönemde belirgin farklar görülmektedir. Bu dönem bebeklikten itibaren oluşturulan deneyimlerin tek başına tecrübe edildiği yetişkinliğe geçişin ilk adımları olan bir dönemdir. Bu dönem bebeklik döneminde gerçekleştirilen bağlanma tarzlarının etkilerinin ortaya çıktığı ve bireyin bunu hem kendisiyle ilişkisinde hem de akranlarıyla ilişkisinde etkilerinin gözlemlendiği dönemdir (Atabek, 2019). Ergenler bir stres faktörü ile karşı karşıya kaldıklarında arkadaşlarından görecekları desteğe büyük önem verirler ve içinde bulundukları durumları akranlarıyla paylaşmaya eğilimlidirler (Göktepe, 2015).

Bağlanma kuramın da yer alan bağlanma tarzları ergenlikte de psikopatolojiye sebep olan bireyin ilişki tarzını ve diğerlerine yaklaşımını etkileyen bir durumdur. Güvenli ve güvensiz bağlanma tarzının duygusal denge ve davranım şekilleri üzerine etkisi bilinmektedir (Atabek, 2019). Brown ve Wright'ın araştırmasında psikopatoloji belirtileri olan ve olmayan ergenler incelendiğinde; psikopatoloji göstermeyen grubun %73,3'ü güvenli bağlanma tarzına sahipken, psikopatoloji gösteren grubun %13,3'ü güvenli bağlanma özelliği taşımaktadır. Kararsız bağlanma gerçekleştirmiş olan ergenlerin problemlerini abartarak ilgi ve dikkati üzerlerine çekmeye çalıştığı, kaçınan ergenlerin ise ikili ilişkilerde sorunları yok saymaya yatkın olduğu gözlemlenmiştir (Tüzün ve Sayar, 2006). Bunun yanında kararsız bağlanma tarzı geliştirmiş ergenlerde madde kötüye kullanımı, davranım bozuklukları sergiledikleri bu durumunda çevresiyle ilişkilerinde problemler yaşamasına sebep olduğu ve problem çözme becerisini düşürdüğü ifade edilmektedir. Buna bağılı olarak sosyal kabul görme, kararsız bağlanma tarzı gösteren ergenlerde diğer gruplara nazaran daha fazla görüldüğü ifade edilmiştir (Atabek, 2019).

Bağlanma yaklaşımında ergenlik kritik bir geçiş dönemidir. Bağlanma tarzı ergenlik döneminde bireyin stres yaratan yeni durumlarla baş etmesinde en önemli rolü oynar (Morsünbül ve Çok, 2011). Raja, McGee ve Stanton (1992) çalışmalar sonucunda ergenlik döneminde bağlanma gelişimi 3 türlü yaklaşım benimsemişlerdir. Birinci yaklaşımda; ergenlik döneminde birey anne babadan uzaklaşarak arkadaş grubuna daha fazla yaklaşır. Burada ebeveynle kurulan ilişkiler ile arkadaşlarla kurulan ilişkiler ters orantılıdır. İkinci yaklaşım biçimine göre; bireyin ailesiyle ilişkisi

ve arkadaşlarıyla ilişkisi birbirinden bağımsız iki farklı yapıyı oluşturur. Burada birey için hangisinin önemli olduğu kişinin kendini değerlendirmesine bağlıdır. Üçüncü yaklaşım biçimine göre; ergenin anne babası ile ilişkisi, arkadaşlarıyla ilişkisinin her ikisinin de birbirini olumlu etkilediğidir. Ergenler stresli yaşantılarında duygusal desteğe ihtiyaç hissederler ve bunun içinde genel olarak arkadaşlarına yönelirler. Ama bu demek değildir ki anne babalarının desteğine ihtiyaç duymamaktadırlar.

Laible (2007) ergenlerle anne baba ve arkadaşlara bağlanma ile sosyal duygusal beceriler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında anne baba ve arkadaşlarla gerçekleştirilen güvenli bağlanmanın sosyal duygusal becerilerle pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Anne baba ve arkadaşlarla gerçekleştirilen güvenli bağlanmanın sosyal duygusal becerilerle ilişkisi kıyaslandığında arkadaşlarla güvenli bağlanmanın sosyal duygusal becerileri daha yüksek oranda pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumu Laible (2007) 2 türlü açıklamıştır. Birincisi ergenlik döneminde arkadaşlık ve gruba ait olmanın önem kazandığı aile ile ilişkilerin zayıfladığı açıklamasıdır. Diğer açıklamasında ise bunun sebebini, arkadaş ortamının bireye sosyal duygusal becerilerini geliştirmesi açısından çeşitlilik sağlamasıyla ilişkilendirmiştir. Sonuç olarak ergenlik döneminde arkadaşlarla gerçekleştirilen bağların bireyin gelişimi için çok daha önemli olduğudur.

Ergenlik döneminde gerçekleştirilen bağlanmanın bebeklik ve çocukluk dönemindeki bağlanmadan ayrılan yanı ebeveynlerin sunduğu güven ve destek yerini “karşılıklılık” ile temellendirilen duygu alışverişi mantığında yapılandırılmasıdır (İlik, 2019).

Kaygılı bağlanma tarzını benimseyen bireylerde ise güvensizlik hâkimdir. Kişi diğer insanlara karşı bir yandan kuşkucu ve güvensiz bir eğilimde iken bir yandan da güven arayışı içindedir. Bu bağlanma tarzına sahip bireyler interneti ilişki kurmak ve sosyal medya aracılığıyla kurulan ilişkilerden geri dönüt almak için kullanabilirler. Bunun yanında kurdukları diyaloglarda karşıdakinin asıl niyetleri hakkında düşünme ihtiyacı hisseden kaygılı bağlanma tarzına sahip bireyler için sosyal medyadaki iletişim gerçek hayattaki iletişimde yaşanabilecek kesintilerinde ortadan kaldırılmasını sağlar (Atalan Ergin, 2018). Kaçıran bağlanma tarzına sahip bireylerde de diyalogunu sürdürmek istediği insanlarla hem sıcak temasta olmadan hem de onları

hayatlarından çıkarmadan iletişimi devam ettirme fırsatı sunduğu için internet kullanımını sürdürmektedirler.

Bağlanma tarzı ve internet kullanımının ilişkisinin incelendiği araştırmalarda, bağlanma tarzının internet kullanım amacının ve kullanma şeklini etkilediğine yönelik sonuçlar ortaya koymuştur. Kaygılı bağlanma tarzına sahip bireyler başkalarının sevgisini kazanmak için çabalar ama birebir diyaloga girmek istemez. Birey internet aracılığıyla daha çok kişiye ulaşır ve geri dönüt alır. Bu bağlanma tarzında sosyal medya platformundaki davranışları sosyal motivasyonlarında geri dönüt alma ihtiyacını sosyal medyadan sağlar. (Hart, Nailling, Bizer ve Collins, 2015). Güvensiz bağlanan ergenler olumsuz duyguların ortaya çıkmasını önlemek için aşırı internet kullanımında bulundukları ve sosyal ağlarda fazla zaman harcarlar. Kişiler arası ilişkilerde sosyal reddedilme korkusu yaşayan güvensiz bağlanan ergenlerde sosyal medya güvenli sosyalleşmeyi sağlayabilir. Çevrim içi oyunlarda kişiye güçlü ve önemli hissettirdiği için duygusal olarak kırılgan yapılı bireylerde olumlu duygu gelişimini sağlar (Bolat, Eliaçık, Yavuz ve Zorlu, 2017). Yapılan araştırmalarda internet bağımlılığı ile aşırı internet kullanımının güvensiz, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma tarzına sahip bireyler ile olumlu yönde; güvenli bağlanma tarzına sahip bireylerin ise olumsuz yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Morsünbül, 2014; Atalay Ergin, 2018). Bağlanma tarzlarının internet bağımlılığına etkisi incelendiğinde kayıtsız ve korkulu bağlanmanın etkisinin anlamlı, yönünün de pozitif olduğu bulunmuştur (Atalay Ergin, 2018). Buna ek olarak kaçınan ve kaygılı bağlanma tarzını birlikte sergileyen bireylerin sadece kaçınan bağlanma tarzına sahip bireylere göre sosyal ağları daha fazla kullandıkları ifade edilmiştir.

2.3.2 Ergenlikte Akran İlişkileri

Birey dünyaya geldiği ilk andan itibaren diğer kişiler ile ilişki halindedir. Bu anne baba ile başlayan serüvende çocuklukta arkadaşlık ve akran ilişkileriyle başlayan, ergenlikte ebeveynlerden ayrılmanın ilk adımlarıyla birlikte akranlara yönelimin artması ve akran ilişkilerinin önemli hale gelmesiyle devam eder. Ergenlik dönemi birey için özgürleşme ve ebeveynleri ile ilişkilerinin asgari düzey indiği kendi yaşlılarıyla paylaşımın ön planda olduğu bir dönemdir.

Akran ilişkisi, aynı ya da yakın yaş grubundaki kişilerin karşılıklı iletişim ve

etkileşim halinde bulunmasıdır. Akran ilişkileri çocukluktan itibaren bireyin kişilik gelişiminde, bakış açısında, tutumlarında çok etkilidir. Bu etki ilk çocukluktan itibaren başlamakta ve en önemli hale geldiği dönem ergenlik olmaktadır (Totan, Yöndem, 2007; Savcı, Aysan, 2016). Bireyin diğer insanlarla iletişim ve etkileşim içinde olma durumu birçok kuramcı tarafından ele alınmıştır. (Atik ve ark., 2014).

Sullivan (1955) kişiliğin sosyal bir çevrede geliştiğini, bireyin diğerleri olmadan kişiliklerini oluşturamayacaklarını ifade etmiştir. Sullivan, “kişilik asla kişinin içinde yaşadığı ve varlığını bulduğu kompleks yapıdaki insanlarla ilişkilerinden soyutlanamaz” demiştir. Kişinin diğerleriyle ilişkilerin bireyi nasıl etkilediğini incelemiş ve yakın arkadaşların kişinin “benlik değeri” ni artırdığı sonucunu bulmuştur. Sağlıklı gelişim için fizyolojik yapıdan çok kişiler arası ilişkileri öne sürmüş ve kişilik gelişimi için en kritik dönemin ergenlik olduğunu dile getirmiştir.

Adler (akt. Atik ve ark., 1964) iletişim kurmayı geliştirdiği “sosyal ilgi” kavramı ile ifade etmiş bireyin dengeli ve psikolojik sağlığının en önemli maddesi addetmiştir. Bu kavram bireylerin toplumun bütün, kendisinin bunun parçası olduğunun farkına varmasını ve sosyal hayatla mücadelede gösterdikleri davranışlar olarak tanımlar Adler sosyal ilgiyle kimlik duygusunu eş değer görmektedir. Yani ait olma, yer edinme ve bir topluluğa katkıda bulunma kişinin sağlıklı gelişimi için önemlidir. Adler’in kuramı bireysel psikolojiye göre mutluluğumuzun ve başarımızın temelinde sosyal bağların ve bağlantıların varlığı yer almaktadır. Sağlıklı sosyalleşmeyi gerçekleştirememiş bireylerin çekingen, üretken olmayan bireyler olarak ifade etmiştir (Corey, 2008). Adler üç evrensel yaşam görevi dile getirmiş ve bunlar arasında uyumluluk ve uzlaşmanın öneminden bahsetmiştir. Bunlar: arkadaşlık kurma, yakın ilişki oluşturabilme ve topluma katkıda bulunmadır. Bireyin arkadaşlık kurma basamağında yaşayacağı sorunlar duygusal ilişkilerinde ve toplumla etkileşiminde problemlere neden olur (Adler, 1964 akt. Atik ve ark.). Bu da akran ilişkilerinin yaşam döngüsündeki önemini ve dengeli gelişimdeki yerini betimlemektedir. Ergenlikteki akran ilişkisinin içeriği çocukluktaki kurulan akran ilişkisinden farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar zaman, özerklik, cinsiyet farklılığı ve beklentiler olarak sıralanabilir (Brown, 2004):

1. Zaman açısından değerlendirdiğimizde, ergenlik döneminde birey vaktinin büyük oranını akranlarına ayırır. Bu durum ortalama yedi saat kaldıkları okulda başlamakta ve okuldan sonra dışarıda ya da internet üzerinden devam etmektedir. Gerek farklı uygulamalar üzerinden kurulan gruplarla sürdürülürken birebir şeklinde de devam edebilmektedir. Bu durum bazıları için gerçek hayattaki arkadaşlığın sanal ortamda srdrlmesi şeklinde olabilirken, bazıları için gerçek hayatta ve sanal ortamda farklı gruplarla iletişimi sürdürme şeklinde devam eder. Köse (2015), ergenlikte bireyler bir arkadaş grubuyla değil birden çok grupta iletişim halinde olacağını ifade etmiştir.

2. Ebeveynlerden ayrıılıpzerklik kazanma çabasıyla bireyler, çocukluk dönemlerine grezgrce akran gruplarına yönelerek burada kendini ifade etme, ait olma, kimlik deneyimi ve kendisini, dış dünyayı keşfetmek için akranların sunduğu ortam daha cazip hale gelir(Brown, 2004).

3. Çocukluk döneminde bireylerin hemcinsini yakın gören ve karşı cinse uzak duran tavrı ergenlikte değişerek karşı cinse daha çok ilgi duyma, merak etme ve yakınlık göstererek devam etmektedir (Santrock, 2014). Bu dönemde duygusal ilişkilere ilginin yönelmesi dönemin belirginzelliklerindendir (Steinberg, 2007). Erikson yaşanılan ilk duygusal ilişkileri deneyim kazanma olarak ifade eder. Ergenin yaşayacağı duygusal ilişki kendini ifade etme, iletişim, olumlu benlik imajı ve sosyal destek mekanizması oluşturma gibi avantajlar sağlar. Ancak bu durum arkadaş ve aileden uzaklaşma gibi durumları ortaya çıkarır.

4. Son olarak beklentiler değişmektedir. Çocukluk döneminde hakim olan benmerkezcilik olgunlařtıķa ilişkilerden alınanlar karşılıklılık, bağlanma, güven, kabul, paylaşım ve alışveriş şekline dönüşür. Ergenlikte bireyler sosyal gelişim, duygusal destek, sırdaşlık, ait olma, tanım bulma, sorgulama, amaçlarıyla akran gruplarıyla zaman gecirmektedirler(Köse, 2015).

5. Kimlik sorgusunun başladığı, bireyin yetişkinliğe geçiş aşamasında kendisini sorguladığı ve farklı kimlikleri denediği ergenlikte akran ilişkileri bu sorularına aldığı cevaplarda büyük oranı temsil eder (Steinberg, 2007). Hayatın her döneminde kişiler iinnemli parçayı temsil eden akran ilişkisi ergenlikte daha üst düzeyde ve belirleyiciliğin fazla olduğu dönemdir. Ergen bireyler bilerek ya da bilmeyerek birbirlerinden etkilenirler.özdeşim kurma, model alma, kabul görme

güdüleriyle ergen birey kendi yaşına yakın bulduğu kişilerle daha fazla etkileşim halinde olur (Bayar, 2016).

Ergenlik döneminde yoğun ve duygusal bir hal alan arkadaşlar ve arkadaşlarıyla ilişkileri bunları yorumlaması sonucu çıkarımları, algıladığı destek, arkadaşlarının tavırları bireyin hayatının diğer alanları olan akademik, kültürel, ailevi yapıları ve benlik bütünlüğünü etkiler. Kısaca bireyin tutum ve değerlerini, sosyal gelişimini ve davranışlarını etkiler (Arslan Cansever, 2010). Akran gruplarından birey kendini değerlendirmesini yapmakta ve bunun sonucuna göre duyguları da şekillenmektedir.

Akran ilişkilerinin bireyin duygusal- sosyal gelişimine katkı yaptığı, akademik başarıyı olumlu etkilediği, problem çözme aşamasında destek olduğu ifade edilmektedir. Akranlar bir yandan yetişkinliğe geçişte sağlıklı net bir kişilik gelişimi sağlarken, bir yandan da uygun olmayan davranışlar edinmelerine sebep olabilmektedir (Köse, 2015). Olumlu özelliklerinin yanında birey için zararlı alışkanlıklar edinme, alkol bağımlılığı, madde bağımlılığı gibi olumsuz durumlara da sebep olmaktadır. Bu durumlardan dolayı olumsuz akran grupları aynı zamanda risk faktörü oluşturmaktadır (Steinberg, 2007; Karakaş, 2019). Riskli davranışlar edinmede ergenliğin hassas bir dönem olmasıyla birlikte akran gruplarıyla ilişki yapısının etkisi fazladır. Ergenler sadece gruba ait olma güdüsüyle bile olumsuz davranışları kolaylıkla denemektedir. Ergenlik yaşlarında edinilen bu tutumlar ilerleyen yaşlarda içselleştirilme olasılığı fazladır (Köse, 2015).

Bu dönemde bireyler birbirlerine bir davranışın yapılmasında model olurlar. Bir davranışı sık sık anlatarak, teşvik yoluyla, özendirerek, cesaret vererek aynı ya da benzer şekilde davranışları için öncülük edebilirler ve birbirlerinden etkilenip benzer şeyler yapmaya daha fazla eğilimlidirler (Beyens, Frizon ve Eggormont, 2016). Süreç içindeki kimlik kargaşası ve sorgulamalarından dolayı yaşadıkları güvensizlik kendilerine en yakın gördükleri akranlarına karşı güvenlerinin daha fazla olduğu bir dönemdir. Bu durumda birbirlerini etkilenmeyi artırmaktadır.

Ergenlik döneminde akran ilişkilerinin olumsuz olması negatif duygulanıma sebep olduğu ifade edilmektedir. Duygulanım açısından dalgalanmaların fazla olduğu bu dönemde bireyler yaşadıkları olumsuzluklara karşı dengesiz bir tutum sergileyebilmektedirler. Olumsuzluklara karşı risk alma ve heyecan arama davranışlarına yönelim artmaktadır. Bu dönemde karşı cinsle ilişki geliştirmeye

yönelik adımlar atılmaktadır fakat bu adımların olumsuz karşılanması yani reddedilme durumunda ergenin bağımlılık yapıcı maddelere yönelme ve sanal ortamlarda uğradığı benlik bütünlüğü hasarını giderme gibi eylemlerde bulunduğu ifade edilmektedir (Karakaş, 2019). Bu da bağımlılıklara karşı risk faktörü oluşturmaktadır. Bu dönemde internet bağımlılığı da sık görülen davranışsal bağımlılıklardandır (Savcı ve Aysan, 2016).

2.4 İnternet Bağımlılığı ve Akran İlişkileri

2.4.1 Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Akran İlişkileri

Ergenlik döneminde gelişim görevlerinde biride akranlarla kurulan ilişki ve edinilen ilişki tarzlarının dengeli olmasıdır. Bu dönemde kurulan ilişki tarzı ve bağlanma yapısının temelini aile kurulan ilişki biçimi oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde edinilen ilişki tarzı, bağlanma türü ve grup içinde edinilen yer algısının yetişkinlik döneminde kurulan sosyalleşme tarzını etkilediği ifade edilmiştir (Moral, 2018).

Ergenlik dönemi de akranlarla kurulan ilişkilerin önemli hale geldiği ve bağlanma ihtiyacının aileden uzaklaşarak akranlara yöneldiği bir dönemdir. Aile ile olan iletişim zayıflarken bu ihtiyaç akranlara yoğunlaşmaktadır. Ancak burada kurulan ilişki tarzının aile ile uzun süreli yakınlık ve desteğe dayalı olan birincil bağlanma nesnelerinden farklı olarak yoğun ve kısa süreli olan ikincil bağlanma nesneleri şeklinde olduğu dile getirilmiştir (Şanlı, 2018).

Ergenlik döneminin özellikle lise çağlarına denk gelen 14-18 yaş arasında akranlardan oluşan gruba dahil olma, gruba ait olma ihtiyacı oluşmaktadır. Gençler bu dönemde sosyalleşme, kendi yaşitlarıyla iletişim kurma, kendini anlatma, fikirlerini belirtme, yakınlık kurma ve yardımlaşma ihtiyacını karşıladıkları bilinmektedir (Rodriguez, Moreno, Mesurado (2021). Kendisini gerçek hayatta ifade etmede zorlanan, grup içinde bulunmak, düşüncelerini belirtmek konusunda kaygılar yaşayan bireyler için internet ve internet aracılığıyla sunulan sanal dünya alternatif oluşturmaktadır. Bireyin sanal dünya da gerçek kimliği dışında sanal bir kimlikle var olabilmesi, kendisi ile benzer fikir düşüncelere sahip olan daha fazla akranla iletişim kurabilmesi, gruba karşı kendini ifade etmede sözlü iletişimden ayrı olarak sözsüz

iletişim olanaklarını da kullanabilmesi internetin sosyalleşme de popülerliğini artırmaktadır. Bunun yanında duygularını ifade etme, sorunlarını dile getirme, yardım istemede çekingen kalan kişilik tipleri içinde sanal dünyanın güçlü bir seçenek olduğu söylenebilir.

Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri aracılığıyla müzakere etme, fikirlerini ifade etme, bir düşünceye ortak olma veya karşıt olmayı akranları aracılığıyla öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Akranların farklı bakış açıları öğrenmede ve empatik geliştirmeyi sağlamada gelişimsel bir bağlam sağlayabileceğini öne sürmüşlerdir (Rodriguez, Moreno ve Mesurado, 2021). Bununla birlikte akranlar tarafından kabul görme, sosyal onay, önemli bir değer haline gelmektedir. Bu yüzden gerçek hayatta kurulan iletişim ve sosyalleşmenin yanı sıra günümüz teknolojinin de internetin sunduğu platformlar aracılığıyla da bu ihtiyaçlar giderilebilmektedir (Çetin ve Ceyhan, 2014).

Ergenlik döneminin gelişim görevlerinden birisi de karşı cins akranları tanıma ve onlarla iletişim kurmadır. Daha önce geri plana atılan karşı cinsle ilişkiler bu dönemde daha belirgin hale gelmektedir. Özceylan, Toprak ve Doğan (2021) internetin küresel boyutta iletişim imkanı sunmasının, karşı cinsle ilişkiler kurmak için de farklı bir boyut kazandırdığını ifade etmişlerdir. Gençlerin karşı cinsle tanışma, konuşma, romantik ilişki deneyimleri yaşama ve bunun sanal olarak gerçekteşmesi neticesinde bir yaptırımının bulunmaması ergenlik döneminde karşı cins akranlarla kurulan iletişimde internete yönelmeyi artıran bir faktör olduğu söylenebilir.

COVID-19 sürecinde öğrenciler, arkadaşlarından ayrı kalmış, yüz yüze görüşmelerin zorlaşmış, kısıtlamalardan dolayı evlere kapanmıştır. Bunun sonucunda arkadaşlarıyla iletişim ve etkileşimi sürdürmek için başka seçenekler arama durumunda kaldıkları tahmin edilebilir. Paschke, Austermann, Simon-Kutscher ve diğ. (2021) COVID-19 öncesi ve sonrası dönemde sosyal medya kullanımı ile ilgili yaptıkları çalışmada çıkan sonuçlara göre hem hafta sonları (tatil günleri), hem hafta içi (okul günleri) sosyal medya ve internette oyun oynama sürelerinde belirgin artışlar buluşlardır. Bu süreçte sosyal medya platformlarından akranlarıyla iletişim kurmayı, etkileşime girmeyi sürdüren gençler için internetin daha fazla hayatlarında olması, akranlarla ilişkilerin devam etmesi için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Bu yüzden bu sürecin gençlerde akran ilişkileriyle internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi daha da artırdığı söylenebilir.

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinin daha da önemli hale gelmesiyle akranlarla ilişki başlatmak, sürdürmek için imkanlar dahilinde birçok yol denenebilmektedir. Bu yollardan zaman, kolay ulaşım, maliyet vb. sebeplerle internet aracılığıyla sağlanan platformlar ciddi kaynak oluşturmaktadır. Bunun sonucunda gençlerde bunu fırsata çevirip çeşitli motivasyon temeliyle akran ilişkilerinde interneti güçlü bir yol olarak kullandıkları dile getirilmiştir (Erdem, 2019; Taşdemir, 2016). İçinde bulunulan COVID-19 sürecinin de bu durumu desteklediği ve akranlarla iletişimi sürdürmek için internet kullanımının fazlaştığı düşünülmektedir (Masaeli ve Farhadi, 2021).

2.5 İlgili Araştırmalar

2.5.1 Ergenlerde İnternet Bağımlılığıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

İnternetin artık yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesi sonucunda hayatımızdaki yeri ve önemi yadsınamaz. İnternetin olmadığı zaman akışı bloke eden bir sorunun varlığı herkesi olumsuz etkilemekte; hatta bir kesim vaktinin büyük çoğunluğunu internette geçirmektedir. Durumun artık hayat akışını etkileyen pozisyona gelmesiyle ortaya çıkan bağımlılık durumu “ internet bağımlılığı” olarak adlandırılmakta uzun yıllardır araştırmalara farklı değişkenler açısından konu olmuştur. Süregelen zamanda popülerliğini ve önemini korumakta hatta artarak devam etmektedir. Bu bölümde internet bağımlılığının farklı değişkenlerle ilişkisinin ergenler üzerindeki etkisinin incelendiği bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Lise öğrencilerinde internet bağımlılığını inceleyen Gencer (2011) araştırmasında 1380 öğrenciye bir anket uygulamıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin %2,7 sinin internet bağımlısı olduğu, %24,3'ünün muhtemel internet bağımlısı olduğu ve internet bağımlılığı riski içinde yer alanların %5,2 ile %38 arasında olduğu kaydedilmiştir. Liao, Khoo ve Hwang tarafından (2005) yapılan araştırma sonuçlarına göre ergenlerin % 93'ünün internete eriştiği ve aktif kullandığı, % 73,6 sınıfın ise interneti sohbet amaçlı kullandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Güneş (2009) ‘ün 14-20 yaş arası 754 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmada 76 kişinin yani %10 unun internet bağımlısı olduğu ve 199 kişinin de yani % 26.5 ‘inin risk grubunda olduğu bulgusunu elde etmiştir. Yapılan başka bir araştırmada ergenlerin büyük bir kısmının internette gerçek kimliklerini gizleyerek başka bir tanıttıklarını, bu

sayede farklı kimlik deneyimleri yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre daha çok kendilerini zeki bir insan gibi tanıttıklarını ifade etmişlerdir. Bunun nedeni sorulunca bu sorunun cevabına başkalarını daha iyi tanımak ve kolay iletişim kurmak için bu yolu seçtiklerini ifade etmişlerdir (Balkaya, Çetin ve Ceyhan, 2014).

Topçu (2020)'nin 547 tane 14-16 yaş arası ergen bireylerle gerçekleştirdiği çalışmasında internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemiş, çalışmanın sonucuna göre internet bağımlılığı ile yalnızlık düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu internet bağımlılığının yalnızlık düzeyini artırdığı sonucu elde edilmiştir. Yine aynı konuda çalışan Durak Batıgün ve Hasta (2010) internet bağımlılığı ölçeğinden yüksek puan alan bireylerin kendilerini yalnız hissettiklerini bildirmişlerdir. Bir başka çalışma sonuçlarına göre problemlili internet kullanımı yalnızlığı yordayıcı olarak bulunduğu kaydedilmiştir (Oktan, 2014). Taşdemir (2016)'in gerçekleştirdiği araştırma da 285 lise öğrencisinin katılımıyla internet bağımlılığı ve yalnızlık ilişkisini incelemiş ve gençlerin yalnızlık ölçeğinden aldıkları puanlarla internet bağımlılığı ölçeğinden aldığı puanlar aynı yönde olduğu görülmüştür. Gençlerin yalnızlık düzeyleri arttıkça internet bağımlılığı düzeyleri de arttığı görülmüştür. Bir başka çalışma sonuçlarına göre problemlili internet kullanımı puanlarının yalnızlığı yordayıcı olarak bulunduğu kaydedilmiştir (Oktan, 2014). Taşdemir (2016)'in gerçekleştirdiği araştırma da 285 lise öğrencisinin katılımıyla internet bağımlılığı ve yalnızlık ilişkisini incelemiş ve gençlerin yalnızlık ölçeğinden aldıkları puanlarla internet bağımlılığı ölçeğinden aldığı puanlar aynı yönde olduğu görülmüştür. Gençlerin yalnızlık düzeyleri arttıkça internet bağımlılığı düzeyleri de arttığı görülmüştür. Esin ve Siyez (2011) 9-10-11-12. Sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırma çalışmalarında bu sonuçlarla tutarlı bulgular elde etmişlerdir.

İnternet bağımlılığı ile anne baba tutumları ilişkisi araştırmalara sıkça konu olmuştur. Bilge (2019)'nin yürüttüğü çalışmadaki verilere göre “demokratik” ebeveyn tutum puanı yükseldikçe internet bağımlılığının ve internet kullanma isteğinin azaldığı, otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumuna sahip bireylerde internet bağımlılığı ve internetin olumsuz etkilerinin arttığı bulunmuştur. Büyüksahin Çevik ve Çelikkaleli (2010) internet bağımlılığı ile farklı değişkenlerin ilişkisini inceledikleri araştırmalarında internet bağımlılığı puanlarında ebeveyn tutumlarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ebeveyn tutumu “ilgisiz” olarak algılanan ergenlerin

“demokratik”, “otoriter”, “koruyucu” algılayan bireylere göre internet bağımlılığı puanlarında anlamlı düzeyde yüksek olduğu kaydedilmiştir.

Lise öğrencilerinde sosyal destek önemli bir kavramdır ve internet bağımlılığı ile sosyal destek ilişkisi araştırmalara konu olmuştur. Sanders, Field, Diego ve Caplan (2000)’ ın yaptığı bir araştırmada internetin sağlıksız kullanımının yetersiz sosyal destek algısı ile ters orantılı olduğu yani sosyal destek azaldıkça internet kullanımının arttığı, arkadaşları ve ailesiyle ilişkileri, sosyal bağları daha kuvvetli olan bireylerin internete daha az ihtiyaç hissettikleri, kullanım süresinin azaldığı gözlemlenmiştir. Taşdemir (2016)’nın çalışması da bu sonuçla aynı yönde bulunmuş öğrencilerde aileden, öğretmenden, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile internet bağımlılığı arasında ters yönde ilişki bulunmuştur. Gençlerin internet bağımlılığı ölçeğinden aldıkları puanlar düştükçe sosyal destek algıları yükselmekte olduğu kaydedilmiştir. Esen ve Siyez (2011) internet bağımlılığı ile akademik başarı ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında sosyal destek ile internet bağımlılığının negatif yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Kayri, Tanhan ve Tanrıverdi (2014)’nin nicel verilere dayalı olarak yaptığı betimsel ve ilişkisel tarama modeliyle yaptığı araştırmada internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasında güçlü ve negatif yönlü ilişki saptanmıştır. Algılanan sosyal destek puanı arttıkça internet bağımlılığı puanı azaldığı kaydedilmiştir. Gençlerin algıladıkları sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığı artmaktadır şeklinde ifade etmişlerdir. Esen (2007) 479 lise öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmasında akran baskısı ve algılanan sosyal destek ile ilgili internet bağımlılığı ilişkisini değerlendirmişlerdir. Akran baskısının internet bağımlılığını anlamlı şekilde pozitif yönde yordadığını ifade etmişlerdir. Algılanan sosyal destekte aile ve öğretmen desteğinin ise negatif yönde anlamlı olarak yordadığı vurgulanmıştır.

Jones (2019)’in Amerika’daki lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği internetin günlük yaşamda akademik ve sosyal yaşama etkilerinin incelediği çalışmasında internetin eğitimdeki başarıyla pozitif yönde olumlu ilişkisinin olduğu, internet aracılığıyla öğretmenleri ve arkadaşlarıyla dersleri ile ilgili iletişim kurabildikleri sosyal yaşamlarında internet sayesinde geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Toraman (2013) ün yaptığı çalışmada internet bağımlılığı ile akademik başarı değişkeni incelendiğinde akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin internet bağımlılığı ölçeğinden daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Odabaşıoğlu, Genç, Özgür ve

Pektaş (2007) nitel olarak gerçekleştirdiği çalışmalarında kliniklerine aşırı internet kullanımıyla gelen 10 hasta ile çalışılmıştır. Bu çalışmadaki 10 kişinin 7'sinin lise öğrencisi olduğu, bunlarında 5' inin internet bağımlılığı için risk grubunda yer aldığı, 2'sinin internet bağımlısı olduğu kaydedilmiştir. Hastaların hepsinin aşırı düzeyde internet kullanımının akademik başarıya olumsuz etkileri net bir şekilde gözlemlenmiştir.

Nalwa ve Anand (2003) 'ın sürdürdüğü araştırmada internet bağımlısı ergenler ile internet bağımlısı olmayan ergenler arasında interneti kullanım süresi, kullanım şekli ve internet kullanım amacı konusunda anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. İnternet bağımlısı olan ergenlerin bağımlı olmayan ergenlere göre daha fazla vakit geçirdikleri bulunmuştur. Bu yüzden internet bağımlısı bireylerin zaman yönetimi, kendini kontrol becerisinin yetersiz olduğu sık sık erteleme davranışı ile de bunu ortaya koydukları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra internette çok fazla vakit geçirdikleri için uyku problemleri yaşadıkları, yorgunluk, halsizlik hissettikleri, akademik ve mesleki alanlarda sorunlar yaşadıkları bulunmuştur.

Bir diğer konu internet bağımlılığı ile öznel iyi oluş ilişkidir. Derin ve Bilge (2016)'ın gerçekleştirdiği çalışmada öznel iyi oluşun internet bağımlılığını yordayıp yordamadığıdır. Bu araştırma sonuçlarına göre öznel iyi oluş puanları yükseldikçe internet bağımlılığı puanlarının düştüğü sonucu elde edilmiştir. Öznel iyi oluş puanlarının alt boyutlarıyla ulaşılan sonuçlarında olumlu duygular puanı yükseldikçe internet bağımlısı olma ihtimalinin azalacağı yönündedir. Yine aynı araştırmada yaşam doyumu puanları alt boyut olarak incelemiş ve yaşam doyumu puanı arttıkça internet bağımlılığının ihtimalinin de arttığı yönündedir.

İnternet bağımlılığının depresyon ile ilişkisini inceleyen yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda araştırma mevcuttur. Telk k Şen (2011) 455 tıp fakültesi  ğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmasında riskli internet kullanıcılarının Beck Depresyon  l eği puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Araştırmada tersi bir ilişki ile değerlendirildiğinde depresyonda olduğu kabul edilen kişilerin internette kalma süresi, depresyon tanısı almayanlara göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Kim ve ark. (2006)'nın Koreli 1573 lise öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada internet bağımlılığı ile depresyon ve intihar düşüncesi ilişkisini incelemişlerdir. Öğrencilerin % 1,6 sınıfın internet bağımlısı ve %38'inin muhtemel internet bağımlısı olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. İnternet bağımlısı grupta depresyon ve intihar düşüncesi diğer gruptan anlamlı farklılık göstermiş ve yüksek bulunmuştur.

Niemz, Griffiths, Banyard (2005) tarafından yapılan araştırmada 371 öğrenciye uygulanan ölçekler sonucunda %18,3 oranında ergen bireyin patolojik internet kullanımına sahip olduğu görülmüştür. Yine aynı çalışmanın bulgularına göre internet bağımlısı olarak tespit edilen öğrencilerin benlik saygısının düşük, sosyal ilişkilerinin de zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yang ve Tang (2007) Tayvan’da ki 1708 lise öğrencisinden alınan verilere göre grubun %13,8’i Young’un tanı kriterlerine göre internet bağımlısı olarak tanımlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre internet bağımlısı olanların olmayanlara göre 2 kat fazla internette zaman geçirdikleri akademik başarı, aileyle ilişkiler ve günlük rutinleri olumsuz etkilediği görülürken her iki grup içinde internet kullanımının akranlarıyla ilişkilerini geliştirdiği ifade edilmiştir. (Kaman, 2019).

Ergenlerde internet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisini inceleyen Köse (2016) araştırmasında internet bağımlılığının yaşam doyumunu olumsuz etkileyen bir faktör olduğunu, internet bağımlılığı puanı yükseldikçe yaşam doyumu puanlarının düştüğü sonucunu çıkarmıştır.

2.5.2 Ergenlerde Akran İlişkileriyle İlgili Araştırmalar

Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren gerekli olan, hangi çağda hangi teknolojik gelişme yaşanmış olursa olsun ihtiyacı, önemi, gereği değişmeyen tek şeydir “diğerleriyle kurulan ilişki”. Elbette yaş ilerleyip birey özgürleştikçe akranlar ve onlarla iletişimin önemi yoğunlaşmakta hatta en yakınları ebeveynlerle ilişkisinin yerini almaktadır. Bireyler için bu kadar önemli olan akran ilişkileri ergenlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu olgu araştırmacılar tarafından çalışmalara konu olmuş ve popülerliğini kaybetmeden ilişkisinin incelendiği değişkenler değişerek üzerine çalışmalar yürütülmeye devam etmektedir.

Bu bölümde de “akran ilişkileri” ile ilgili yapılmış araştırma çalışmalarından bazılarına yer verilecektir.

Büyükşahin Çevik ve Çelikkaleli (2010) yaptıkları çalışmalarında arkadaş bağlılığı ve algılanan ebeveyn tutumları ilişkisinin incelendiği çalışmalarında algılanan ebeveyn tutumuna göre arkadaş bağlılığı farklılaştığı ifade edilmiştir. Sonuca göre ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin arkadaş bağlılığı puan

ortalamalarının “demokratik”, “otoriter”, “koruyucu” olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yani ilgisiz tutumlu ebeveynlerin çocukları arkadaşlarına daha fazla yönelmekte ve daha fazla paylaşım yapmaktadır.

Köse (2015) ergen bireylerde akran ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisini incelediği araştırmasında, akranlarıyla ilişkileri kuvvetli olan bireylerin mutluluk ölçeği puanları yüksek bulunmuştur. Yani olumlu akran ilişkilerinin mutluluğu artıran bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Totan ve Yöndem (2007) ergenlerde zorbalığın akran ilişkileriyle etkileşimini incelemiştir. 595 lise öğrencisiyle yürüttüğü çalışmada akran ilişkilerinin zorba olmayı artırdığını, zorbalığa katılmayanlarda anlamlı farklılık göstermediğini; kurban statüsünde olma ihtimalini azalttığı yönündedir. Sonuca bakıldığında akran ilişkilerinin zorbalığı artırıp kurban olmayı azaltması akran ilişkilerinin akran zorbalığına olumsuz etkisi olduğunu gösterdiği ifade edilmektedir.

Aslan ve Çiçek (2020)’ in ergenlerde akran ilişkileriyle ayrılıp-birleşme arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrışma, kişinin kendisi ile başkaları arasındaki farkın farkında olması; birleşme, kişinin benliğinde “kim ve ne olduğunun” ayrımının belirlenmesidir (Aslan ve Güven, 2005; akt. Aslan, Çiçek, 2020). Ergenlerin akran ilişkileriyle ayrılıp- birleşme arasındaki ilişkisiyle ilgili yürütülen çalışmanın sonuçları analiz edildiğinde ergenlerin akran ilişkileri ile ayrılma-birleşme arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla ergenlerin akran ilişki düzeyleri arttıkça ayrılma- birleşme düzeylerinin düştüğü sonucu vurgulanmıştır.

Çetin (2019)’in akran ilişkileriyle dindarlık değişkeninin ilişkisi incelenmiştir. 388 öğrenci ile yürüttüğü çalışmada akran ilişkileri puanının arkadaş çevresinin göre dindarlık düzeyine göre anlamlı pozitif yönde ilişkili olduğu, arkadaş çevresi dindarlık düzeyi yüksek olan katılımcıların akran ilişkileri puanının diğerlerine oranla daha yüksek olduğu kaydedilmiştir. Yine aynı çalışmanın bir başka bulgusu da akran ilişkileri ile ailenin ekonomik durumu arasında gerçekleşmiştir. Ailenin ekonomik durumu yükseldikçe ergenin akranlarıyla daha rahat ilişki kurduğu sonucu ortaya konmuştur.

Yalman (2019) ergen kızlarla nitel bir çalışma gerçekleştirmiş. Madde kullanımına başlama, devam etme, madde bağımlısı olma ve maddeyi bırakmada aile ve akranların etkisi incelenmiştir. Çalışmada ÇEMATEM (Çocuk ve Ergen Madde

Bağımlılığı Tedavi Eğitim ve Destek Merkezi), AYBUDER (Ayık Yaşamda Buluşalım Derneği) ve BAYDER (Bağımsız Yaşam Derneği)' e başvuran 9 öğrenci ile gerçekleştirilen süreçte kızların büyük çoğunluğunun madde kullanımına arkadaş ortamında arkadaşlarının cesaretlendirme veya baskılarıyla başladıklarını ifade etmişlerdir. 2009 TUBİM raporuna göre de madde temininde %38 oranında arkadaşların aracılık ettiği belirtilmiştir.

Van Ryzin ve Roseth (2019) ergenlerde akran ilişkilerinin empati ve zorbalıkla ilişkisinin incelendiği 1890 öğrenci ile yürütülen çalışmada akranlarıyla ilişkisi olumlu olan ve akranlarıyla işbirliği içindeki bireylerin duygusal ve bilişsel empati yapıları üzerinde olumlu etkisi olduğunu saptamıştır. Aynı çalışmada akran ilişkileri ile zorbalık puanlarının ters yönde sonuçlar çıkardığı ölçülmüştür. Yani akran ilişkileri yüksek bireylerin başkalarını düşünen, akranlarına karşı zorba olma ihtimalleri düşük bireyler oldukları ifade edilmiştir.

Wentzel (2017) akran ilişkilerinin akademik başarı ve motivasyona etkisinin incelendiği çalışmada akranlarıyla olumlu ilişkiler yürüten bireylerin akran ilişkilerinde sorun yaşayanlara göre akademik konularla ilgilenme ve akademik başarı düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur. Yani akranlarıyla yeterli sosyalliği sağlayan çocukların akademik başarıları ile olumlu yönde pozitif bir ilişkilerinin olduğu saptanmıştır.

2.5.3 Ergenlerde Akran İlişkileri ve İnternet Bağımlılığı İlişkisi İle İlgili Yapılan Araştırmalar

İçinde bulunduğumuz çağın en çok ivme kazandığı noktalardan birisi de teknolojik gelişmeler olmuştur. Teknolojik gelişmelerin başında da hayatımızda en fazla yer eden ve günlük rutinlerin içine giren internet olmuştur. İnternetin gelişimi ve daha fazla hayatımızda yer alması genç nesillerle daha da yerleşik bir yapı halini almaktadır. İnterneti aktif kullanan ve birçok alanına hâkim olan gençler, eğitim-öğretim, alışveriş, eğlence, arkadaşlık vb. birçok amaca interneti aracı kılmaktadırlar. Bu durumda internette kalma süresini artırarak internet bağımlılığı için risk oluşturmaktadır.

Akran ilişkilerinin önemsene düzeyinin artarak belirgin hale geldiği ergenlik döneminde öğrencilerin akranlarla iletişim de internetin güçlü bir seçenek olmasının tahmin edilebilir olduğu düşünülmektedir. Yeni arkadaş edinme için küresel standartta

imkân vermesi, internette kimlik denetimi yaparak iletişim kurabilme, sınırsız etkileşim özgürlüğünün olması ve COVID-19 sürecinde evlere kapanan, akranlarıyla yüz yüze iletişimleri kısıtlanan öğrenciler için internet adeta tercih değil mecburiyet haline gelmiştir.

Alan yazında akranlarla ilişkiler ve internet bağımlılığı ilişkisinin analiz edildiği çalışmalar mevcuttur. Bu bölümde “akranlarla ilişkiler ve internet bağımlılığı” arasındaki ilişkinin incelendiği bazı araştırma çalışmalarına yer verilecektir.

Kim, Min, Min ve diğ. (2018), Güney Kore’de aile ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkisinin incelediği çalışmalarında akranlarla kaliteli ilişkisi olan kişilerin internet bağımlılığı riskinin daha az olduğu sonucunu bulmuşlardır. Blanchnio, Przepiorka, Wolonciej (2018) tarafından Ekvador, Malezya, Suriye, Polonya, ve Slovakya’da yürütülen bir çalışmada insanların arkadaşlık ilişkileri ve Facebook’ta geçirdikleri vakit incelenmiştir. Yapılan çalışma da Suriye ve Slovakya da gençlerin arkadaşlık ilişkileri ile Facebook’ta geçirdikleri vakit arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışma da Malezya ve Ekvador’da gençlerin arkadaşlık ilişkileri düştükçe Facebook kullanımlarının arttığı buna karşın Polonya’da ki gençlerde arkadaşlık ilişkilerinin azaldıkça sosyal medya kullanımlarının azaldığı gözlemlenmiştir. Hamid (2018) tarafından ergenlerde internet bağımlılığı ve akran ilişkisi ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma da, akran ilişkileri, yalnızlık ve internet bağımlılığı arasında manidar düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu ilişkinin yönü incelendiğinde, akran ilişki düzeyi düşük ve kendisini yalnız hisseden ergenlerin internet bağımlılığı puanları yüksek bulunurken; akran ilişki düzeyi yüksek ve kendisini yalnız hissetmeyen ergenlerin internet bağımlılığı puanları düşük bulunmuştur.

Savcı, Aysan (2017), teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağlılık: internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağlılığı ilişkisini incelediği ve ergen bireyler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında sosyal bağlılığın yordayıcı değişkenleri arasında en güçlü etkiye sahip olanın internet bağımlılığı olduğunu bulmuştur. Bir başka deyişle sosyal olarak güçlü bağları olan bireylerin internet bağımlılığının da yüksek olduğunu kaydetmiştir.

Bu sonuçlara paralel olmayan çalışmalar da alan yazında mevcuttur. Moral (2018) Ergenlerde internet bağımlılığı ile anne baba ve akran ilişkileri arasındaki

ilişkiyi analiz ettiği çalışmasında internet bağımlılığı ile akran ilişkileri arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğunu kaydetmiştir. Çalışmada internet bağımlılığı puanı yüksek bulunan bireylerin akranlarla ilişki puanlarının da yüksek olduğu kaydedilmiştir. Wang, Qian, Wang, Kei, ve ark. (2019) Çinli ergenler üzerinde internet bağımlılığı ile arkadaşlık kalitesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında internet kullanımı ile arkadaş kalitesi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yürütülen çalışmada internet kullanımı arttıkça arkadaşlık ilişkilerinin güçlendiği ve arkadaşlık kalitesinin arttığı yönünde bulgular kaydedilmiştir.

Hollanda'da çocuk ve ergenlerin COVID-19 sürecinde sosyal sağlıkları ve internet kullanımları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada COVID-19 sürecinde sosyal ilişki düzeylerinin azaldığı ve internet bağımlılığının arttığı bulunmuştur.

Türk ve Karaaziz (2020) tarafından ergenlerde sosyal medya ile internet ve akran ilişkileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, internet ve sosyal medya kullanımları ile akran ilişkileri arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Bunun sonucunda ergenlerde akran ilişkileri arttıkça internet bağımlılığının da arttığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte ergenlerde akran ilişki düzeyleri arttıkça sosyal medya kullanımlarının arttığı söylenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Tezin bu bölümünde araştırmanın pratiği kısmını oluşturan uygulama süreci ve sonucunun yer aldığı sırasıyla yöntem, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin işlenmesi, verilerin çözümlenmesine dair bilgiler ifade edilmiştir. İki değişkenin birbirleri üzerinde etkileri olup olmadığının araştırması yapıldığından bu çalışma betimsel araştırmalar içerisinde yer alan araştırma türlerinden ilişkisel araştırmayla yürütülmüştür.

3.1 Araştırma Yöntemi

Tarama modeli bir durumu ya da özelliği belirleyebilmek için evrenin bir kısmını oluşturan ve evreni temsil eden örneklem grubuna tarama yapılması sonucu elde edilen verilerle bilgi sağlayan modeldir. Tarama modelleri geçmişte ve günümüzde var olan durumun elde edilen verilere göre ulaşılan sonucunu betimleyerek ifade etmeyi amaçlayan araştırmalar için uygun bir yöntemdir (Creswell, 2012).

Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının akran ilişkileri ile ilişkisinin incelendiği ve akran ilişkisinin internet bağımlılığını yordayıcılığının belirlendiği ve internet bağımlılığı ile çeşitli değişkenlerin (cinsiyet, yaş, anne baba birliktelik durumu, internete bağlanırken kullanılan cihaz türü, internete bağlanma amacı) arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmış olan bu çalışmada nicel araştırma türleri kapsamında ilişkisel (korelasyonel) tarama modeli kullanılarak veriler analiz edilecektir. İlişkisel tarama (korelasyonel) modeliyle ilgili Karasar (2013), iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesi için ilişkisel çözümlemelere başvurulduğunu ve en az iki değişken arasındaki sebep sonuç ilişkisi dikkate alınarak ilişkinin olup olmadığı, düzeyi ve ilişkinin yönü ile manidarlığının belirlenmesi için bilgi sunan bir analiz olduğu ifade edilmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de ki tüm lise öğrencileri oluşturmaktadır. Evrene ulaşmak zor ve maliyetli olduğu için örneklem ele alınmıştır. Örneklem grubunun belirlenmesinde ise basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2020-2021 yılında Antalya ili Kumluca ilçesinde bulunan fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, anadolu lisesi, meslek lisesi, spor lisesi bu okullara devam eden tesadüfî küme örnekleme yöntemine göre seçilen 94 fen lisesi, 60 sosyal bilimler lisesi, 122 anadolu lisesi, 126 meslek lisesi, 32 spor lisesinden seçilen örneklem grubu 435 öğrenciden oluşturmaktadır.

3.3 Çalışma Grubu

Bu araştırma 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı 1. döneminde Antalya ili Kumluca ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine bağlı ortaöğretim (lise) 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf, 12. sınıf fen lisesi, sosyal bilimler lisesi, anadolu liseleri, meslek liselerine, imam hatip liseleri ve spor lisesine kayıtlı olan 11 farklı liseden 435 öğrencinin katılımıyla veri toplanmıştır. COVID-19 süreci nedeniyle okullarda yüz yüze eğitim gerçekleştirilemediği için google dokümanlar üzerinden ölçeklerin düzenlenmesiyle oluşturulan ölçek formlarının linkinin okullara paylaşımının sağlanması sonucunda doldurulan ölçekler üzerinden veri toplanması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 256 ‘i (%58,9) kız öğrenci, 179’si (%41,1) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların 234’ü (%53,8) 14 -15 yaşında, 201’i (%46,2) 16 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya 150’si (%34,5) proje okulları, 285’i (%65,5) adrese dayalı sistemle eğitim alan toplamda 11 liseden ortaöğrenimlerine devam eden öğrencilerden veriler toplanmıştır. Araştırma da 9.sınıflardan 186 öğrenci (%42,8), 10. Sınıflardan 102 (%23,4), 11.sınıflardan 80 öğrenci (%18,4), 12. sınıflardan 67 (%15,4) öğrenci şeklinde veriye ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin aile durumlarına göre anne baba “birlikte”, “ayrı”, “anne hayatta değil”, “baba hayatta değil” sorulmuştur. Bu cevaplar “anne baba ayrı”, “ anne baba birlikte” olarak kategorilendirilmiştir. Bu sonuçlara göre 394’ünün (% 90,6) “birlikte”, 41’inin (% 9,4) “anne baba ayrı” olarak dağılmışlardır. Katılımcılar internette geçirdikleri süreyi kendilerinin yazmaları istenmiş ve çıkan sonuçlara göre bir günde interneti kullanma süresi olarak 1-4 saat arası kullananlar 206 (%47,4), 5-8 arası saat kullananlar 162 (%37,2), 9 saat ve üzeri

olan 67 (%15,4) kişi şeklinde dağılım göstermişlerdir. Katılımcıların internete bağlanırken kullandığı cihazlar sorulmuş ve katılımcıların 380 (%87,4) cep telefonu, 55'i (%12,6) bilgisayar ile bağlanma gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların internete bağlanma amaçlarının yer aldığı soruya 211'i (%48,5) eğitim- ğretim, 224 (%51,5) amacıyla şeklinde cevap vererek dağılım göstermişlerdir.

Bu çalışmada araştırma grubuna ilişkin veriler ile ilgili toplanan sayılar frekans tablo analizi yapılarak aşağıda Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma Grubuna İlişkin Frekans Analizi

	Gruplar	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	256	58,9
	Erkek	179	41,1
Yaş	14-15 yaş	234	53,8
	16 yaş ve �zeri	201	46,2
Okul Türü	Proje Okulları	150	34,5
	Adrese Dayalı	285	65,5
	Okullar		
Sınıf	9.Sınıf	186	42,8
	10.Sınıf	102	23,4
	11.Sınıf	80	18,4
	12.Sınıf	67	15,4
Aile Durum	Birlikte	394	90,6
	Ayrı	41	9,4
İnterneti Kaç	1-4 saat	206	47,4
Saat	5-8 saat	162	37,4
Kullanıyorsun?	9 saat ve �zeri	67	15,4
Kullanılan	Cep Telefonu	380	87,4
Cihaz	Bilgisayar	55	12,6
Kullanma	Eğitim- �ğretim	211	48,5
Amacına Göre	Diğer	224	51,5

n=435

Verilerdeki  ğrenci katılımlarının okullardaki mevcut  ğrenci sayısı ve ilçede bulunan lise türleri bazında var olan lise sayısı ile ilgili olabildiği düşünülmektedir.

Yaş gruplarında da 4+4+4 sisteminden öncesinde okula göndermeler velinin inisiyatifine bağlı olduğu için 12. Sınıflarda 17 yaş çoğunlukta olsa da 18 yaşında öğrenciye de rastlanmaktadır. Bunun yanında pandemi sebebiyle veri toplamak için başvurulmuş yöntemde katılımcı grupları belirlemede araştırmacının yüz yüze veri toplama şekline göre daha edilgen bir durumda kalması da katılımcı oranlarını etkilemektedir. Cinsiyet dağılımı arasındaki farkın bu sebeple olabileceği düşünülmektedir.

3.4 Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları kişisel bilgi formu, internet bağımlılığı ölçeği ve akran ilişkileri ölçeğidir.

3.4.1 Kişisel Bilgi Formu

Formda gönüllü katılım onamı almak amacıyla en başında bu forma gönüllü rızasıyla “ onaylıyorum” veya “onaylamıyorum” seçenekleri koyulmuştur. Kişisel bilgi formu katılımcıların cinsiyet (2 kategori), devam ettikleri okul türü, yaş, sınıf düzeyi (4 kaegori), aile durumu (4 kategori) , bir gün içinde internet başında ne kadar süre kaldığı?, internete en çok hangi araçla bağlandığı? (3 kategori), interneti en çok hangi amaçla kullandığı(5 kategori) ile ilgili bilgilerin yer aldığı formdur.

3.4.2 İnternet Bağımlılığı Ölçeği

İnternet Bağımlılığı Ölçeği Güneş ve Kayrı (2010) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin maddelerinin hazırlanmasında 2 ortaöğretim okulu ve 2 ortaöğretim dershanesinden 243 öğrenciye 15 adet açık uçlu sorunun bulunduğu kompozisyon formları dağıtılmıştır. Formlar toplandıktan sonra veriler değerlendirilmiş, DSM IV ve alan yazında yürütülmüş çalışmalardan da esinlenilerek 96 maddelik havuz oluşturulmuştur. Uzman görüşlerinin ardından madde sayısı 48’e düşürülmüştür. Ardından deneme ölçek çalışmasında pilot uygulama olarak 82 öğrenciye çalışma yürütülmüştür. Ardından ölçek 7 farklı ilde bulunan sayıları nüfus oranlarına göre belirlenmiş random seçilen bireylere uygulaması yapılmıştır.

Ölçek 35 maddeden oluşmakta olup beşli likert tipi ölçek formundadır. “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “ Katılmıyorum”, “Tamamen Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. “Tamamen Katılıyorum” 5 puana karşılık gelirken “Tamamen Katılmıyorum” 1 puana karşılık gelmektedir. Puanlar 1’den 5 ‘e doğru artmakta bu da bağımlılık düzeyi artışı ile doğru orantılıdır. Yani puanlar arttıkça bağımlılık düzeyi de artmaktadır.

Ölçeğin puanlanması; “İki Aşamalı Kümeleme Analizi” tekniği bireylerin bağımlılık durumları hakkında daha detaylı sonuçlar elde etmek amacıyla kullanılmıştır.. Ölçeği yapı geçerliliği için açımlayıcı (exploratory) faktör analizi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapıyı test etmek amacıyla doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır. Ölçek dört alt faktörden oluşmaktadır. Bu dört alt faktör sırasıyla ; “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Sosyal İzolasyon” olarak tanımlanmıştır. Ölçeğe ilişkin toplam açıklanan varyans %59,463 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ilk faktörü olan yoksunluk alt boyutunda açıklanan varyans % 15,084, ikinci faktör olan kontrol güçlüğü boyutunun açıklanan varyansı % 11,91, üçüncü faktör olan işlevsellikte bozulma alt boyutunda açıklanan varyans % 10,553, dördüncü faktör olan sosyal izolasyon boyutunda açıklanan varyans % 9,915 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, 754 bireyden 76’sı (%10,1) internet bağımlısı olarak tespit edilmiştir (Günüş, Kayri,2010). Mevcut çalışmada düzenlenen internet bağımlılığı ölçeğine ilişkin açıklanan toplam varyans %50,058, birinci faktör yoksunluk alt boyutunun açıklanan varyansı %19,251, ikinci faktör olan kontrol güçlüğü alt boyutunun açıklanan varyansı %11,596, üçüncü faktör olan işlevsellikte bozulma alt boyutunun açıklanan varyansı %11,112, dördüncü faktör olan sosyal izolasyon alt boyutunun açıklanan varyansı% 8,098 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin Cronbach alfa (a) iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Birinci alt faktör (11 madde) güvenilirliği .88 , ikinci alt faktör(10 madde) güvenilirliği .86, üçüncü alt faktör (7 madde) güvenilirliği .83 ve dördüncü alt faktör (7 madde) güvenilirliği .79 olarak bulunmuştur.

Mevcut çalışmada Cronbach alfa (a) iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Birinci alt faktör yoksunluk alt boyutunun güvenilirlik değeri .82, ikinci alt faktör kontrol güçlüğü alt boyutunun güvenilirlik değeri .85, üçüncü alt faktör

işlevsellikte bozulma alt boyutunun güvenilirlik değeri .82, dördüncü alt faktör sosyal izolasyon alt boyutunun güvenilirlik değeri .76 olarak bulunmuştur.

3.4.3 Akran İlişkileri Ölçeği

Akran İlişkileri Ölçeği, Bukowski, Hoza, ve Boivin, (1994) tarafından geliştirilmiş, Atik, Çok, Çoban ve diğ. (2013) tarafından uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmasında kolayda örnekleme ile seçilen, Ankara ilinde eğitimlerine devam eden 603 ortaöğretim öğrencisi katılmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliği Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, DFA ile test edilen 22 maddelik ve beş boyutlu ölçeğin aracının yeterli uyum iyiliği indekslerine sahip olduğu bulunmuştur. Bu boyutlar “birliktelik”, “çatışma”, “yardım”, “koruma”, “yakınlık” olarak belirlenmiştir. Ölçekte açıkladıkları varyans değerleri birliktelik boyutu için %.14 ile %.45, çatışma boyutu için %.24 ile %.63, yardım boyutu için %.44 ile %.66, koruma boyutu için %.28 ile %.55, yakınlık boyutu için %.33 ile %.61 arasında değişiklik göstermektedir. Mevcut çalışmada toplam açıklanan varyans değeri %64,019 birliktelik boyutu için açıklanan varyans değeri %.35,52, çatışma boyutu için açıklanan varyans değeri %.10,62, yardım boyutu için açıklanan varyans değeri %.7,46, koruma boyutu için açıklanan varyans %.5,73, yakınlık boyutu için açıklanan varyans %.4,66 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = .85$ 'tir. Buna göre, her bir alt ölçek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları şöyledir: Birliktelik için $\alpha = .66$, çatışma için $\alpha = .66$, yardım için $\alpha = .86$, koruma için $\alpha = .71$ ve yakınlık için $\alpha = .83$ 'tür. *Birliktelik* ve *Çatışma* boyutları için hesaplanan Cronbach alfa katsayılarının kabul edilebilir sınırın altında olduğu, diğer boyutların ise kabul edilebilir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu görülmektedir.

Mevcut çalışmada toplam Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı toplamda $\alpha=.87$, birliktelik alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.69$, çatışma alt boyutu için iç tutarlılık kat sayısı $\alpha=.71$, yardım alt boyutu için iç tutarlılık kat sayısı $\alpha=.90$, koruma alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.72$, yakınlık alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.85$ olarak bulunmuştur.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin istatistiksel analizleri için SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. İlk olarak internet bağımlılığı ve internet bağımlılığı alt boyutları ile ilgili frekans analizi yapılarak ölçeklere ait betimsel istatistikler düzenlenerek ortalama (medyan), ortanca (mod), minimum değer, maximum değer, standart sapma, çarpıklık ve basıklık hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar düzenlenerek Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2 İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

İstatistikler	İnternet Bağımlılığı	Yoksunluk	Kontrol Güçlüğü	İşlevsellikte Bozulma	Sosyal İzolasyon
Ortalama	2,24	2,46	2,18	2,09	2,13
Ortanca	2,14	2,36	2	1,85	2,14
Minimum	1	1	1	1	1
Maximum	4,97	5	5	5	4,86
Standart Sapma	0,68	0,81	0,86	0,89	0,76
Çarpıklık	0,95	0,61	0,81	0,84	0,88
Basıklık	1,21	0,12	0,28	0,22	1,16

Çalışmanın bağımsız değişkeni olan ekran ilişkileri ve ekran ilişkileri alt boyutları ile ilgili frekans analizi yapılarak ölçeklere ait betimsel istatistikler düzenlenerek ortalama (medyan), ortanca (mod), minimum değer, maximum değer, standart sapma, çarpıklık ve basıklık hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar düzenlenerek Tablo 3.3’te sunulmuştur.

Tablo 3.3 Akran İlişkileri ve Akran İlişkileri Alt Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

İstatistikler	Akran ilişkileri	Birliktelik	Çatışma	Yardım	Koruma	Yakınlık
Ortalama	76,96	13,11	9,1	22,03	15,53	20,57
Ortanca	79	13	9	24	16	22
Minimum	21	4	4	5	4	5
Maximum	101	20	20	25	20	25
Standart Sapma	12,5	3,65	3,49	4,16	3,77	4,26
Çarpıklık	-1.29	-.274	.615	-1.71	-.75	-1.31
Basıklık	-0.262	-.363	-0.20	2.87	.059	1.59

Araştırmanın birinci amacına ilişkin olarak; lise öğrencilerinin internet bağımlılığını yordama da cinsiyet, yaş, lise türleri, anne baba birliktelik durumu, internete bağlanılan cihaz türü ve internete bağlanma amacı faktörü etkili bir sınıflama yordayıcısı olup olmadığını incelemek amacıyla lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Yürütülen araştırmada cinsiyet, sınıf düzeyi, internete bağlanmak için kullanılan cihaz türü, bir gün içinde internet başında geçirilen süre, interneti kullanım amacı ile ilgili bilgiler kategorilendirilmiştir. Bu bağlamda; cinsiyet değişkeni (kadın, erkek), yaş değişkeni (14-15, 16 ve üzeri), anne-baba birliktelik durumu (evli, ayrı), internete bağlanılan cihaz türü (cep telefonu, bilgisayar), internete bağlanma amacı (eğitim- öğretim, diğer) 2 grupta kodlanmıştır. Lojistik regresyon analizinin temel odağı, bireylerin hangi grubun üyesi olduğunu kestirmede kullanılacak bir regresyon denklemi oluşturmaktır. Lojistik regresyon analizinde amaç kategorik bağımlı değişkenin değerini tahmin etmek olduğundan, burada yapılmaya çalışılan iki ya da daha fazla gruba ilişkin “üyelik” tahminidir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012). Lojistik regresyon iki ya da daha fazla kategoriye sahip kategorik değişkenleri yordamaya olanak tanır. Test ettiğimiz modelde yordayıcı değişkenlerimiz, kategorik sürekli ya da her ikisinin karışımı olabilir (çev. Balcı ve Ahi, 2020). Tabacknick ve Fidel (1996)’ e göre lojistik regresyon analizi, diskrimant ve çoklu regresyon

analizinden farklı olarak, bağımsız değişkenlerin dağılımına ilişkin karşılanması gereken sayıtlar gerektirmez (akt. Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012)

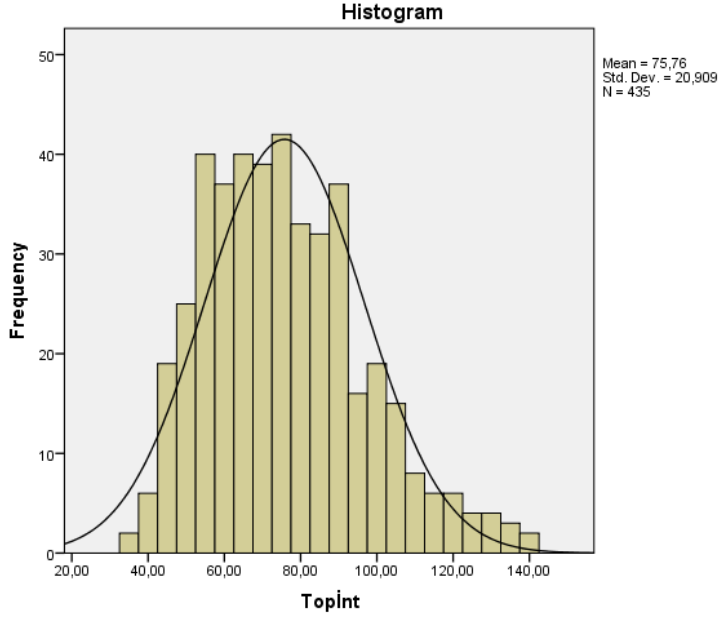
Araştırmann ikinci amacına ilişkin olarak öğrencilerin internet bağımlılığı ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Araştırmanın son amacına ilişkin lise öğrencilerinde akran ilişkileri ve akran ilişkileri alt boyutları internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla çoklu regreyon analizi kullanılmıştır.

Regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla verilerin normalliği için çarpıklık- basıklık (Skewness- Kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık- basıklık değerleri için kesme noktasını $\pm 1,5$ aralığında değerlendirilmiştir. Değişkenler için çarpıklık ve basıklık hesaplaması sonuçları $\pm 1,5$ aralığında yer aldığından dağılımların normale yakın olduğu değerlendirilmiştir. İnternet bağımlılığı ve internet bağımlılığının alt boyutları için dağılımlarının normal olup olmadığını test etmek amacıyla araştırma değişkenlerinin histogramları, normal dağılım grafiği ve saçını grafikleri incelenmiştir. Araştırmada anlamlılık değeri $p < .05$ olarak alınmış ve hesaplamalar sonucu yapılan analizlerde bu şekilde değerlendirmeye alınmıştır.

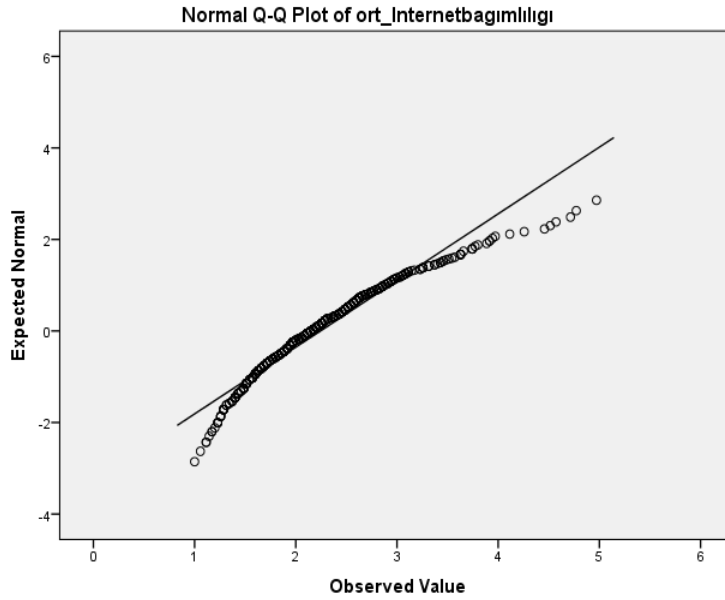
İnternet bağımlılığının değişkeninde regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla normallik, çarpıklık ve basıklık değerleri (Skewness= .959, Kurtosis= 1.213) analiz edilmiştir. Değişkenlerin dağılımında normallik katsayılarını göstermek için standardize edilmiş artıkların histogramı, artıkların rezidüellerin saçını grafiği ve normal olasılık grafiği kullanılmıştır.

İnternet bağımlılığı ve alt boyutlarının dağılımına yönelik normallik katsayılarını ifade etmek için standardize edilmiş artıkların histogramı kullanılmıştır.

Şekil 3.1 Standardize Edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken=İnternet Bağımlılığı Puanları)

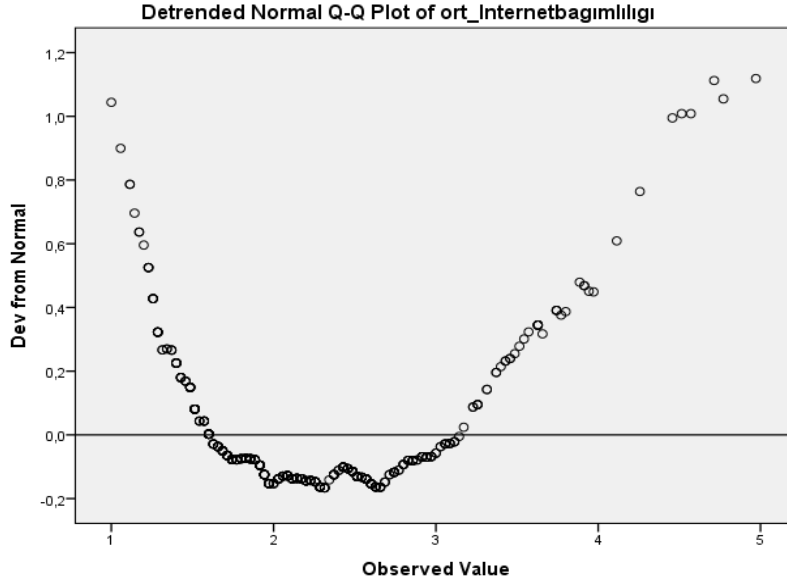
İnternet bağımlılığı için standardize edilmiş artıkların histogramı incelendiğinde dağılımın normale yakın olduğu görülmüştür.

Şekil 3.2 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=İnternet Bağımlılığı Puanları)

Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermesi normallik sayıltılarını karşılaması anlamına gelmektedir. İnternet bağımlılığının normal olasılık

grafiği incelendiğinde normal olasılık grafiğinin 45 derecelik çizgiyi göstererek normalliği karşıladığı görülmektedir. Sabit varyansı test etmek için artıkların saçıntı grafiğine bakılmıştır.

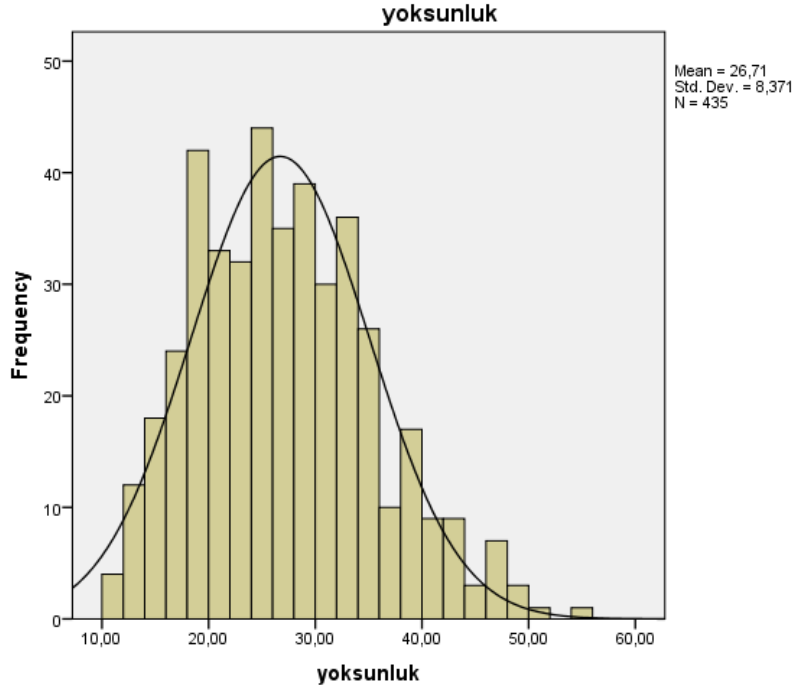

Şekil 3.3 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçıntı (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= İnternet Bağımlılığı Puanları)

Saçıntı grafiğine göre artıklar rastgele ve dengeli bir şekilde dağılarak sabit varyans sayılıştısını karşılamaktadır.

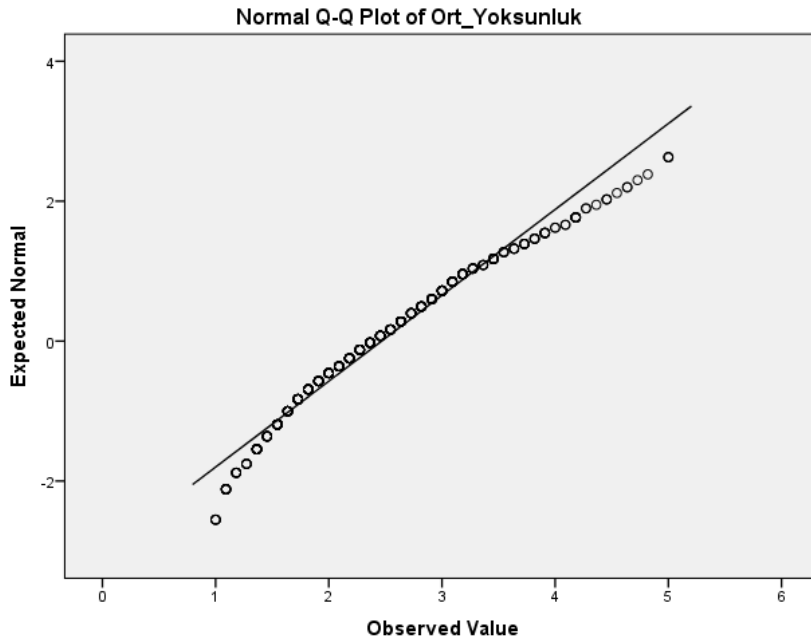
İnternet bağımlılığının alt boyutları değişkenlerinde “ yoksunluk” değişkeninde regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla normallik, çarpıklık ve basıklık değerleri (Skewness= .618, Kurtosis=. 129) analiz edilmiştir. Değişkenlerin dağılımında normallik katsayılarını göstermek için standardize edilmiş artıkların histogramı, artıkların rezidüellerin saçıntı grafiği ve normal olasılık grafiği kullanılmıştır.

Yoksunluk değişkenini dağılımına yönelik normallik katsayılarını ifade etmek için standardize edilmiş artıkların histogramı kullanılmıştır.

Şekil 3.4 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Yoksunluk Puanları)

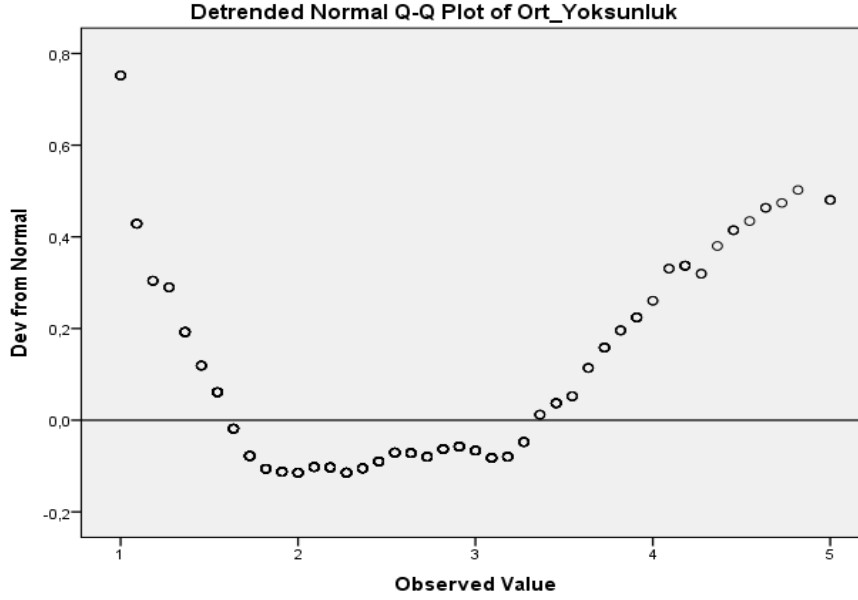
Standardize edilmiş artıkların (rezidüellerin) histogramının dağılım grafiğinin normale yakın bir dağılım gösterdiği analiz edilmiştir.

Şekil 3.5 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=Yoksunluk Puanları)

Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermesi normallik sayıtlılarını karşılaması anlamına gelmektedir. İnternet bağımlılığının normal olasılık grafiği incelendiğinde normal olasılık grafiğinin 45 derecelik çizgiyi göstererek normalliği karşıladığı görülmektedir.

Sabit varyansı test etmek için artıkların saçıntı grafiğine bakılmıştır.

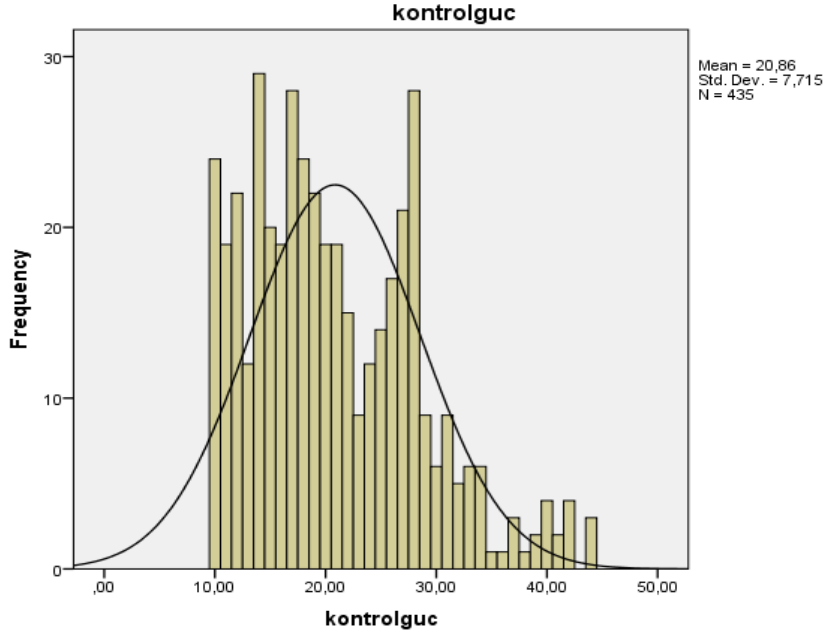

şekil 3.6 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçıntı (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= Yoksunluk Puanları)

Saçıntı grafiğine göre artıklar rastgele ve dengeli bir şekilde dağılarak sabit varyans sayıltısını karşılamaktadır.

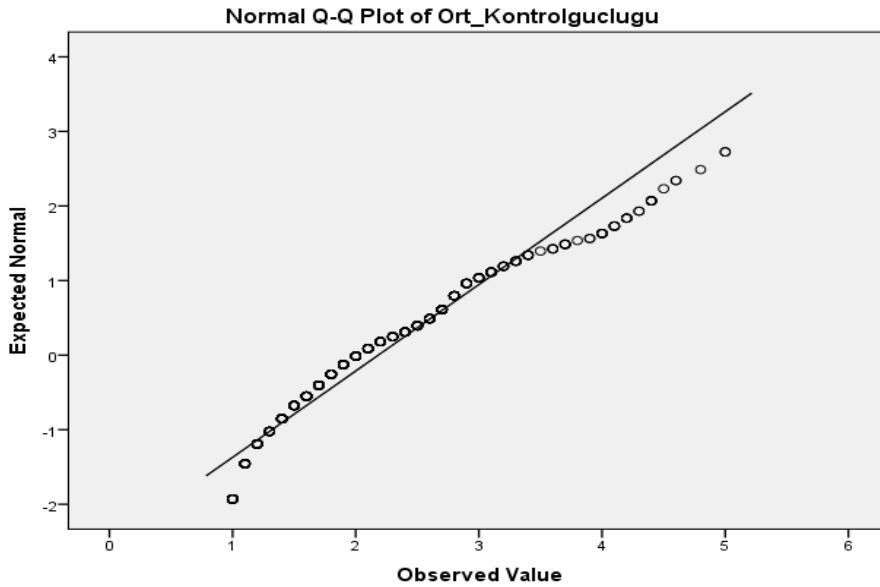
İnternet bağımlılığının alt boyutları değişkenlerinde “kontrol glğ” değişkeninde regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla normallik, arpıklık ve basıklık değerleri analiz edilmiştir. Değişkenlerin dağılımında normallik katsayılarını göstermek için standardize edilmiş artıkların histogramı, artıkların rezidüellerin saçıntı grafiği ve normal olasılık grafiği kullanılmıştır.

Kontrol glğ değişkenini dağılımına yönelik normallik katsayılarını ifade etmek için standardize edilmiş artıkların histogramı kullanılmıştır.

Şekil 3.7 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Kontrol Güçlüğü Puanları)

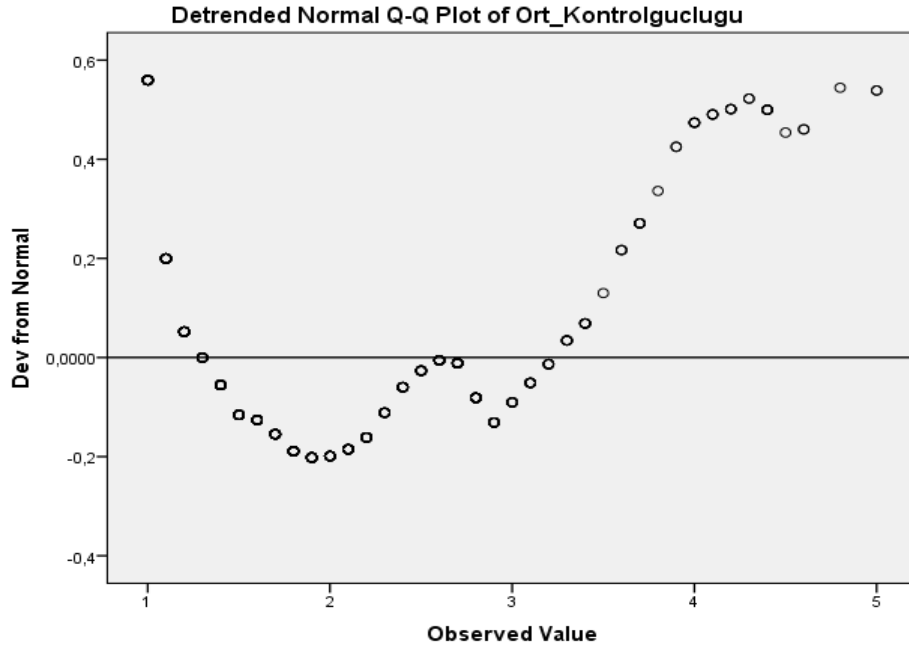
Standardize edilmiş artıkların (rezidüellerin) histogramının dağılım grafiğinin normale yakın bir dağılım gösterdiği analiz edilmiştir.

Şekil 3.8 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken=Kontrol Güçlüğü Puanları)

Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermesi normallik sayıtlarını karşılaması anlamına gelmektedir. İnternet bağımlılığının normal olasılık grafiği incelendiğinde normal olasılık grafiğinin 45 derecelik çizgiyi göstererek normalliği karşıladığı görülmektedir.

Sabit varyansı test etmek için artıkların saçıntı grafiğine bakılmıştır.

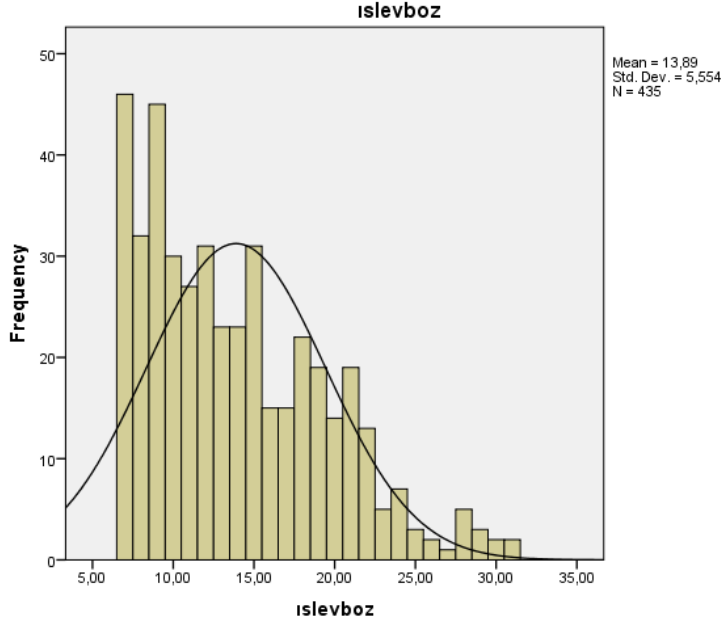

Şekil 3.9 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçıntı (Skatter) Grafiği(Bağımlı Değişken= Kontrol Güçlüğü Puanları)

Saçıntı grafiğine göre artıklar rastgele ve dengeli dağılım göstererek sabit varyans sayıltısını karşılamaktadır.

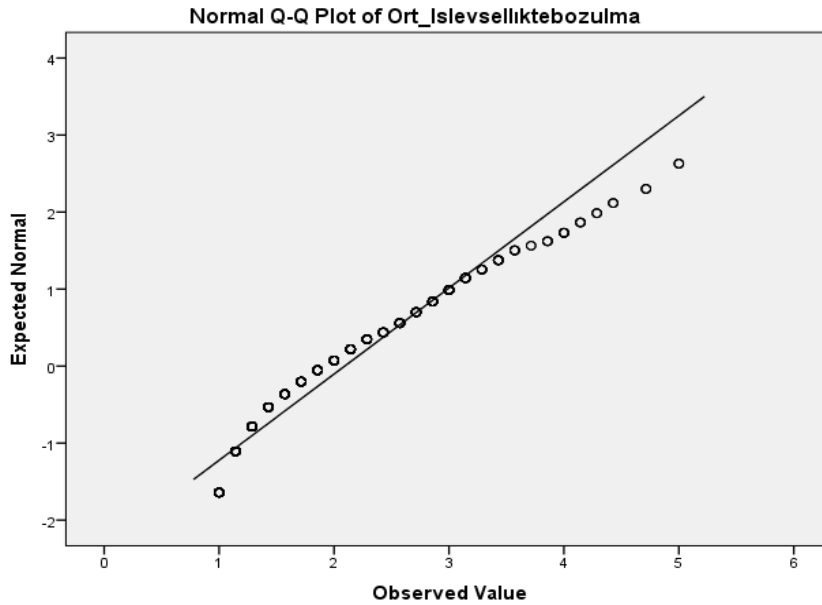
İnternet bağımlılığının alt boyutları değişkenlerinde “işlevsellikte bozulma” değişkeninde regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla normallik, çarpıklık ve basıklık değerleri analiz edilmiştir. Değişkenlerin dağılımında normallik katsayılarını göstermek için standardize edilmiş artıkların histogramı, artıkların rezidüellerin saçıntı grafiği ve normal olasılık grafiği kullanılmıştır.

İşlevsellikte bozulma değişkenini dağılımına yönelik normallik katsayılarını ifade etmek için standardize edilmiş artıkların histogramı kullanılmıştır.

Şekil 3.10 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= İşlevselliğe Bozulma Puanları)

Standardize edilmiş artıkların (rezidüellerin) histogramının dağılım grafiğinin normale yakın bir dağılım gösterdiği analiz edilmiştir.

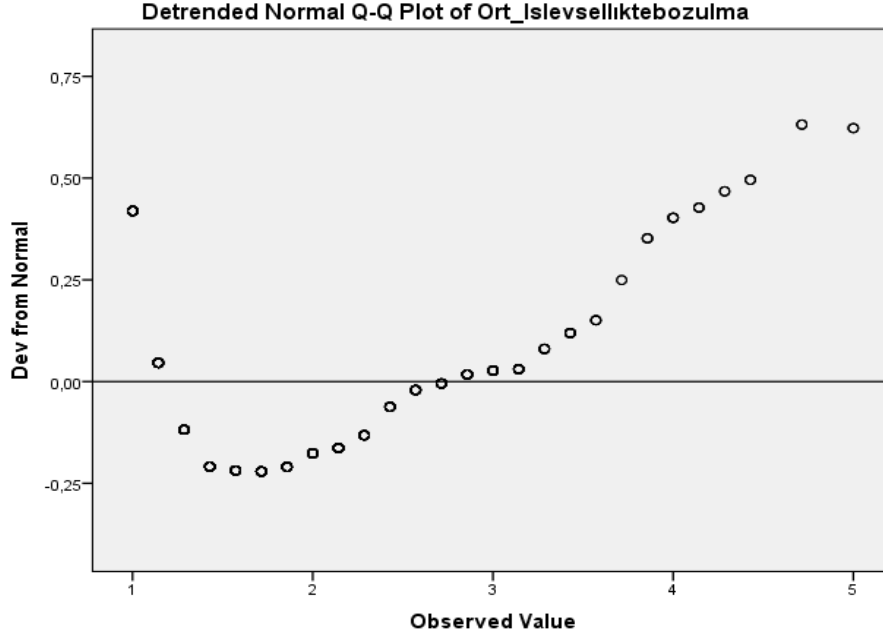

Şekil 3.11 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= İşlevselliğe Bozulma Puanları)

Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermesi normallik sayıtlılarını karşılaması anlamına gelmektedir. İnternet bağımlılığının normal olasılık

grafiği incelendiğinde normal olasılık grafiğinin 45 derecelik çizgiyi göstererek normalliği karşıladığı görülmektedir.

Sabit varyansı test etmek için artıkların saçıntı grafiğine bakılmıştır.

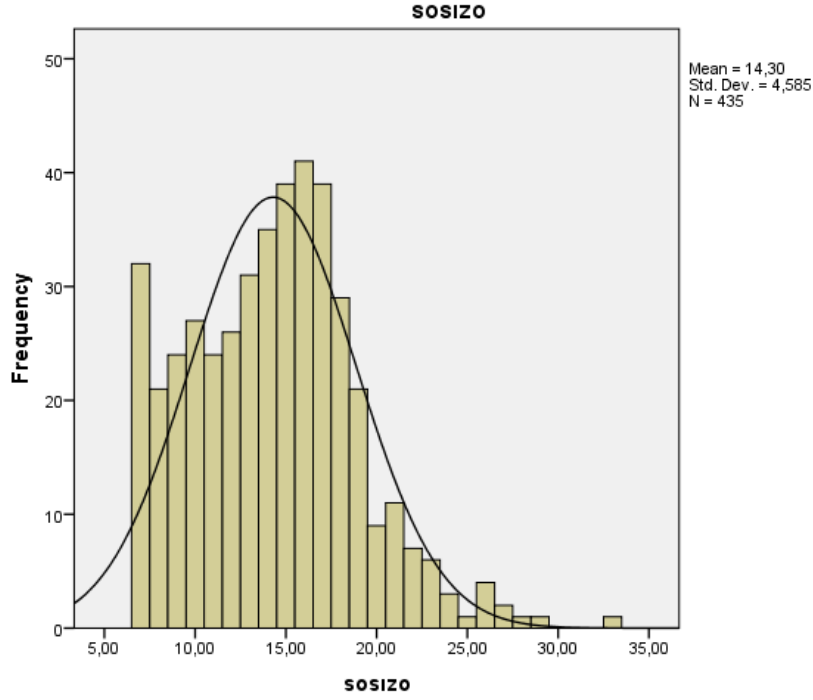

Şekil 3.12 Regresyon Modeli İçin Artıkların (Rezidüellerin) Saçıntı (Skatter) Grafiği (Bağımlı Değişken= İşlevsellikte Bozulma Puanları)

Saçıntı grafiğine göre artıklar rastgele ve dengeli dağılım göstererek sabit varyans sayıltısını karşılamaktadır.

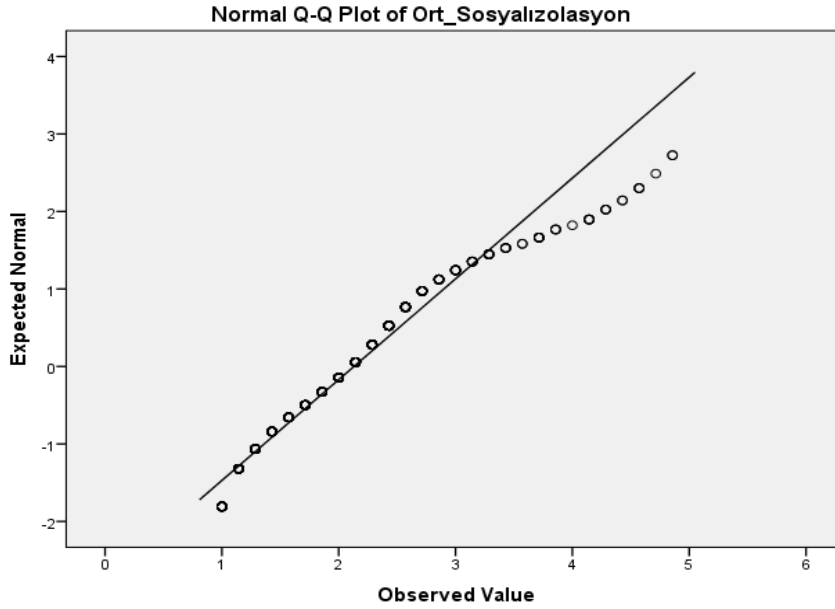
İnternet bağımlılığının alt boyutları değişkenlerinde “sosyal izolasyon” değişkeninde regresyon analizinin varsayımlarını test etmek amacıyla normallik, çarpıklık ve basıklık değerleri analiz edilmiştir. Değişkenlerin dağılımında normallik katsayılarını göstermek için standardize edilmiş artıkların histogramı, artıkların rezidüellerin saçıntı grafiği ve normal olasılık grafiği kullanılmıştır.

Sosyal izolasyon değişkeni dağılımına yönelik normallik katsayılarını ifade etmek için standardize edilmiş artıkların histogramı kullanılmıştır.

Şekil 3.13 Standardize edilmiş Artıkların (Rezidüellerin) Histogramı (Bağımlı Değişken= Sosyal İzolasyon Puanları)

Standardize edilmiş artıkların (rezidüellerin) histogramının dağılım grafiğinin normale yakın birdağılım gösterdiği analiz edilmiştir.

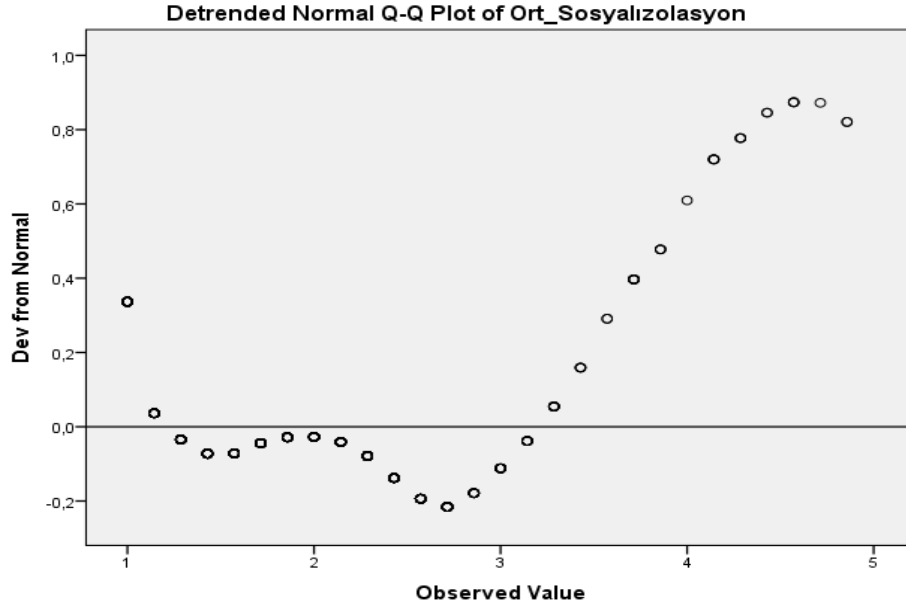

Şekil 3.14 Normal Olasılık Grafiği (Bağımlı Değişken= Sosyal İzolasyon Puanları)

Normal olasılık grafiği 45 derecelik bir çizgiyi göstermesi normallik sayıtlılarını karşılaması anlamına gelmektedir. İnternet bağımlılığının normal olasılık

grafiği incelendiğinde normal olasılık grafiğinin 45 derecelik çizgiyi göstererek normallliği karşıladığı görülmektedir.

Sabit varyansı test etmek için artıkların saçıntı grafiğine bakılmıştır.

Şekil 3.15 Regresyon Modeli İçin Artıkların(Rezidüellerin) Saçıntı(Skatter) Grafiği
(Bağımlı Değişken = Sosyal İzolasyon Puanları)

Saçıntı grafiğine göre artıklar rastgele ve dengeli dağılım göstererek sabit varyans sayıltısını karşılamaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Cinsiyet, yaş, sınıf, okul, aile durumu, cihaz kullanma süresi, kullanılan cihaz türü ve kullanma amacı gibi değişkenlerinin internet bağımlılığı üzerinde bazı unsurların etkilerini değerlendirmek için lojistik regresyon analizi uygulanmıştır. Analize geçmeden önce uç değer, çoklu ortak doğrusallık gibi varsayımlar test edilmiştir. İki yönlü uç değer taraması yapılmıştır ve değişkenlerin standart puanları kullanılmıştır. Bu standart puanlar $|z| > 3$ ise uç değer olarak kabul edilebilir (Kline, 2016). Yapılan inceleme sonucunda veri setinde 30 adet tek yönlü uç değere rastlanmıştır ve bu veriler veri setinden çıkartılmıştır. Daha sonra çok yönlü uç değer taraması yapılmış ve bu bağlamda Mahalanobis uzaklığı (D) istatistiği kullanılmıştır. Bu istatistik ile uç değerlerin belirlenmesinde χ^2 değerinin anlamlı olması ($p < .001$) olması gerekmektedir. Yapılan çok yönlü uç değer incelemesinde İnternet Bağımlılığı Ölçeği için serbestlik derecesi 1 ve manidarlık derecesi (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı) .001 olan 10.828 χ^2 tablo değerine göre 1 adet çok yönlü uç değere rastlanmıştır ve veri setinden çıkartılmıştır. Uç değer taramasının ardından çoklu ortak doğrusallık varsayımı VIF değerleri üzerinden incelenmiştir ve çoklu ortak doğrusallık problemi bulunmadığı görülmüştür ($VIF < 10$).

4.1 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenini yani erkek ve kadın bireyleri hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.1 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.1 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= Cinsiyet)

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	589.338	-.354
	2	589.336	-.358
	3	589.336	-.358

Tablo 4.1 'de görülen değerlere göre modelin -2LL değerinin başlangıç noktasının 589.338 olduğu görülmektedir. Mükemmel uyumu ifade eden -2LL değerinin sıfır olması göz önünde bulundurulduğunda, çıkan değer oldukça yüksektir.

Tablo 4.2'de lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.2 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= Cinsiyet)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Kadın	Erkek	
Kadın	256	0	100.00
Erkek	179	0	0.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			58.9

Tablo 4.2 incelendiğinde analizi yapılan yordayıcı değişken açısından durum gözden geçirildiğinde; ilk olarak yapılan sınıflandırma sonuçları sonucunda araştırma grubundaki tüm katılımcıların kadın olarak sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %58.9 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3'de başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.3 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= Cinsiyet)

Adım 0	B	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)
Sabit	-.358	.097	13.485	1	.000	.699

Tablo 4.3'te, başlangıç modelini olan sabit terim, sabit terimin standart hatası, değişkenin anlamlılığını analiz eden Wald istatistiği, Wald istatistiğinin serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi $\text{Exp}(\beta)$, diğer bir ifade ile üstel lojistik regresyon katsayısına yer verilmektedir. Üstel lojistik katsayısı, odds oranını temsil etmektedir.

Tablo 4.4'de başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.4 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= Cinsiyet)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	p
	İnternet Bağımlılığı	.080	1	.777
	Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)	.080	1	.777

Tablo 4.4'de sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değer anlamlı olmadığı görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=0.80$, $p=.777$. Bu değer anlamlı olmaması modele dâhil edilmemiş yordayıcı değişkenin yani internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını işaret etmektedir.

4.2 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının yaş değişkenini yani 14-15 yaş ve 16 yaş üzeri bireyleri hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.5 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.5 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= Yaş)

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	600.532	-.152
	2	600.532	-.152

Tablo 4.5'te modelin -2LL değerinin başlangıç noktasının 600.532 olduğu görülmektedir. -2LL değerinin sıfır olduğu bilindiğinde bu değer oldukça yüksektir ve mükemmel uyuma karşılık gelmektedir.

Tablo 4.6'da lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.6 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= Yaş)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	14-15 Yaş	16 Yaş ve Üzeri	
14-15 Yaş	234	0	100.00
16 Yaş ve Üzeri	201	0	0.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			53.8

Tablo 4.6 incelenerek, bu çalışmada ele alınan yordayıcı değişken açısından durum değerlendirildiğinde; ilk sınıflandırma sonuçları doğrultusunda araştırma grubunda yer alan tüm katılımcıların 14-15 yaş olarak sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %53.8 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7'de başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= Yaş)

Adım 0	B	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)
Sabit	-.152	.096	2.499	1	.114	.859

Tablo 4.7'de başlangıç modelini oluşturan sabit terim, sabit terime ilişkin standart hata, değişkenin anlamlılığını test etmesini sağlayan Wald istatistiği, Wald

istatistiğinin üstel lojistik regresyon katsayısı, yani serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi ile $\text{Exp}(\beta)$ yer almaktadır. Odds oranını temsil eden üstel lojistik katsayısı olmaktadır.

Tablo 4.8’de başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.8 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= Yaş)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	P
	İnternet Bağımlılığı	.157	1	.692
Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)		.157	1	.692

Tablo 4.8’de sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değer anlamlı olmadığı görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=0.157$, $p=.692$. Bu değer anlamlı olmaması modele dahil edilmemiş yordayıcı değişkenin yani internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını işaret etmektedir. Bir başka ifade ile internet bağımlılığı düzeylerinden yola çıkarak katılımcıların yaşlarına yönelik bir yordama yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

4.3 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Okul Türüne Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının okul türü değişkenini yani adrese dayalı okulları ve proje okulları hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.9 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.9 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= Okul Türü)

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	560.486	-.621
	2	560.442	-.642
	3	560.442	-.642

Tablo 4.9 incelendiğinde modelin -2LL değerinin 560.486 ile başladığı görülmektedir. Mükemmel uyuma karşılık gelen -2LL değerinin sıfır olduğu göz önüne alındığında, bu değer oldukça yüksektir.

Tablo 4.10'da lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.10 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= Okul Türü)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Adrese Okullar	Dayalı Proje Okulları	
Adrese Dayalı Okullar	285	0	100.00
Proje Okulları	150	0	0.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			65.5

Tablo 4.10 incelenmiş ve çalışmanın yordayıcı değişken açısından durum değerlendirildiğinde; ilk sınıflandırma sonuçları doğrultusunda araştırma grubunda yer alan tüm katılımcıların adrese dayalı okullarda olduğu kabul edilerek sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %65.5 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.11'de başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.11 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= Okul Türü)

Adım 0	β	Standart Hata	Wald	sd	P	Exp(β)
Sabit	-.642	.101	40.487	1	.000	.526

Tablo 4.11'de yer verildiği üzere, başlangıç modelini ortaya koyan sabit terim, sabit terime ilişkin standart hata, değişkenin anlamlılığını ortaya koyan Wald istatistiği, Wald istatistiğinin serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi ile Exp(β), kısaca üstel lojistik regresyon katsayısı bulunmaktadır. Odds oranının temsili, üstel lojistik regresyon katsayısıdır.

Tablo 4.12'de başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.12 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= Okul Türü)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	p
	İnternet Bağımlılığı	1.823	1	.177
	Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)	1.823	1	.177

Tablo 4.12’de sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değer anlamlı olmadığı görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=1.823$, $p=.177$. Bu değer anlamlı olmaması modele dahil edilmemiş yordayıcı değişkenin yani internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını işaret etmektedir. Bir başka ifade ile internet bağımlılığı düzeylerinden yola çıkarak katılımcıların devam ettikleri okula yönelik bir yordama yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

4.4 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin Aile Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının aile durumu değişkenini yani anne-babanın birlikte olduğu ve ayrı olduğu durumları hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.13 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.13 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= Aile Durumu)

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	289.751	-1.623
	2	272.296	-2.136
	3	271.675	-2.257
	4	271.674	-2.263
	5	271.674	-2.263

Tablo 4.13 incelendiğinde modelin -2LL değerinin 289.751 ile başladığı görülmektedir. Mükemmel uyuma karşılık gelen -2LL değerinin sıfır olduğu göz önüne alındığında, bu değer oldukça yüksektir.

Tablo 4.14’de lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.14 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= Aile Durumu)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Anne-Baba Birlikte	Anne-Baba Ayrı	
Anne-Baba Birlikte	394	0	100.00
Anne-Baba Ayrı	41	0	0.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			90.6

Tablo 4.14 incelenerek, bu çalışmada ele alınan yordayıcı değişken açısından durum değerlendirildiğinde; ilk sınıflandırma sonuçları doğrultusunda araştırma grubunda yer alan tüm katılımcıların anne-babasının birlikte olduğu kabul edilerek sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %90.6 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.15’de başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.15 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= Aile Durumu)

Adım 0	B	Standart Hata	Wald	sd	P	Exp(β)
Sabit	-2.263	.164	190.141	1	.000	.104

Tablo 4.15’te, başlangıç modelini ortaya koyan sabit terim, sabit terimle ilgili standart hata, değişkenin anlamlılığını gösteren Wald istatistiği, Wald’in serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi ile Exp(β), yani üstel lojistik regresyon katsayısı yer almaktadır. Üstel lojistik katsayısı, odds oranına karşılık gelmektedir.

Tablo 4.16’da başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.16 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= Aile Durumu)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	P
	İnternet Bağımlılığı	.775	1	.379
	Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)	.775	1	.379

Tablo 4.16’da sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değer anlamlı olmadığı görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=.775$, $p=.379$. Bu değer anlamlı olmaması modele dahil edilmemiş yordayıcı değişkenin yani internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını işaret etmektedir. Bir başka ifade ile internet bağımlılığı düzeylerinden yola çıkarak katılımcıların anne-babalarının birlikte veya ayrı yaşamalarına yönelik bir yordama yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

4.5 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türüne Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının internete bağlanırken kullanılan cihaz türü yani telefon ve bilgisayar cihazlarını hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.17 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.17 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	340.512	-1.494
	2	330.383	-1.874
	3	330.214	-1.932
	4	330.214	-1.933
	5	330.214	-1.933

Tablo 4.17 incelendiğinde modelin -2LL değerinin 340.512 ile başladığı görülmektedir. Mükemmel uyuma karşılık gelen -2LL değerinin sıfır olduğu göz önüne alındığında, bu değer oldukça yüksektir.

Tablo 4.18’de lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.18 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Telefon	Bilgisayar	
Telefon	380	0	100.00
Bilgisayar	55	0	0.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			87.4

Çalışmada yer alan yordayıcı değişken yönünden durum değerlendirmesi yapıldığında; Tablo 4.18 incelenmiş ve ilk sınıflandırma sonuçları sonucunda araştırma grubundaki tüm katılımcıların internete bağlanırken telefon kullandığı kabul edilerek sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %87.4 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.19’da başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.19 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü)

Adım 0	β	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)
Sabit	-1.933	.144	179.493	1	.000	.145

Tablo 4.19’da, başlangıç modelini oluşturan sabit terim, sabit terimin standart hatası, değişkenin anlamlılığı Wald, Wald’in serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi ile Exp(β), üstel lojistik regresyon katsayısı yer almaktadır. Üstel lojistik katsayısı, odds oranını temsil etmektedir.

Tablo 4.20’de başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.20 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanırken Kullanılan Cihaz Türü)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	p
	İnternet Bağımlılığı	.011	1	.915
	Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)	.011	1	.915

Tablo 4.20’de sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değer anlamlı olmadığı görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=.011$, $p=.915$. Bu değer anlamlı olmaması modele dahil edilmemiş yordayıcı değişkenin yani internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını işaret etmektedir. Bir başka ifade ile internet bağımlılığı düzeylerinden yola çıkarak katılımcıların internete bağlanırken telefon veya bilgisayar kullanma durumlarına yönelik bir yordama yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

4.6 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin İnternete Bağlanma Amacına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılığı Ölçeği puanlarının internetin kullanım amacı yani eğitim-öğretim amaçlı ve Diğer amaçlarla kullanımını hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirleyebilmek amacıyla Lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 4.21 incelendiğinde başlangıç bloğu (Blok 0) ya da başlangıç modeli için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.21 Başlangıç Modeli İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

İterasyon		-2Log Olabilirlik (-2LL)	Kat Sayılar Sabit
Adım 0	1	602.649	.060
	2	602.649	.060

Tablo 4.21 incelenmiş ve modelin -2LL değerinin 602.649 ile başladığı kaydedilmiştir. -2LL değeri mükemmel uyuma karşılık gelmekte ve bu değer sıfır olduğu değerlendirildiğinde, bu değer oldukça yüksektir.

Tablo 4.22’de lojistik regresyon analizi sonucunda elde edilen ilk sınıflandırma durumu sunulmaktadır.

Tablo 4.22 Lojistik Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen İlk Sınıflandırma Durumu(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Eğitim-Öğretim	Diğer	
Eğitim-Öğretim	0	211	0.00
Diğer	0	224	100.00
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			51.5

Tablo 4.22 incelenerek, bu çalışmada ele alınan yordayıcı değişken açısından durum değerlendirildiğinde; ilk sınıflandırma sonuçları doğrultusunda araştırma grubunda yer alan tüm katılımcıların interneti eğitim-öğretim amacı dışında; diğer amaçlarla kullandığı kabul edilerek sınıflandırıldığı ve doğru sınıflandırma yüzdesinin %51.5 olduğu görülmektedir.

Tablo 4.23’de başlangıç modelinde/eşitlikte yer alan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.23 Başlangıç Modelince/Eşitlikte Yer Alan Değişkenler(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım 0	B	Standart Hata	Wald	sd	P	Exp(β)
Sabit	.060	.096	.388	1	.533	1.062

Tablo 4.23’te de görüldüğü üzere, burada başlangıç modelini oluşturan sabit terim, sabit terime ilişkin standart hata, değişkenin anlamlılığını test eden Wald istatistiği, Wald istatistiğinin serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi ile Exp(β), yani üstel lojistik regresyon katsayısı yer almaktadır. Üstel lojistik katsayısı, odds oranını temsil etmektedir.

Tablo 4.24’te başlangıç modelinde yer almayan değişken sunulmaktadır.

Tablo 4.24 Başlangıç Modelinde Yer Almayan Değişken (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım 0	Değişken	Skor	Sd	P
	İnternet Bağımlılığı	17.304	1	.000
	Hata Ki-kare İstatistiği (χ^2)	17.304	1	.000

Tablo 4.24’te sunulan başlangıç modelinde yer almayan değişken araştırmanın yordayıcı değişkenidir. Tabloda yer alan hata ki-kare istatistiği incelendiğinde bu değerin anlamlı olduğu görülmektedir, $\chi^2_{\beta_0}=17.304$, $p<.05$. Bu değerin anlamlı olması modele dahil edilmemiş yordayıcı değişkene ilişkin katsayının, sıfırdan anlamlı derecede farklı olduğunu işaret etmektedir. Bir başka ifade ile internet bağımlılığı değişkeninin modele dahil edilmesinin, modelin yordama gücünü arttıracak görülmektedir.

Tablo 4.25’te internet bağımlılığı düzeyi yordayıcı değişkenini modele girdiği durum için iterasyon öyküsü sunulmaktadır.

Tablo 4.25 Yordayıcı Değişkenin Modele Girdiği Durum İçin İterasyon Öyküsü (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

İterasyon	Katsayılar		
Adım	-2LL	Sabit	İnternet Bağımlılığı
1	584.977	-1.386	.019
2	584.940	-1.449	.020
3	584.940	-1.449	.020

Tablo 4.25 incelendiğinde, başlangıçta yer alan iterasyon öyküsü, sadece sabit terimin yer aldığı başlangıç modeli içinken, bu tablodaki iterasyon öyküsü amaçlanan model içindir. Başlangıçta 602.649 olan -2LL değerinin, 584.940’a gerilediği görülmektedir. Sadece sabit terimin yer aldığı temel modele, internet bağımlılığı yordayıcı değişkeni girdiğinde, -2LL farkı 17.709’dur. Bu durumda modelin uyumunda meydana gelen değişme anlamlıdır.

Tablo 4.26’da model katsayılarına ilişkin Omnibus Testi sonucu sunulmaktadır.

Tablo 4.26 Model Katsayılarına İlişkin Omnibus Testi (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım		Ki-Kare	Sd	p
1	Adım	17.709	1	.000
	Blok	17.709	1	.000
	Model	17.709	1	.000

Tablo 4.26 incelendiğinde, model ki-kare değerine ilişkin p değerinin anlamlı olması, yordanan değişken ile yordayıcı değişkenler kombinasyonu arasında ilişkinin varlığını göstermektedir. Model ki-kare istatistiğinin anlamlı olması “sadece sabit terimin yer aldığı başlangıç modeli ile yordayıcı değişkenin analize girmesiyle oluşan amaçlanan model arasında anlamlı fark yoktur” şeklinde H_0 hipotezinin reddedilmesi ve yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki ilişkinin desteklenmesi demektir.

Tablo 4.27’de amaçlanan modelin özeti sunulmaktadır

Tablo 4.27 Amaçlanan Modelin Özeti (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım	-2LL	Cox&Snell R^2	Nagelkerke R^2
1	584.940	.040	.053

Tablo 4.27’de sunulan Cox&Snell R^2 değeri incelendiğinde, yordayıcı değişken yani internet bağımlılığı düzeyi analize girdiğinde, interneti kullanma amacı değişkenindeki varyansın %4’ünü açıklamaktadır. Nagelkerke R^2 değeri ise %5.3’tür.

Tablo 4.28’de Hosmer ve Lemeshow Testi sonucu sunulmaktadır.

Tablo 4.28 Hosmer ve Lemeshow Testi (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım	Ki-kare	Sd	P
1	5.708	8	.680

Tablo 4.28 incelendiğinde, yordayıcı değişken analize girdiğinde, Hosmer ve Lemeshow testi sonucu anlamlı çıkmamaktadır, $p=.680$. Bu değer anlamlı olmaması, modelin kabul edilebilir bir uyuma sahip olduğunu ve bu sonuç modelimizi desteklemektedir (Pallant, 2016).

Tablo 4.29’da lojistik regresyon modeli sonucu elde edilen sınıflandırma tablosu yer sunulmaktadır.

Tablo 4.29 Lojistik Regresyon Modeli Sonucu Elde Edilen Sınıflandırma Tablosu(Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	Eğitim-Öğretim	Diğer	
Eğitim-Öğretim	121	90	57.3
Diğer	87	137	61.2
Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			59.3

Tablo 4.29’e ilişkin değerlendirmelere geçmeden önce, Tablo 22’de sunulmuş olan ilk sınıflandırma sonuçları hatırlanacak olursa, eğitim-öğretim için interneti kullananlar 211 kişi, diğer amaçlarla interneti kullananlar ise 224 kişi olmak üzere, doğru sınıflandırma oranı %51.5 olarak bulunmuştu. Lojistik regresyon modeli sonucunda elde edilen sınıflandırma sonucu incelendiğinde ise, yordayıcı değişken yani internet bağımlılığı düzeyine göre yapılan sınıflandırmayla, interneti eğitim-öğretim amacıyla kullanan 211 kişinin 121’i doğru, 90’ı yanlış sınıflandırılmış olup, doğru sınıflandırılma oranı %57.3’tür. İnterneti eğitim-öğretim dışında diğer amaçlarla kullanan 224 kişinin 137’si doğru, 87’si yanlış sınıflandırılmış olup, doğru sınıflandırılma oranı %61.2’dir. Amaçlanan modele ilişkin toplam doğru sınıflandırma oranı ise %59.3’tür.

Tablo 4.30’da amaçlanan model değişkenlerinin katsayı tahminleri sunulmaktadır.

Tablo 4.30 Amaçlı Model Değişkenlerinin Katsayı Tahminleri (Bağımsız Değişken= İnternete Bağlanma Amacı)

Adım	B	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)	
1	İnternet Bağımlılığı	.020	.005	16.624	1	.000	1.020
	Sabit	-1.449	.381	14.480	1	.000	.235

Tablo 4.30 incelendiğinde, internet bağımlılığı yordayıcı değişkenindeki 1 birimlik artışın, interneti eğitim-öğretim dışında diğer amaçlarla kullanıyor olma odds'unda %2'lik $[(1-1.020)*100]$ artışa yol açtığı görülmektedir. Bir başka şekilde yorumlanacak olursa internet bağımlılığı düzeyi arttıkça, interneti eğitim-öğretim dışında diğer amaçlarla kullanıyor olma olasılığı artmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, & Büyüköztürk, 2012).

4.7 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Akran İlişkileri Alt Boyutları (Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık) Arasındaki Korelasyonlar

Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile akran ilişkileri alt boyutları (birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık) arasındaki Pearson korelasyon katsayıları, standart sapma değerleri ve ortalamaları hesaplanmıştır. SPSS programında yapılan hesaplama sonuçları Tablo 4.31'de aktarılmıştır.

Tablo 4.31 Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Yordayıcı Değişkenler Arası Korelasyonlar- Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	$\bar{x}$	SS	İnternet Bağımlılığı	Birliktelik	Çatışma	Yardım	Koruma	Yakınlık
İnternet Bağımlılığı	78.53	24.0	1.00					
Birliktelik	13.07	3.76	-.097*	1.00				
Çatışma	9.22	3.61	.288**	.027	1.00			
Yardım	21.94	4.23	-.206**	.423**	-.090	1.00		
Koruma	15.48	3.8	-.124**	.487**	-.059	.615**	1.00	
Yakınlık	20.51	4.36	-.121*	.488**	-.045	.611**	.644**	1.00

*p<.05, **p<.01

Tabloda yer alan sonuçlar analiz edilmiştir. Yapılan analizde internet bağımlılığı ile birliktelik ($r = -.097$, $p < .05$), yardım ($r = -.206$, $p < .01$), koruma ($r = -.124$, $p < .01$) ve yakınlık ($r = -.121$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunurken, çatışma ($r = .288$, $p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bunun yanında akran ilişkileri ölçeğinin alt boyutları arasındaki korelasyon ilişkisi incelenmiştir. Yapılan incelemede akran ilişkileri alt boyutlarından birliktelik, yardım,

koruma ve yakınlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Çatışma alt boyutu ile birliktelik, yardım yakınlık, koruma arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak lise öğrencileri arasında akranlarıyla kurulan birliktelik, yardımlaşma, koruma ve yakınlık internet bağımlılığını azalttığını, buna karşın çatışma düzeyinin artmasının internet bağımlılığını arttıran bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Akranlarla ilişkilerde kurulan yakınlığın bireyleri internete yönelmekten koruduğunu, akranlarla ilişkilerde yaşanan sorunların, çatışmaların bağımlılığı pekiştirdiğini ifade edebiliriz.

4.8 Lise Öğrencilerinin Akran İlişkileri ve Akran İlişkileri Alt Boyularının (Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık) İnternet Bağımlılığını Yordamasına İlişkin Bulgular

İnternet bağımlılığının akran ilişkileri ölçeğinin alt boyutları olan birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık ve cinsiyet değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık ve cinsiyet değişkenlerinin internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz tablosu sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 4.32 Lise Öğrencilerinde Birliktelik, Çatışma, Yardım, Koruma, Yakınlık, Cinsiyet Değişkenlerinin İnternet Bağımlılığına Etkisi

Değişken	B	Standart Hata	β	T	P	İkili r	Kısmi R
Sabit	81.309	6.214		11.354	.000**		
Birliktelik	-.240	.310	-.042	-.774	.440	-.097	-.037
Çatışma	1.641	.273	.275	6.0009	.000**	.288	.279
Yardım	-.905	.311	-.180	-2.905	.004**	-.206	-.139
Koruma	.089	.361	.016	.247	.805	-.124	.012
Yakınlık	.059	.319	.012	.184	.854	-.121	.009

$$R=.342 \quad R^2=.117$$

$$F_{(5, 429)}=11.354 \quad p<.05$$

Yukarıdaki tablodan da yer alan sonuçlar analiz edildiğinde birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık değişkenleri ile lise öğrencilerinin internet bağımlılığı

puanları arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre birliktelik, çatışma, yardım, koruma, yakınlık, değişkenleri birlikte internet bağımlılığını ($R=.342$ $R^2=.117$ $p<.05$) toplam varyansının %11,4'ünü açıklamaktadır. Yani yukarıda analiz edilen değişkenlerin internet bağımlılığına etkisi %11,4'tür.

Standardize edilmiş regresyon analizi katsayısına göre (β) yordayıcı değişkenlerin etki büyüklükleri sıralaması büyükten küçüğe; çatışma, yardım, birliktelik, koruma, yakınlıktır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-Testi sonuçları analiz edildiğinde sadece çatışma ve yardım değişkenlerinin etkili bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Regresyon değişkeninin katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde çatışma değişkeni ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde (6.0009) anlamlı ($p<.01$) ilişki, yardım değişkeni ile internet bağımlılığı arasında olumsuz yönde (-2.905) anlamlı ilişki ($p<.005$) bulunmuştur. Yani akran ilişkileri alt boyutundan çatışma ve yardım alt boyutunun internet bağımlılığını anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Çıkan sonucu, arkadaşlık ilişkisindeki yaşanan çatışmaların artması doğru orantılı olarak internet bağımlılığı düzeyini artırırken, akranlar arasındaki yardımlaşma ve destek düzeyi artışının ters orantılı olarak internet bağımlılığını azaltan etkisinin olduğu şeklinde ifade edebiliriz. Analiz sonucunda kısaca denilebilir ki; akranlar arasında çatışma arttıkça internet bağımlılığı da artmakta, yardım düzeyi arttıkça internet bağımlılığı azalmaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada internet bağımlılığı ile akran ilişkileri incelenmiştir. Bunun yanında cinsiyet, yaş, okul türü, anne-baba birliktelik durumu, internete bağlanılan cihaz türü, internete bağlanma amacı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışmada lojistik regresyon yöntemiyle istatistik analizi yapılmış ve sonuçlar kaydedilmiştir. Çalışmanın bu kısmında, incelenen alt problemlere ilişkin toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ortaya çıkan sonuçlar tartışılmış ve ilgili alan yazın çerçevesinde değerlendirilmiştir.

5.1 “Lise Öğrencilerinin Cinsiyet, Yaş, Okul Türü, Anne-Baba Birliktelik Durumu, İnternete Bağlanılan Cihaz Türü, İnternete Bağlanma Amacı, Akran İlişkileri İnternete Bağımlı Olup Olmadıklarını Ne Düzeyde Yordamaktadır?” Alt Problemine İlişkin Bulgular

Yürütülen çalışmada internet bağımlılığı ve internet bağımlılığı ile cinsiyetin arasında anlamlı bir ilişki olmadığı cinsiyetin internet bağımlılığını etkilemediği bulunmuştur. Lojistik Regresyon Analizi sonucunda odds oranı değerlerinin %95 olasılıklı güven aralıkları 1 değerinden küçük olduğu için cinsiyetin internet bağımlılığını yordama da anlamlı etkisinin olmadığı söylenebilmektedir. Alan yazında bununla ilgili çalışmalarda tam anlamıyla ortak bir sonuç bulunmamakta ve çalışma sonuçları ikiye ayrılmaktadır.

Gökçearslan ve Günbatır, (2012); Jang, Hwang ve Choi, (2008); Ko ark., (2009); Günüş, (2009); İnan (2010); Akhter (2013); Derin (2013), Effatpanah ve ark. (2020), Boz (2021) araştırmalarında cinsiyete göre internet bağımlılığının düzeyinin anlamlı düzeyde değiştiği ve tüm çalışmalarda erkeklerin kızlara göre internet başında geçirdikleri sürenin daha fazla olduğu ve internet bağımlılığı puanlarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Buna karşın Nakayama ve ark. (2020); Kuss, van-Rooij, Shorter, Griffiths ve van-de Mheen, (2013); Mihara ve diğerleri, (2016) problemli internet kullanımı ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmasında kadınların erkeklere göre problemli internet kullanımıyla ilgili anlamlı düzeyde risk grubunda olduğunu ifade etmişlerdir. Bundan farklı olarak Ceyhan (2011), Doğan, Işıklar ve

Eroğlu (2008), Koyuncu ve ark.(2012), Başgün (2020) yapılan araştırma sonuçlarıyla paralellik gösteren çalışma sonuçları ortaya koyarak araştırma sonuçlarında cinsiyetin internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Mevcut çalışmada kurulan hipotez internet bağımlılığının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermesi yönünde idi. Ulaşılan bu sonucun pandemi nedeniyle eğitime uzaktan devam edilmesi sebebiyle tüm öğrencilerin süreci ister istemez internet aracılığıyla yürütüyor olmasının da etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Bu süreçte lise öğrencilerinde cinsiyet fark etmeksizin öğrenciler internet başında uzun saatler normal sürecin dışında ders dinlemek, çalışma yapmak için uzun saatler ve bundan dolayı da istekten ziyade zorunluluk durumu bu sürecin kız ve erkekler için aynı düzeyde farkın olumlamasına yönelik çıkan sonuçta etkisinin olduğu yorumlanabilir. Bu durum internete bağlanma amacına eğitim-öğretim seçeneği işaretleyenlerin sayısı diğer (sosyal medya, alışveriş, dizi film, oyun) seçeneği işaretleyenler karşısında büyük bir oran (%48,7) çıkması da bu yorumu destekler nitelik taşımaktadır.

Araştırmada yaş ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcılar 14-15 yaş ve 16 yaş üzeri olarak kategorilendirilmiştir. Yapılan çalışmada gruplar arası kategorilendirmeleri belirlerken alan yazındaki araştırmalar incelenmiştir. Günüş (2009) tarafından yaşın arasında internet bağımlılığına anlamlı etkisinin olduğu araştırmada aradaki farkın 14 ve 15 yaş arasında bulunan fark anlamlı değilken 14- 15 yaş ile 16 yaş ve üzeri yaş düzeyleri arasındaki farkların anlamlı olduğu bulunmuştur. Aytaç (2020) siber zorbalık ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında 11. ve 12. sınıfların alt sınıflara göre bağımlılığın anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Belirtilen sınıf seviyelerinde 9. ve 10. sınıflar 14-15 yaşa karşılık gelirken 11. ve 12. sınıf seviyesinde 16 yaş ve üzerine denk gelmektedir. Yine başka bir çalışmada 14-16 yaş arası bağımlılık puanı artarken 16 dan sonra düştüğü kaydedilmiştir (Sabaz, 2020). Bundan dolayı kategorilendirme yapılırken kesme noktasının 15 yaş ve altı ile 16 yaş ve üzeri olması uygun bulunmuştur.

Araştırmada bireysel değişkenlerin internet bağımlılığına etkisinin incelemesinde yaş değişkeninin internet bağımlılığına anlamlı düzeyde etkisinin olmadığı internet bağımlılığının modelin yordama gücüne anlamlı katkı sağlamadığını, bir başka ifade ile internet bağımlılığı düzeyinden yola çıkarak katılımcıların yaşlarına yönelik bir yordama yapılamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında Kırıcı (2020)

lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve alektisimi ile otonomi ilişkisini inceldiği çalışmada yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmadığı dile getirilmektedir. Baylyyeva (2019) lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunamadığını kaydetmiştir. Erden (2019), lise öğrencilerinde özgüven ile internet bağımlılığı ilişkisini araştırdığı çalışmada yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmadığını kaydetmiştir. Sabaz (2020), ergenlerde internet bağımlılığının akademik engelleme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkisini incelediği çalışmada 14, 15, 16, 17 yaş arasında analiz sonucunda farklı puanlar elde etmiş olsa da bunların anlamlı olmadığını bulmuştur. Boz (2021) tarafından yürütülen sağlık çalışanlarının çocuklarında internet bağımlılığı ve yalnızlık çalışmada yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı fark bulunamamıştır.

Yaş ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulan çalışmalarda mevcuttur. Bazı çalışmalarda yaş arttıkça internet bağımlılığı artarken, bazı çalışmalarda da yaş azaldıkça internet bağımlılığının arttığı görülmektedir. Bu çalışmalar iki yönlü sonuçlarda sonuç vermektedir. (Bilge, 2019; Kısa, 2018; Bozkur, 2013; Dikme, 2014; Sechi, Loi ve Cabras, 2021) tarafından yürütülen çalışmalarda yaşın artmasıyla internet bağımlılığının arttığı yönündeki çalışma sonuçları bulunmaktadır. Bunun yanında yapılmış olan çalışmalarda yaş azaldıkça internet bağımlılığının arttığı yönünde çalışma sonuçları yazında yer almaktadır (Ceyhan, 2016; Köksal, 2015; Turan, 2015).

Gelişen ve değişen dünya ile birlikte internete erişim kolaylaşmakta ve çocuklar artık doğar doğmaz internetin varlığıyla dünyaya gelmektedir (Usta, 2020). Yaşın internet bağımlılığına etkisinin olduğu araştırmalar aradaki yaş farkının fazla olduğu çalışmalar olduğu gözlemlenmiştir (Arslan, 2020; Kısa, 2018; Dikme, 2014; Ceyhan, 2016; Turan, 2015). Araştırmamızda lise öğrencilerinde internet bağımlılığı üzerinde çalışılmıştır. Bundan dolayı yaş aralığı kısıtlıdır ve internet için okuldan kalan süresi ve internete ayıracağı zaman sınırlandırılmıştır. Bu yüzden birbirine yakın sonuçların yani anlamlı farkın çıkmaması anlaşılabilir.

Araştırma veri setlerinin toplandığı süreçte pandemi döneminde olunması çocukların uzaktan eğitimin sürdürülmesi sonucu öğrenciler için yaş fark etmeksizin internete girme, interneti kullanma gerekli olmuştur. Okula devam eden tüm yaş

gruplarında eğitimin internet aracılığıyla bilgisayar, telefon veya tabletle sürdürülmesinden dolayı ortaya çıkan sonuçlar süreçte öğrencilerin internet başında istese de istemese de geçirdikleri süreyi artırmış bu yüzden normal zamanda yapılmış olan bir ölçümde çıkabilecek farkı en aza indirmiştir. Yine bununla ilişkili olarak pandemi döneminde özellikle 18 yaş altına sokağa çıkma kısıtlamasının uygulanması sonucunda günün neredeyse tamamını evde geçirmek zorunda olan çocuklar ve ergen bireyler için alternatif ve ulaşılabilir ilk zaman geçirme aktivitesi internet olması da çıkan sonuçta etkisinin olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmamızda okul türleri proje okulları (fen lisesi, sosyal bilimler lisesi), adrese dayalı liseler (Anadolu liseleri, meslek liseleri) olarak kategorilendirilmiştir. Bu kategorilendirme yapılırken literatürdeki çalışmalarda anlamlı farkın olduğu gruplar göz önüne alınarak kategorilendirme yapılmıştır (Bilge, 2019; Ceylan, 2011). Çalışmamızda proje okulu ya da adrese dayalı okul türünde öğrenim görüyor olmak ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın taramasında okul türü değişkeni ile internet bağımlılığı ilişkisini inceleyen araştırmalarda benzer sonuçlar ortaya koyulmuş, okul türü ile internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı görülmüştür (Gençer, 2011; Kırıcı, 2020; Derin, 2013; Koyuncu ve ark. 2012; Gencer, 2011; Başgün, 2020). Bunun yanında bu sonuçların aksine okul türü ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunduğu sonuçları olan çalışmalarda mevcuttur (Ceylan, 2011; Bilge, 2019). Çok programlı Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin anadolu lisesi ve fen lisesinde okuyan öğrencilere oranla internet bağımlılığı düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Erden, 2019).

Çıkan sonuca göre alan yazında benzer araştırmalarında mevcut olmasının yanında pandemi dönemi sebebiyle yeni oluşan sosyal, akademik, günlük yaşamda bireylerin interneti kullanma durumunun istekten ziyade ihtiyaç durumuna geldiği bir ortam oluşmuştur. Gerek evden sürdürülen uzaktan eğitimde tüm okul türlerinin programlarını yaparken ve iletişim kurarken whatsapp, telegram, bip vb. platformlardan iletişim ağının kurulması, derslerin EBA, Zoom vb. platformlardan yürütülmesi, gerek araştırma, soru çözümü, ders tekrarı veya farklı sitelerden konuya ilişkin sunulan videolu anlatımların bu sonucun oluşmasına etkisi olabileceği söylenebilir.

Araştırmada anne- baba birliktelik durumuna göre internet bağımlılığına anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına paralel

olarak alan yazında anne- baba birliktelik durumunun internet bağımlılığına etkisinin olmadığı çalışmalar bulunmaktadır (Usta,2020; Kodaman, 2019; Yazar, 2019; Aytac, 2020; Kısa, 2018). Ancak bu sonuçların yanında alan yazında anne-baba birliktelik durumunun internet bağımlılığına anlamlı etkisinin olduğu araştırma bulguları da yer almaktadır (Kısa, 2018; Gür, 2019). Boşanmış aile çocukları ile anne-baba birlikte olan aile çocuklarındaki ebeveynlerin ayrı olduğu evlerdeki çocuklarda internet bağımlılığının daha yüksek olmasını, denetim mekanizmalarından birisinin eksikliğinin bu duruma sebep olabileceği ifade edilmiştir (Kısa, 2018).

Araştırmamızda aile birlikteliğinin internet bağımlılığına anlamlı etkisinin olmaması durumu COVID-19 salgını sürecinde anne babanın çalışırken çocukların evde kalması sonucunda internetin onları meşgul edebilecek alternatif oluşturması, yüz yüze eğitimin olmaması sebebiyle arkadaşlarıyla görüşmedikleri için iletişimlerini, sohbetlerini internet aracılığıyla gerçekleştirmeleri COVID-19 dolayısıyla tanıdıklarıyla görüşebilmenin tek yolunun görüntülü sohbetler olması, uzaktan eğitimle sürdürülen dersleri neticesinde uzun süreler internette vakit geçirmek durumunda kalmaları ve ders programlarının günün ilerleyen saatlerinde dahi sürüyor olması ebeveynler tarafından internet kullanım denetimini zorlaştırdığı söylenebilir. Bu yüzden boşanmış veya anne- baba birlikte aileye sahip olmak çocuğun üzerindeki denetim unsurunu farklılaştırmadığından internet bağımlılığına etkisinin olmayabileceği ifade edilebilir.

Araştırmada internete bağlanırken kullanılan cihaz türü ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmada bilgisayar veya mobil olarak bağlanma durumu olarak kategorilendirilmiştir. Kategorilendirme yapılırken pandemiden dolayı evden çıkamayan ve kapatılan internet kafelerden dolayı seçenekler arasına koyulmamıştır. Yapılan istatistik analizi sonucunda cep telefonu veya bilgisayarla internete bağlanmanın internet bağımlılığının anlamlı yordayıcısı olmadığı manidar düzeyde etkilemediği şeklinde bulunmuştur. Alan yazın incelemesinde Kırıcı (2020) internete bağlanmak için kullanılan aracın internet bağımlılığına etkisini araştırmış ve çalışmasında telefon, bilgisayar, tabletin üçünü birlikte kullananların internet bağımlılığı riskinin 2 kat daha yüksek sonucu bulunmuştur. Derin (2013) lise öğrencilerinde internet bağımlılığıyla ilgili yaptığı çalışmasında telefondan bağlananların evden bağlananlara göre internet bağımlısı olma olasılığının 3,5 kat daha

yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında internete bağlanılan cihaz türü ile internet bağımlılığı ilişkisini inceleyen çok az çalışma olduğu görülmüştür.

Çalışma mobilden anında hızlı ve kolay ulaşım ile bilgisayardan bağlanma durumu kıyaslanmıştır. Çalışma sonucu farkın anlamlı olmadığını göstermiştir. Burada veri setlerinin toplanma dönemi öğrencilerin uzaktan eğitim süreciyle ders programlarını yürüttükleri ve evden dışarı çıkma sürelerinin kısıtlı olduğu pandemi sürecine denk gelmiştir. Bunun sonucunda internete erişim her an her saniye mümkün olmakta, gençler zaten telefon veya bilgisayardan interneti kullanmak durumunda kalmaktadırlar. Bundan dolayı aradaki farkın anlamsız çıkmasında pandemi sürecinde günün büyük bir bölümünü internette geçirmek durumunda olan çocuklar için her türlü cihaza erişim aynı kolaylık ve mesafede bulunmakta bu yüzden farkın anlamlı olmaması anlaşılabilir bir durum olmaktadır.

Yapılan çalışmada bir değişken olan internet kullanım amacı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde internet kullanım amacı eğitim-öğretim dışında diğer amaçlara kaydıkcı internet bağımlılığının anlamlı düzeyde arttığı sonucu bulunmuştur. İnterneti eğitim-öğretim dışında diğer amaçlarla kullanıyor olma olasılığı arttıkça internet bağımlılığı düzeyi artmaktadır.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde internet kullanım amacına göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu çalışmalar mevcuttur (Derin, 2013; Guerroror ve diğ., 2020; Kayri, 2014; Leung 2004). İnan (2010) interneti oyun oynamak ve chat yapmak için kullananların internet bağımlılığı riskinin daha fazla olduğu kaydedilmiştir. Çalışmamızın sorusu ve sonucuyla paralel olarak Kırıcı (2020) araştırmasında interneti bilgi edinmek dışında kullananların, bilgi edinmek için kullananlara göre 2.06 kat daha fazla internet bağımlılığı düzeyi yüksek bulunmuştur. Literatürde de bunu destekleyen çalışma sonuçları mevcuttur (Gençer, 2011; Sinkkonen ve ark., 2014 ; Tahiroğlu ve ark. 2010; Tsai, 2003). Bununla ilişkili olarak alan yazın da yürütülen çalışmalarda interneti oyun oynamak amaçlı kullananların diğer amaçlarla kullananlara göre anlamlı düzeyde internet bağımlılığı puanları yüksek bulunmuştur(Ayhan ve Çavuş, 2014; Sarı, 2015). Güneç ve Kayri'nin lise öğrencilerinde yapılan Türkiye'de ki bağımlılık profili çalışmalarında interneti en çok sırasıyla; araştırma, sohbet, müzik-film, oyun, webde sörf, haber için kullandıkları ifade edilmiştir. Türkiye'de öğrencilerin interneti en çok hangi amaçlarla kullandıklarına ilişkin yürütülen çalışmada %58'inin oyun oynama ve chat yapmasına,

%13,9' unun araştırma-ödev yapma amacıyla kullandıkları sonucuna varılmıştır (Bakay, 2001). Bayraktar ve Gün (2007); Usta (2020), öğrencilerin interneti kullanım amaçlarında bilgi, araştırma, öğrenme yerine en çok eğlence ve iletişim için kullandıklarını belirttikleri ifade edilmiştir.

Çalışmamıza katılan katılımcıların interneti kullanma amacı oranlarına bakıldığında %49'u eğitim-öğretim oranını oluştururken %51'i diğer sebeplerle interneti kullandıklarını ifade etmişlerdir. Eğitim- öğretim amacıyla kullananların oranının bu kadar yüksek çıkması verilerin toplandığı dönemle ilişkilendirilince sonuçların beklendik olduğu söylenebilir. Pandemiden dolayı uzaktan eğitime geçilmesiyle derslerini evden yürüten gençler günlerinin büyük bir bölümünü evden internet başında eğitim süreciyle ilişkilendirecek çalışmalar yaparak geçirmiştir.

Özceylan, Toprak ve Doğan (2021), yaptıkları çalışmasında ergenlerde internet bağımlılığını riskinin yüksek olduğunu her iki öğrenciden birinin risk grubunda olduğunu bulmuşlardır. Çalışmalarında bunun en önemli sebebinin gençlerimizin okullarda ve okul dışı zamanlarda sosyal aktivitelerinin olmamasından dolayı olduğu ifade edilmiştir. Çin'de yürütülen bir çalışmada insanların COVID-19 salgını döneminde eğlence için internete harcama yapan kişi sayısının 2 kat artış gösterdiği bulunmuştur. Bu durumda internet bağımlılığının risk faktörlerinin ciddiyetini artırdığı kaydedilmiştir. Bunun yanında sosyal destek azaldıkça COVID-19' un oluşturduğu psikolojik baskının fazlaştığı bu yüzden oyun ve video amacıyla internet kullanımının arttığı ifade edilmiştir (Li, Sun, Meng ve diğ., 2021; Paschke, Austermann, Simon-Kutscher ve diğ., 2021). Verilerimizi topladığımız süreçte COVID-19 salgını nedeniyle evde vakit geçirmek zorunda kalan ve sosyal aktiviteleri neredeyse hiç kalmayan; sosyallik, eğlence, vakit geçirme sebepleriyle internet kullanımına yönelmenin yanı sıra yaşanan salgın süreci ve pandemi koşullarının kısıtlamaları nedeniyle oluşacak psikolojik sorunlara karşı bir kaçış noktası olduğu dile getirilebilir. Ayrıca yasaklar ve kısıtlamalar nedeniyle alışveriş ihtiyaçlarını da internet aracılığıyla sunulan çeşitli uygulamalardan gerçekleştiren gençler için internet kullanımı daha da fazlaştığı ve bu durum sonucunda internet kullanma amaçlarının çeşitlendiği söylenebilir. Bu durumdan dolayı çıkan oranın yüksek olması anlaşılır olduğu ifade edilebilir. Bunun yanında eğitim-öğretim dışındaki amaçlarla internet kullanımının internet bağımlılığına pozitif yönde anlamlı ilişki çıkması da

çalışmamızın literatürle paralellik gösterdiği ve literatürü desteklediği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmamızın da başlığını oluşturan internet bağımlılığı ile akran ilişkileri ilişkisini incelemek için akran ilişkileri internet bağımlılığı arasında regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizde akran ilişkileriyle internet bağımlılığı arasında düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Çıkan sonuçlara göre akran ilişkilerinin internet bağımlılığını %11,4 düzeyde açıkladığı görülmüştür. Akran ilişkileri alt boyutları ile internet bağımlılığı arasında yapılan analizde çatışma alt boyutu ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken; yardım alt boyutu ile internet bağımlılığı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Akranlar arası sorunlar arttıkça internet bağımlılığının arttığı, akranlar arası birlik ve dayanışma arttıkça internet bağımlılığının azaldığı şeklinde ifade edilebilir.

Arkadaşlarıyla yüzyüze gelememe, gerçek hayatta paylaşım yapamama durumlarının gençlerde depresyona ve strese neden olduğu, özellikle arkadaşlığın daha da önemli hale geldiği lise çağındaki gençlerde bu durumun pandemi süreci sonucunda akran ilişkilerine olumsuz etkileri olarak ifade edilmiştir (Parra ve ark. ,2020).

Alan yazın taramasında yalnızlıkla internet bağımlılığı ilişkisini inceleyen çalışmalarda negatif yönde anlamlı ilişkinin olduğu bulunmuştur. Sosyal destek azaldıkça ve kişi yalnızlaştıkça internet bağımlılığının arttığı yönünde ilişki bulunmuştur (Arslan, 2020; Topçu, 2020; Dikmen, 2019; Mert ve Özdemir, 2018; Bingöl ve Tanrikulu, 2014; Taşdemir, 2016). Arkadaştan alınan sosyal destek arttıkça internet bağımlılığı puanlarının azaldığı, sosyal destek azaldıkça internet bağımlılığının arttığı ifade edilmiştir.

Yapılan diğer bazı çalışmalarda farklı sonuçlarda bulunmuştur. Erdem (2019) lise öğrencileriyle yürüttüğü çalışmasında akran ilişkileri ile sosyal medya ilişkisinin incelendiği çalışmasında çalışmasın da akran ilişkileri alt boyutlarından birliktelik, koruma, yakınlık alt boyutu ile sosyal medya arasında pozitif yönlü ve anlamlı, çatışma alt boyutu ile negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Moral (2016) çalışmasında akran ilişkileri ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuştur. Alan yazında bu yönde sonuçlar elde edilmiş çalışmaların mevcut olduğu gözlemlenmiştir (Çevik ve Çelikkaleli, 2010; Savcı ve Aysan, 2016; Bazrafshan ve ark, 2019; Selfhout ve ark., 2009).

Akran ilişkilerinin önem kazandığı ergenlik döneminde akranlarla kurulan

yakınlık, akranlarla yaşanan sorunlar büyük öneme sahiptir. Arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşayan, iletişim kurmakta ve etkileşime girmekte zorlanan, sosyal kaygısı olan gençler için internet, sosyalleşme için alternatif oluşturur. (Savcı ve Aysan, 2016; Peter ve ark., 2005). Küresel bir popülasyon da arkadaşlık kurma, iletişim gerçekleştirme, gerçek yaşamdaki arkadaşlarla ilişkilerde yaşanan sorunlardan, çatışmalardan uzaklaşmak için birçok uygulamanın var olması gençler için interneti cazip hale getirmekte ve bundan dolayı daha uzun süreleri internet başında geçirmeye sebep olmakta ve internet bağımlılığı riskini artırmaktadır. İnternette sanal sohbet imkânının olması gerçek hayatta akranlarıyla kolay iletişim kuramayan, çatışma yaşayan gençlere farklı birçok kişi ile tanışma imkânı sunmaktadır.

COVID-19 sürecinde akranlarından uzak kalan ve sosyal ilişkilerinde interneti daha fazla kullanmak durumunda kalan gençlerde internet bağımlılığının etkisini inceleyen çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalarda COVID-19 dan dolayı kaygının internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu ve yaşanan korkuların kişiler arası çatışmaları etkilediği; bu durumda internet bağımlılığına aracılık ettiği ifade edilmiştir(Servidio, Bartolo, Palermi ve ark, 2021). Kaya, Dalgıç (2021) tarafından yürütülen çalışma sonuçlarına göre ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinde ve aile ilişkilerinde zayıflık olması internet bağımlılığı puanlarını artıran sebepler arasında olduğu kaydedilmiştir.

Verilerin toplandığı süreçte yüz yüze eğitimin olmaması, okulların kapatılması, sokağa çıkma kısıtlamaları sonucunda yüz yüze iletişim ve sosyalleşme asgari düzeyde gerçekleşmiştir. Özellikle akranlar kurulan ilişkilerin, akranlardan hissedilen sosyal desteğin ve yardımlaşmanın çok önemli bir faktör olduğu lise gençlerinde akranlardan sosyal destek ve yardımlaşmanın, yaşanan COVID-19 salgını sonucu pandemi nedeniyle sınırlı hale gelmesi ile internet kullanımının artırmasının çalışmamızda da çıkan sonuçlarla aynı yönde olduğu görülmüştür. Analizimizde akranlar arası yardımlaşmanın azalmasının internet kullanımını artırdığı sonucu bulunmuştur. Araştırmada akran ilişkilerinde çatışma alt boyutu ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde, yardım alt boyutu ile negatif yönlü anlamlı ilişki çıkmasının içinde bulunan pandemi koşullarının etkilerinin incelendiği alan yazındaki çalışmalarla da benzerlik gösterdiği ifade edilebilir ve çıkan sonuçların sürecin etkileriyle de anlaşılır olduğu şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızın bu kısmında istatistiki olarak ortaya çıkan ve tartışması yapılan sonuçlardan yola çıkılarak çeşitli öneriler sunulacaktır.

6.1 Sonuç

Araştırmada internet bağımlılığı ile akran ilişkileri ve çeşitli demografik değişkenler arası ilişki incelemesi yapılmıştır. Yapılan çalışmamızda cinsiyetler arası farkın, yaşın, okul türünün, anne-baba birliktelik durumu, internete bağlanılan cihaz türünün internet bağımlılığına etkisi bulunmamıştır. Ancak internet kullanım amacı ve akran ilişkileri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. İnterneti eğitim öğretim dışında kullanım amacı çeşitlendikçe internet bağımlılığı arttığı görülmüştür. Akran ilişkileri alt boyutundan çatışma düzeyi arttıkça internet bağımlılığının arttığı buna karşın akran ilişkisinde yardım duygusu arttıkça internet bağımlılığının azaldığı görülmüştür.

Araştırma verilerin toplandığı dönemin COVID-19 salgını nedeniyle özellikle çocukların ve gençlerin sosyal hayatlarında yaşadıkları keskin değişimlerin bu sürece eşlik etmesinin de bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. İnsanların bu süreçte eve kapanması, topluluktan uzak durması, aktivitelerin durdurulması, temel ihtiyaçlar dışında sosyal iletişimin ve etkileşimin sekteye uğraması nedeniyle süreçte toplanan verilerden çıkan sonuçlar önemli olmaktadır.

Araştırma verilerinin toplandığı dönemde COVID-19 salgını nedeniyle evlere kapanmaların olduğu özellikle 20 yaş altı kısıtlamaların yoğun olduğu, öğretimin farklı platformlar aracılığıyla uzaktan, internet üzerinden sürdürüldüğü bir dönemde toplanmıştır. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim şeklinde internet aracılığıyla sürdürülen öğretimin internet kullanımını önemli ölçüde artırması dolayısıyla internet bağımlılığı riskinin yükselmesinde büyük payının olduğu düşünülmektedir. Bu süreçte sokağa çıkamayan, arkadaşlarıyla gerçek hayatta yüz yüze iletişim kuramayan, internetteki uygulamalar, sanal dünya da medya platformlarından iletişimlerini sürdüren; okula gidemeyen ve sosyalleşemeyen çocuklar için internet ve internet

kullanımı istekten ziyade tam anlamıyla mecburiyet durumu ortaya çıkarmıştır. Arkadaşlarıyla sadece sanal yollarla görüşme, iletişim kurma imkânı bulan bireyler için, normal zamandaki akran ilişkileri düzeyinin internet bağımlılığına etkisi ile pandemi sebebiyle internetin bütün öğrencilerin hayatlarının merkezinde olması ve günün önemli bir bölümünü internet başında geçirmeleri, iletişim, etkileşim yolu olarak internet olanaklarını kullanmaları sonucundaki akran ilişkileri ile internet bağımlılığı düzeylerini incelemenin alan yazında farklı bir çalışma örneği sunduğu düşünülmektedir.

İnternet kullanım sebebi artıkça internet bağımlılığının arttığı çalışmalarda bu durumun internet kullanım süresi ile doğrudan ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Çocukların internet kullanım amacının oyun, dizi, video, sosyal medya, sohbet vb. kaymasının internet başında kalmayı artırdığı hatta zaman algısını unutacak düzeyde bağımlılık oluşturduğu dile getirilmiştir (Guerrero ve diğ. 2020; Hayat, 2020). Çalışmamızda interneti öğretim dışında sohbet, oyun, dizi, müzik vb. için kullanmak internet bağımlılığını artırdığı bununda yürütülen çalışmalarla paralel olarak anlaşılır olduğu ifade edilebilir. Ayrıca uzaktan eğitimde, öğretim planlamasının zamanları standart ve belirlenmiş bir yapıda iken; öğretim dışındaki internet kullanım amacı ve süresi kişinin iradesi ve kararına bağlıdır. Bundan dolayı problemli internet kullanım için risk oluşturduğunu da söyleyebiliriz.

Bu durum öğrencilerde internet kullanımının amacını sınırlandırmaları ve kontrollü kullanımın sağlanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında çalışmada internet bağımlılığıyla akran ilişkileri ölçeği çatışma alt boyutu ile pozitif, yardım alt boyutu ile negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Yani akrandan hissedilen yardım duygusu arttıkça internet bağımlılığı riskinin azaldığı, akranlar arası çatışma ve sorunlar arttıkça internet bağımlılığının da arttığı sonucu bulunmuştur.

6.2 Öneriler

Burada araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak araştırmacılara ve uygulayıcılara öneriler ayrı başlıklar halinde yer almaktadır.

6.2.1 Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırmada akranlar arası ilişkilerde yardım alt boyutu ile internet bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Akranlar arası yardım düzeyi arttıkça internete yönelim ve internet bağımlılığı riskinin arttığı, akranlar arası yardım düzeyi azaldıkça internet bağımlılığının arttığı araştırma sonuçlarında kaydedilmiştir. Bundan dolayı ergenlerde akranlar arası yardımlaşma ve dayanışmayı artırmaya yönelik psiko eğitim programlarının internet bağımlılığı düzeyine etkisi araştırılabilir.

2. Bu çalışmada akranlar arası çatışma ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde manidar düzeyde ilişki bulunmuştur. Buradan da akranlar arası çatışmanın artmasının internet bağımlılığını artırması, akranlar arası çatışmanın azalmasının internet bağımlılığı riskini azalttığı şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda akranlar arası çatışmayı azaltmaya yönelik çatışma çözme becerileri psikoeğitim programlarının internet bağımlılığını azaltma düzeyinin etkililiği araştırılabilir.

3. Bu çalışmada lise öğrencilerinde akran ilişkileri ile internet bağımlılığı ilişkisi incelenmiştir. Farklı yaş gruplarında çalışmalar yapılarak, farklı yaş dönemlerinin internet bağımlılığıyla ilişkisi araştırılabilir.

4. Çalışmada internet kullanım amacı çeşitlendikçe internet bağımlılığını artırdığı görülmüştür. Bunun için öz düzenleme etkinliklerinin internet kullanım amacı ve kullanım çeşitliliği üzerinde etkililiği araştırılabilir.

5. Ergenlerin internet bağımlılığıyla akran ilişkileri ilişkisi incelenmiştir. Ergenlerde internet bağımlılığıyla farklı bağımsız değişkenlerin ilişkisi incelenebilir.

6. Yürütülen çalışma Antalya ili Kumluca ilçesindeki lise öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Bu konu ile ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılar farklı bölgelerdeki lise gruplarıyla, farklı okul kademelerindeki öğrenci gruplarından örneklem grubuyla çalışmalar yapılabilir.

7. Yürütülen çalışma ve verilerin toplandığı dönem COVID-19 salgını dönemine denk gelmiştir. Bu süreçte öğrenciler dışarıya çıkamayan ve akranlarından uzakta kalmıştır. Bu durumun akran ilişkilerini etkilediği düşünülmektedir. Salgının olmadığı ve normal yaşama dönüldüğü zamanda akran ilişkileri ilişkisi düzeyi ile internet bağımlılığı araştırılabilir.

8. Çalışmada veri setlerinin toplandığı dönemde pandemi nedeniyle öncelikle uzaktan online olarak sürdürülen ve sokağa çıkma kısıtlaması yoğun olarak uygulanan

20 yaş altında kolay ve ulaşılabilir ilk aktivite olarak internet olduğu ifade edilmiştir (Hayat, Kojur ve Amin, 2020). Bunlardan dolayı internet kullanım süresi ve internet bağımlılığı düzeyini yaşanan pandemi sürecinin etkilediği düşünülmektedir. Konu ile ilgili araştırma yapacak olan çalışmacılar normal dönemde toplanan veri setleri ile kıyaslama yaparak çalışmalarını gerçekleştirebilirler.

6.2.2 Uygulayıcılara Öneriler

1. Çalışmada internet kullanım amacı eğitim- öğretim dışına çıktıkça internet bağımlılığını artırdığı güçlü bir şekilde görülmüştür. Okullarda psikolojik danışmanları, internetin etkin kullanımıyla ilgili grup rehberliği, broşür, seminer vb. şeklinde bilgi verme çalışmaları düzenlenebilir.

2. Bu çalışmada öğrencilerin internet kullanım amaçlarının internet bağımlılığına önemli bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin internet kullanımlarını azaltmak için serbest zaman etkinlikleriyle ilgili grup rehberliği, seminer, psikoeğitim programları, drama gibi etkinlikler yapılabilir.

3. Öğrencilerin eğitim öğretim dışı internet kullanım amaçları çeşitlendikçe internet bağımlılığının arttığı bulunmuştur. İnternet kullanım amacı arttıkça internet kullanım süresinin doğru orantıda arttığı çalışmalarda kaydedilmiştir (Kırıcı, 2020; Usta, 2020; Guerrero ve ark. 2020). Bu yüzden eğitim öğretim dışında internetin kontrollü kullanımı için okul psikolojik danışmanları tarafından öz düzenleme becerisi kazandırmaya yönelik bilişsel davranışçı terapi yöntemiyle grupla psikoeğitim programları düzenlenebilir.

4. Öğrenci velilerine yönelik öğrencilerin eğitim öğretim dışı internet kullanmaya daha az ihtiyaç duymaları için boş zaman aktivitesi önerileri veya etkili zaman yönetimi konusunda çalışmalar (seminer, broşür, içerik paylaşımı vb.) gerçekleştirilebilir.

5. Araştırmada akranlar arası yardımlaşmanın artmasının internet bağımlılığını azalttığı görülmüştür. Bunun için okul psikolojik danışmanları tarafından akranlar arası yardımlaşma ve dayanışmayı artırmaya yönelik akran rehberliği, akran danışmanlığı gibi psikoeğitim programları düzenlenebilir.

6. Çalışmamızda akranlar arası çatışmanın internet bağımlılığını olumsuz etkilediği çatışmanın arttıkça internet bağımlılığının da arttığı görülmüştür. Okul

psikolojik danışmanları çatışma çözme becerileri sınıf ve grup etkinlikleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2020). Yeni koronavirüs (Covid-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Acat B. (2019). *Ergenlerde dindarlık, değerler, internet bağımlılığı ve hayat memnuniyeti ilişkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68.
- Akhter, N. (2013). Relationship between internet addiction and academic performance among university undergraduates. *Global Science Research Journals*, 1(1), 107-110.
- Akpınar Aydoğmuş, E. M. ve Özden Yıldırım, M. S. (2019). A mediator role of social media attitudes on the relationship of problematic internet use with social safeness and pleasure in adolescents. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 15-32.
- Alavi, S. S., Ferdosi M., Jannatifard F. ve ark., (2012). Behavioral Addiction Versus Substance Addiction: Correspondence of Psychiatric and Psychological Views. *International Journal of Preventive Medicine*, 3(4), 290-294.
- Albayrak, S. (2014). Gençlerde madde bağımlılığı ve önlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 30-37.
- Ant, N. (2018). *Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanım yaygınlığı ve bağımlılık yapıcı maddelere yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi, Mersin.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 55-67.
- Arslan Cansever, B. (2010). *Ergenlerin toplumsallaşmasında internet kullanımının aile ve okul bağlamında yarattığı sorunlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

- Arslan, O. (2020). *İnternet bağımlılığı ve depresyon ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Aslan, A.E., Çiçek, İ. (2020). Ergenlerin ayrışma-bireyleşme düzeyleri ile akran ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal Of Education*, 17(1), 83-102.
- Atabek, İ. (2019). *Bağlanma kuramı ve okul sosyal hizmeti teorik bir yaklaşım*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Atalan Ergin, D. (2019). *Ergenlerde bağlanma, ana-baba aracılığı ve dürtüsellik problemleri internet kullanımı ile akademik başarıya etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aytaç, Ö. (2020). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve internet bağımlılığı düzeyinin, ebeveynlerle iletişim ve akranlarla ilişkiler açısından incelenmesi izmir örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Bazrafshan M. R. , Jokar, M., Rahmati M., Ahmadi S. , Kavi E., Sookhak, F. ve Aliabadi, S.H. (2019). The relationship between depression and internet addiction. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 3(3), 16-19.
- Bakay, M. E. (2001). *Lise öğrencilerinin internet kullanma koşulları ile yeterlik düzeyleri ve öğrencilerin internet kafelere gitme koşulları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Balkaya Çetin, A. ve Ceyhan, A. A. (2014). Ergenlerin internette kimlik denemeleri ve problemleri internet kullanım davranışları. *The Turkish Journal on Addictions*, 1(2), 5-46.
- Başgün, N. (2020). *Ergen öğrencilerde internet bağımlılığı, ebeveynlik ve bağlanma tarzları ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Bayar, Y. (2016). *Ergen ve anne bildirimine göre ebeveyn akran yönetiminin öncülleri ve akran ilişkileri açısından sonuçları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Baylyyeva, C. (2019). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Bayraktar F. ve Gün Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in north cyprus. *Cyberpsychol Behavior*, 10.
- Bektaş, M. (2018). *Bir kamu politikası olarak bağımlılıkla mücadele*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Berber Çelik, Ç. (2016). İnternet bağımlılığı eğilimini azaltmada eğitsel bir müdahale. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions Dergisi*, 3(3), 365-386.
- Beyens, I., Frison ve E., Eggorment, S. (2016). “I don’t want to miss a thing”: adolescents’ fear of missing out and its relationship to adolescents’ social needs, facebook use, and facebook related stres. *Computers in Human Behaviour*, 64, 1-8.
- Bilge, M. (2019). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyinin anne baba tutumları ile ilişkisinin incelenmesi: manisa örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Bintaş Zörer, P. (2015). *Bağlanma kuramı perspektifinden sosyal kaygı: Erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Blanchnio, A., Przepiorka, A., Wolonciej, M., Mahmood, A. B., Holdos, J. and Yafi, E. (2018). Loneliness, friendship, and facebook intrusion. a study in poland, slovakia, syria, malaysia, and ecuador. *Studia Psychologica*, 60(3), 183-194.
- Bolat, N., Yavuz, M., Eliaçık, K., Zorlu, A. (2017). The relationships between problematic internet use, alexithymia levels and attachment characteristics in a sample of adolescents in a high school. *Physology, Health and Medicine*, 23(5), 604-611.
- Boz, G. B. (2021). Sağlık çalışanlarının çocuklarında internet bağımlılığı ve yalnızlık. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Bozkur, M. (2013). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinde internet bağımlılığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Bozkurt, H., Şahin S., Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(3), 235-247.
- Burns, D. (1980). *İyi Hissetmek*. (E. Tuncer, Ö. Mestçioğlu, İ. Erden Atak, G. Acar, Çev.) İstanbul: Psikonet Yayınları.
- Büyükaşahin Çevik, G., Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne-baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Caplan S. E., (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behaviour*, 18(5), 553-75.
- Canbek, G., Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10 (1), 33-39.
- Christakis, A. N. , Fowler, J.H. (2010). Cooperative behavior cascades in human social networks. *Proceedings National Academy of Sciences*, 107 (12), 5334-5338.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: “internet bağımlılığı”. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 83-98.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15 (2), 109-116.
- Ceyhan, A. (2011). Ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(2), 85-94.
- Ceyhan, E. (2016). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri ve duygu düzenlemeyle ilişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi, kuram ve uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çelikkaleli, Ö., Ata, R. ve Avcı, R., (2018). Orta ergenlik döneminde problemleri internet kullanımının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 6(12). 126-140.
- Çetin, A. (2019). *Ergenlerde Sosyalleşme, Akran İlişkileri ve Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Çokluk, Ö. S., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, S. (2012). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: Spss ve Lisrel Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çokluk, Ö. S., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, S. (2016). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: Spss ve Lisrel Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Davis, R. A. (2009). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.
- Delibaş, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde teknoloji ile ilgili bağımlılıklar ve ilişkili faktörler*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Derin, S., Bilge, F., (2016). Ergenlerde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş düzeyi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 35-51.
- Di Nicola, M. (2004). *Pathological internet use among college students: the prevalence of pathological internet use and its correlates*. Doktora Tezi, Ohio University, America.
- Dikme, E. (2014). *Meslek lisesi öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Dikmen, O. (2019). *Genç erişkinlerde internet bağımlılığı düzeyleri ile sosyal görünüş kaygısı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Durak Batıgün, A., Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: yalnızlık ve kişiler arası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatrisi Dergisi*, 11, 213-219.
- Duygu, H. S. (2020). *Lise öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri ile sosyal medya ve akıllı telefon bağımlılıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Effatpanah, M., Moharrami, M., Damavandi, G. R., Aminikhah, M., Nezhad, M. H., Khatami, F., Arjmand, T., Tarighatnia, H., ve Yekaninejad, M. S. (2020).

- Association of internet addiction with emotional and behavioral characteristics of adolescents. *Iranian Journal of Psychiatry*, 15(1), 55.
- Eijnden R. J. J. M., Lemmens, J. S. Ve Valkenburg, P.M., (2016). The social media disorder scale. *Computers in Human Behaviour*, 61, 478-487.
- Erdarmar, G. ve Kurupınar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: bartın ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65-84.
- Erdem, G. (2019). *Lise düzeyindeki öğrencilerde, sosyal medya kullanımı, akran ilişkileri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Erdemir, N. (2021). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ve problemli internet kullanımının incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Erden, N. (2019). *Lise öğrencilerinin özgüven düzeyinin internet bağımlılığına etkisi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gençer, S. L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Gezer Şen, B. , Sevim, Y. ve Artuç, S. (2005). İlköğretim çağındaki çocukların internet kullanımlarının ebeveyn görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 175-183.
- Guerrero, A. J.M., García, G.G.,Belmonte, J. L. ve Jiménez, C. R. (2020). Internet addiction in the web of science database: a review of the literature with scientific mapping. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-16.
- Gür, E. (2019). *Boşanmış ve evli ebeveynlerle sahip ergenlerin siber zorbalık sosyal dışlanma ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

- Günlü, A. (2016). *Ergenlerde internet ve problemlı internet kullanım davranışının incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2009). İnternet bağımlılık ölçeğinin türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 157-175.
- Godman, A. (1990). Addiction: Definition and implications. *British Journal of Addiction*, 85, 1403-1408.
- Gökçearsan, ř. ve Günbatar, M.S. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Göktepe, G. (2015). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Hamid, M. (2018). The correlation between internet addiction and loneliness in adolescents in golestan province. *Journal of Health Promotion Management*, 6(6), 8-14.
- Hart, J.,Nailling, E., Bizer, G. Y. ve Collins, C. K. (2015). Attachment theory as a framework for explaining engagement with facebook. *Personality for Individual Differences*, 77, 33-40.
- Hayat, A. A., Kojuri, M. ve Amını, M. (2020). Academic procrastination of medical students: the role of internet addiction. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, 8(2), 83-89.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- İlik, D. A. (2019). *Ergenlerde bağlanma stilleri ve aile aidiyetinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Jang, K. S., Hwang, S. Y., ve Choi, J. Y. (2008). Internet addiction and psychiatric symptoms among korean adolescents. *Journal of School Health*, 78(3), 165–171.
- Jones, E. A., Mitra, A. K. ve Bhuiyan, A. R. (2021). Impact of covid-19 on mental health in adolescents: a systematic rewiew. *International Journal of Enviromental Research and Public Health*, 18 (5), 2470.
- Jones, T. F., Jin, S.W. ve Lee, Y. (2019). Does resilience mediate the link between depression and internet addiction among african american university students. *The Journal of Negro Educations*, 88(2), 114-129.
- Kara, A. (2016). Sosyal görünüş kaygısı ile utangaçlık arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 6(11), 95-106.
- Kalyoncu, A. (2005). Eroin bağımlılığı. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 4(7), 14-18.
- Kaman, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Kaplan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyleri, sosyal medya kullanım amaçları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: elazığ örneği*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Karakaş, H. (2019). *Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izlemesi ve akran ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Karakurt Çetinkaya, G. (2019). *Ondokuz mayıs üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinde internet kullanımı, bağımlılık sıklığı ve ilişkili faktörler*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, A. ve Dalgıç, A., (2021). How does internet addiction affect adolescent lifestyles? results from a school-based study in the mediterranean region of turkey. *Journal of Pediatric Nursing*, 6, 1-6.
- Kaygusuz, C. (2013). *Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kayri, M., Tanhan, F. ve Tanrıverdi, S., (2014). The investigation of relation between internet addiction of secondary education students and perceived social support. *Online Journal of Technology Addiction and Cyber Bullying* içinde (1-27). 5. Dünya Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirisi, Roma.
- Keser Özcan, N. ve Buzlu, S. (2005). Problemlili internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "internette bilişsel durum ölçeği" nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi*, 6(1), 19-26.
- Kırıkcı, İ. (2020). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının alektisimi ve otonomi ile ilişkisi*. Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kısa, Ö. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal beceri düzeyleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M., Yeun, E., Choi, S., Seo, J. ve Nam, B., (2006). Internet addiction in korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 43(2), 185-92.
- Kim, J. E., Min, J. Y., Min, K. B., Lee, T. J. ve Yoo, S. (2018). Relationship among family environment, self-control, friendship quality, and adolescents' smartphone addiction in south korea: findings from nationwide data. *Plos one*, 13(2), e0190816.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. S., Yeh, Y. C., ve Yen, C. F. (2009). Predictive values of psychiatric symptoms for internet addiction in adolescents: A 2-year prospective study. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 163(10), 937-943.
- Koç, F.C. (2019). *Ergenlerin ebeveynlerine bağlanma düzeyi ile mental iyi oluş, benlik saygısı ve akran ilişkilerinin incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kodaman, U. (2019). *14-18 yaş arası ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Koyuncu, T., Ünsal, A. ve Arslantaş, D. (2012). İlköğretim ve lise öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve yalnızlık. 15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi.

- Köksal, B. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılık düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi İstanbul.
- Köse, N. (2015). Ergenlerde arkadaş ilişkilerinin mutluluk düzeyine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-6.
- Köse, N., (2016). Ergenlerde internet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 1,15-23.
- Kuss D. and Olatz Lopez F. (2016). Internet addiction and problematic internet use: a systematic review of clinical research. *World Journal of Psychiatry*, 6(1), 143–176.
- Kuss, D. J., Rooij, A. J., Shorter, G. W., Griffiths, M. D. ve Van-de Mheen, D. (2013). Internet addiction in adolescents: prevalence and risk factors. *Computers in Human Behavior*, 29(5),1987-1996
- Laible, D. (2007). Attachment with parents and peers in lateadolescence: links with emotional competence and social behavior. *Personality and Individual Differences*, 43(5), 1185-1197.
- Laura A. N. ve Richard N. (2004). Development of a psychometrically sound internet addiction scale: a preliminary step. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18 4), 381–384.
- Lee, S.K, Han, D.H.,Yang, K. C.,Daniels, M.A., Na, C., Kee, B.S. ve Renshaw, P.F. (2008). Depression like characteristics of 5httlpr polymorphism and temperament in excessive internet users. *Journal of Affective Disorders*, 109, 165–169.
- Leung, L. (2004). Net generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(3), 333-348.
- Li, Y.Y., Sun, Y., Meng, S. Q., Bao, Y. P., Cheng, J. L., Chang, X. W., Ran, M. S., Sun, Y. K., Kosten, T., Strang, J., Lu, L. and Shi, J. (2020). Internet addiction increases in the general population during COVID-19: evidence from china. *The American Journal on Addictions*, 1-9.

- Liau, K.A. Khoo, A. ve HwaAng, P. (2005). Factors influencing adolescents engagement in risky internet behavior. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(6), 513-520.
- Lujiten, M. A. J., Muilekom, M. M., Teela, L., Polderman, T. J. L., Terwee, C. B., Zijlmans, J., Klaufus, L., Popma, A., Oostrom, K. J., Oers, H. A. and Haverman, L. (2021). The impact of lockdown during the covid-19 pandemic on mental and social health of children and adolescents. *Quality of Life Research*, 1-10.
- Masaeli, N. ve Farhadi, H. (2021). Prevalence of internet-based addictive behaviors during covid-19 pandemic: A systematic review. *Journal of Addictive Diseases*, 1-21. doi:10.1080/10550887.2021.1895962.
- Makas, Y. (2008). *Lise öğrenimi gören gençlerin internet kullanımının psikososyal durum ile ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Ankara.
- Mert, A. ve Özdemir, G. (2018). Yalnızlık duygusunun akıllı telefon bağımlılığına etkisi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 88-107.
- Mihara, S., Osaki, Y., Nakayama, H., Sakuma, H., Ikeda, M., Itani, O., and diğ. (2016). Internet use and internet use disorder among adolescents in japan: A nationwide representative survey. *Journal of Epidemiology*, 27(3), 107-111.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. ve diğ. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-21.
- Moral, R. (2018). *Ergenlerdeki internet bağımlılığı: anne baba ve akran ilişkileri açısından bir değerlendirme*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Moral, R. ve Kumcağız, H., (2019). Internet addiction in adolescence: evaluation from mother, father and peer relationship perspectives. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 335-346.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.

- Nakayama, H., Ueno, F., Mihara, S., Kitayuguchi, T. and Higuchi, S., (2020). Relationship between problematic internet use and age at initial weekly internet use. *Journal of Behavioral Addictions*, 9(1), 129-139.
- Nalwa, K. and An A.P. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern. *Int J Res Met Sci*, 6(1), 253-258.
- Niemz, K., Griffiths, M. and Banyard, P., (2005). Prevalence of pathological internet use among university students and correlations with self-esteem, the general health question naire, and disinhibition. *Cyber Psychology & Behavior*, 8(6), 562-570.
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. ve Pektaş, Ö. (2007). On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı klinik görünümleri. *Bağımlılık Dergisi*, 8 (1), 46-51.
- Oktan, V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (1), 281-292.
- Ögel, K. (2001). *Madde bağımlılarına yaklaşım ve tedavi*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ögel, K. (2020). *Bağımlılık ve tedavisi temel kitabı*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ögel, K. (201). *İnternet bağımlılığı: internetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özceylan, G., Toprak, D. ve Doğan, N. (2020). Can physical complaints in high school students be symptoms of internet addiction? *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Car*, 15(1), 154-163.
- Pallant, J. (2020). *Spss ile adım adım veri analizi*. (Balcı, S., Ahi, B., Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Parra, B. A. P. ,Romero, A.T., Gálvez, S. M. P., Ramos, C. D. Nolasco, O. M., Reyes, M. M., Medina, A.R. and Troche, J.M.R. (2020). Anxiety, depression, attitudes and internet addiction during the initial phase of the. 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic: a cross-sectional study in méxico. *A Crose Sectional Study in Mexico*, 1-24.
- Paschke, K., Austermann, M. I., Simon-Kutscher, K. And Thomasius, R. (2021). Adolescent gaming and social media usage before and during the COVID-19 pandemic. *SUCHT*, 67(1), 13–22.

- Patarelli, M.E., Browne, B.L. ve Johnson, K. (1999). The Bits and Bytes of Computer/Internet Addiction: A Factor Analytic Approach. *Behavior Research Methods*, 31(2), 305-314.
- Peter, J., Valkenburg, P. M., ve Schouten, A. P. (2005). Developing a model of adolescent friendship formation on the internet. *Cyber Psychology & Behavior*, 8(5), 423-430.
- Raja S. N. , McGee R. ve Stanton W.R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth Adolescence*, 21, 471-485.
- Rodriguez, L. M., Moreno, J. E. ve Mesurado, B. (2021). *Friendship relationships in children and adolescents: positive development and prevention of mental health problem*. Springer Link Yayınları.
- Sabaz, M. (2020). *Ergenlerde internet bağımlılığının akademik engelleme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Sanders, C.E., Field, T.M., Diego, M. ve Kaplan, M. (2000). The relationship of internet use to depression and social isolation among adolescents *Adolescence*, 35(138), 237-242.
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2016). Bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve duyguların internet bağımlılığını yordamadaki katkıları. *Addicta: The Journal Turkish Addictions*, 3(3), 401-432.
- Sechi, G., Loi, G. and Cabras, C. (2021). Addictive internet behaviors: The role of trait emotional intelligence, self-esteem, age, and gender. *Scandinavian Journal of Psychology*, 62(3), 409-417.
- Selhout, M.H.W, Branje, S.J.T., Delsing, M., Bogt, T.F.M. and Meeus, W. H. J. (2009). Different types of internet use, depression, and social anxiety: the role of perceived friendship quality. *Journal of Adolescence*, 32(4), 819-833.
- Servidio, R. Bartolo, M. G., Palermi, A.L. and Costabile, A. (2021). Fear of COVID-19, depression, anxiety, and their association with internet addiction disorder in a sample of Italian students. *Journal of Affective Disorders Reports*, 4, (1-7).

- Sevinç, H. (2019). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile duyguları ifade etme ve düşünme ihtiyacı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Seyfi, M. ve Arpacı, İ. (2016). The relationship between appearance concerns and selfie sharing on social media. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (51), 143-154.
- Sirel Yakupoğlu, A. (2019). *Ergenlerde bağlanma stilleri ve benlik algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cerrahpaşa Üniversitesi, İstanbul.
- Sinkkonen H.M., Puhakka H. and Meriläinen M. (2014). Internet Use and Addiction Among Finish Adolescents (15-19years). *Journal Adolescence*. 37(2), 123-131.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Sullivan H.S., (1955). *The interpersonal theory of pschiatry*. White Pschiatry Foundation. Oxford Yarınları.
- Şahan, M. ve Erarslan Çapan, B. (2017). Ergenlerin problemli internet kullanımında kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve sosyal kaygının rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 18 (2), 887-913.
- Şavlı, A. K. (2019). *12-14 yaş arası ergenlerde internet bağımlılığı ve öz bilinçlilik duygulanımları ilişkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Tahiroğlu A.Y, Çelik G.G., Fettahoğlu Ç. ve diğ. (2010). Problematic internet use in the psychiatric sample. compared community sample. *Archives of Neuropsychiatry*, 47(3), 241-247.
- Tarı Cömert, I. ve Kayıran, S.M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk dergisi*, 10(4), 166-170.
- Tarhan, N. ve Nurmedov, S.(2017). *Bağımlılık*. İstanbul: Timaş Yayınevi.
- Tsai C.C. and Lin S.S.J., (2003). Internet addiction of adolescents in taiwan: an interview study. *Cyberpsychology Behaviour*, 6(6), 649-652.
- Taş, İ. ve Ayas, T. (2018). Psikolojik belirtileri azaltmaya yönelik psiko-eğitim programının ergenlerde internet bağımlılığına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 43(196), 257-279.

- Taşdemir, N. Ö. (2016). *Gençlerde algılanan sosyal destek ve yalnızlık duygusunun internet kullanımına etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Taştepe, N. (2019). *İnternet bağımlılığı olan hastalarda oreksin-a, nöropeptid-y, ghrelin, substans-p, beyin kaynaklı nörotrofik faktör düzeyleri: farklı psikiyatrik tablolarda farklı mekanizmalarla -internet bağımlılığına yeni bir yaklaşım*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Telk k Şen, A. (2015). *Tıp fakültesi  ğrencilerinde internet bağımlılığı yaygınlığı, internet bağımlılığının sosyo-demografik özellikler, depresyon ve sosyal fobi ile ilişkisi*.
- Toker Uğurlu, T. , Balcı Şengül, C. ve Şengül C. (2012). Bağımlılık farmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 37-50.
- Toraman, M. (2013). *İnternet bağımlılığı ve sosyal ağı kullanım düzeylerinin ortaöğretim  ğrencilerinin akademik başarıları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Totan, T. ve Yöndem Z. D. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2). 53-68.
- Topçu, E. (2020). *14-16 yaşı arası ergenlerde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Treglia, E. and Tomassoni, R. (2018). Technological use behaviors, internet addiction and personality among italian university students. *Physiology*, 9(3), 472-484.
- Triffleman, E.G., Delucchi, K. L., Marmar, C. and Ronfeldt, H., (1995). Childhood trauma and post-traumatic stres disorder in substance abuse inpatients. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 183(3), 172–176.
- TUB M EMCDDA (Türkiye Ulusal Temas Noktası), EMCDDA 2008 Yılı Türkiye Raporu, (2009), Ankara. 04 Ekim 2020 tarihinde <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf> adresinden erişildi.
- Turan R.T. (2015). Başkent  niversitesi  ğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve ilişkili faktörler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.

- Türk, M. E. ve Karaaziz, M. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımının bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve kişilik bozuklukları ile ilişkisinin incelenmesi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3(5), 97-112
- Türkçapar, H. (2014). *Bilişsel terapi*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Uzday, İ. T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Türk Eczacıları Birliği Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21 (22), 5-15.
- Usta, H. (2020). *Ergenlerde internet bağımlılığı düzeyleri ile depresyon ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Wang, W., Qian, G., Wang, X., Lei, L. Hu, Q., Chen, J. and Jiang, S. (2019). Mobile social media use and self-identity among chinese, adolescent: the mediating effect of friendship quality aand the moderating role of gender. *Current Psychology*, 1-9.
- Wentzel, K. R. (2017). *Handbook of competence and motivation: theory and application*. The Guilford Press.
- Van Ryzin, M. J. and Roseth, C., J., (2019). Effects of cooperative learning on peer relations, empathy, andbullying in middle school. *Aggressive Behavior*, 45 (6), 643-651.
- Yalman, E. (2019). Ebeveyn ve akran ilişkilerinin genç kızlarda madde kullanımına etkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 372-391.
- Yang, S. C. and Tung, C. J., (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79-96.
- Yarar Y. (2019). *Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana, baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeltepe Ercan, H., Yargıç, İ. L. ve Karagözoğlu, C. (2016). Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi gören yetişkinlerde düzenli egzersizin kaygı, depresyon ve yaşam kalitesine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 33-41.

- Young, K. (1999). *Innovations in clinicalpractice: a source book*. (28.07.2020).
- Yıldırım, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinde narsistik kişilik eğilimi ve sosyal görünüş kaygısı: problemlı internet kullanımının etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Zorbaz, O. ve Tuzgöl Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemlı internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310.

EKLER

EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler;

Akdeniz Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaktayım. Öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY'ın danışmanlığını yaptığı yüksek lisans tezim için veri toplamak amacıyla; aşağıda sizinle ilgili bilgi içeren ve farklı konularda kendinizi nasıl algıladığınızı belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Verecek olduğunuz cevaplar halen devam eden bilimsel bir çalışma için veri sağlamak üzere kullanılacaktır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar bireysel olarak değerlendirilmeyecek ve gizli kalacaktır. Bu sebeple içten ve doğru yanıtlar, araştırmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Psk. Dan. Canan DEMİRTAŞ KURT

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı / Akdeniz Üniversitesi

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Onaylıyorum () Onaylamıyorum ()

Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

Yaşınız:.....

Sınıfınız: 9 () 10 () 11 () 12 ()

Okulunuz:

Anne Baba Birliktelik Durumu: Birlikte () Ayrı ()

Günde Ortalama Kaç Saat İnternet Kullanıyorsunuz?.....

İnternete en çok hangi araç yardımıyla bağlanıyorsunuz? Cep Telefonu () Bilgisayar ()
Tablet () Diğer ()

İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz? Eğitim-öğretim () Araştırma-Bilgilenme ()
Oyun () İletişim-Sohbet () Diğer ()

EK-2 İNTERNET BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ

BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler;

Akdeniz Üniversitesi RPD Anabilim Dalı Öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY'ın danışmanlığını yaptığı yüksek lisans tezim için veri toplamak amacıyla ; aşağıda sizinle ilgili bilgi içeren ve farklı konularda kendinizi nasıl algıladığınızı belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Verecek olduğunuz cevaplar halen devam eden bilimsel bir çalışma için veri sağlamak üzere kullanılacaktır. Bu sebeple içten ve doğru yanıtlar, araştırmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Psk. Dan. Canan DEMİRTAŞ KURT

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı / Akdeniz Üniversitesi

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise **“Tamamen Katılıyorum”**, genelde doğru ise **“Katılıyorum”**, emin değilseniz **“Kararsızım”**, genelde doğru değilse **“Katılmıyorum”**, hiçbir zaman doğru değilse **“Kesinlikle Katılmıyorum”** şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.

Kesinlikle Katılmıyorum

Katılmıyorum

Kararsızım

Katılıyorum

Tamamen Katılıyorum

1. İnternet kullanamadığım zaman kendimi gergin/huzursuz hissederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
2. İnternet kullanmak isteyip de kullanamadığım zaman sinirli/öfkeli olurum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
3. İnternet bağlantısı koparsa ya da yavaşlarsa sinirlenirim/öfkelenirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
4. İnternet kullandığım zamanlarda hiç olmadığım kadar mutlu/huzurlu olurum.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
5. Kendimi endişeli ya da sıkıntılı hissettiğim zamanlarda internet kullanmak beni rahatlatır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
6. Birileri beni internetin başından kaldırırsa sinirlenirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
7. Sorunlarımdan kaçmak için internet kullanmaya yönelirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
8. İnternete, planladığım zamanda giremezsem sinirlenirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
9. Çevremde birileri varken, yalnız kalıp, internete girmeyi isterim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
10. İnterneti kullanmadığım zamanlarda internete girmek için sabırsızlanırım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
11. Gittiğim yerlerde internet bağlantısı ararım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
12. İnternet kullanmamı sınırlamakta ya da kontrol etmekte güçlük çekerim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
13. Sabah uyandığımda ilk aklıma gelen internete girmek olur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14. İnternette her defasında, bir öncekinden daha uzun süre kalmak isterim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
15. İnternette planladığımdan daha uzun süre kalırım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
16. İnternet kullanmadığım zamanlarda bile interneti düşünürüm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

17. İnternette iken acıktığımı, susadığımı hissetmem ya da farkına varmam.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
18. İnternette daha fazla zaman geçirmek için başka planlarımı iptal ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
19. İstediğim zaman internetin başından kalkamam.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
20. Ailem beni çağırırsa dahi internetin başından kalkamam.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
21. İnternet kullanabilmek için uykumdan ödün veririm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
22. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile sorunlar yaşarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
24. İnternet kullanmamdan dolayı başka etkinliklere (spor, sinema, kitap okuma vb.) ilgim azalır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
25. İnternet kullanmamdan dolayı ev/iş/okul sorumluluklarımı yerine getiremem ya da ihmal ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
26. Çevremdekiler internette harcadığım zamandan dolayı şikâyet eder.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
27. İnternet kullanmamdan dolayı ailem ile daha az zaman geçiririm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
28. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile daha az zaman geçiririm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
29. İnternet kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile sorunlar yaşarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
30. İnternet ortamında edindiğim arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlarıma tercih ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
31. Gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla dışarıda görüşmek yerine internette görüşmeyi tercih ederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
32. Arkadaşlarımı internette edinirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
33. İnternet benim en iyi arkadaşımdır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
34. İnternetsiz bir yaşam bana anlamsız/boş gelir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
35. İnternet kullanmamdan dolayı yüz yüze iletişimde zorluk yaşarım.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

EK-3 AKRAN İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ

BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler;

Akdeniz Üniversitesi RPD Anabilim Dalı Öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY'ın danışmanlığını yaptığı yüksek lisans tezim için veri toplamak amacıyla ; aşağıda sizinle ilgili bilgi içeren ve farklı konularda kendinizi nasıl algıladığınızı belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Verecek olduğunuz cevaplar halen devam eden bilimsel bir çalışma için veri sağlamak üzere kullanılacaktır. Bu sebeple içten ve doğru yanıtlar, araştırmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Psk. Dan. Canan DEMİRTAŞ

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı / Akdeniz Üniversitesi

Sevgili öğrenciler,

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve şu andaki en yakın arkadaşınızla olan ilişkinizi göz önüne alarak her bir ifadenin sizin için ne kadar doğru olduğunu aşağıda yer alan derecelendirme ölçeğini kullanarak belirtiniz. Ölçek 1'den 5'e kadar derecelendirilmiştir. "1" arkadaşlığımız için doğru değil, "2" doğru olabilir, "3" genellikle doğru, "4" çok doğru, "5" tamamen doğru, şeklinde düzenlenmiştir.

	DOĞRU DEĞİL	DOĞRU OLABİLİR	GENELLİKLE DOĞRU	ÇOK DOĞRU	TAMAMEN DOĞRU
1. Arkadaşım ve ben bütün boş zamanlarımızı birlikte geçiririz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
2. Arkadaşım ikimizin birlikte yapabileceği eğlenceli şeyler düşünür.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
3. Arkadaşım ve ben okuldan sonraları ve hafta sonları birbirimizin evine gideriz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
4. Bazen arkadaşım ve ben boş boş oturur ve okul, spor gibi hoşlandığımız şeyler hakkında konuşuruz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
5. Arkadaşım ile kavga edebilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
6. Arkadaşıma yapmamasını söylediğim halde beni kızdırabilir veya canımı sıkabilir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
7. Arkadaşım ve ben çok tartışırız.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
8. Arkadaşım ve ben birçok şey hakkında aynı fikirde değiliz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
9. Eğer öğle yemeğimi unutursam veya biraz paraya ihtiyacım olursa arkadaşım bana ödünç verir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
10. Bir konuda başım sıkıştığında arkadaşım bana yardım eder.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
11. İhtiyacım olduğunda arkadaşım yardım edecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
12. Eğer diğer çocuklar beni rahatsız ederse arkadaşım bana yardım edecektir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
13. Eğer bir çocuk, başımın derde girmesine sebep olursa arkadaşım beni savunacaktır.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14. Eğer okulda veya evde bir problemim varsa, bu konuda arkadaşım ile konuşabilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
15. Hiç kimseye söyleyemeyeceğim şeyleri bile arkadaşıma söyleyebilirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
16. Eğer arkadaşım ya da ben ikimizden birini rahatsız edecek bir şey yaparsak, bunun üstesinden kolayca gelebiliriz.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
17. Eğer arkadaşım ve ben kavga edersek ya da ağız dalaşı yaparsak "özür dilerim" deriz ve her şey yoluna girer.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
18. Eğer arkadaşım uzağa gitmek zorunda kalırsa onu özlerim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
19. Arkadaşımla birlikte olduğumda kendimi mutlu hissederim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

20. Arkadaşım etrafımda olmasa bile onu düşünürüm.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
21. İyi bir iş yaptığımda arkadaşım benim için mutlu olur.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
22. Bazen arkadaşım benim için bir şeyler yapar ve kendimi özel hissedirim.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

EK- 4 İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNDEN ALINAN ARAŞTIRMA İZİN ONAYI

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-20-E.16227420
Konu : Anket Uygulaması

06.11.2020

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

İlgi : 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi.

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Canan DEMİRTAŞ'ın "Lise Öğrencilerinde Akran İlişkileri ve İnternet Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi" adlı araştırmasını, Kumluca İlçesindeki Liselerde uygulama isteği ile ilgili 19/10/2020 tarih ve 23937 sayılı başvurusu, Müdürlüğümüz ARGE Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş olup;

Adı geçen ilgi Genelge kapsamında 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde olmak üzere, Kumluca İlçesindeki Liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik araştırmasını, Okul Müdürlüklerinin sorumluluğunda Eğitim-Öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yürütmesi,

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 25/08/2020 tarih ve 24911 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
06.11.2020

Hüseyin ER
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Sığırcı Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evetlozorg.meb.gov.tr> adresinden C1d3-f491-33de-8c43-3658 kodu ile teyit edilebilir.

EK-5 İNTERNET BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİN BELGESİ

Re:

Kime: Siz

HacettepeDergisi2010 4....

78 KB

Merhaba

Kullanabilirsiniz

İyi çalışmalar

Doç.Dr. Selim GÜNÜÇ

/ Assoc. Prof. Selim GUNUC

Researcher / Post-Phd

Cyberpsychology

Psychology Department

Nottingham Trent University

Associate Professor

Technology Integration

Computer Educ. and Instruct. Technologies

Yüzüncü Yıl University, Turkey

EK-6 AKRAN İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİN BELGESİ

AKRAN İLİŞKİLERİ ÖLÇEĞİ.doc

50 KB

Merhaba Canan,
Tabii ki kullanabilirsin,
Ekte ölçeği ve boyut bilgilerini bulabilirsin. Çalışmada kolaylıklar dilerim
İyi akşamlar

Dr. Zeynep ERKAN ATİK
Başkent Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

EK-7 BİLDİRİM ONAYI

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun 6 ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05/07/2021

Canan DEMİRTAŞ KURT

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Canan DEMİRTAŞ KURT

Doğum Yeri ve Tarihi:

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Bölümü(1 yıl),

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Bölümü(3 yıl)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar: Muğla Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Muğla Gazi Anadolu Lisesi

Çalıştığı Kurumlar: Kumluca Sultan Alparslan İlkokulu

Kumluca Sosyal Bilimler Lisesi

Finike Hasyurt Ortaokulu

Kumluca Rehberlik ve Araştırma Merkezi

İletişim E-Posta Adresi:

COVID-19 SALGIN SÜRECİNDE LİSE ÖĞRENCİLERİNDE AKRAN İLİŞKİLERİ VE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% **14**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **5**
YAYINLAR

% **8**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Akdeniz University Öğrenci Ödevi	%3
2	acikerisim.akdeniz.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%2
3	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
4	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	%1
5	documents.tips İnternet Kaynağı	<%1
6	www.itobiad.com İnternet Kaynağı	<%1
7	Submitted to Suleyman Demirel University Öğrenci Ödevi	<%1
8	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
9	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1